

Sociální aspekty činnosti Probační a mediační služby

Bc. Milada Švejdová

Diplomová práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Institut mezioborových studií Brno

akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Bc. Milada ŠVEJDOVÁ
Osobní číslo: H118572
Studijní program: N 7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Sociální aspekty činnosti Probační a mediační služby

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracována podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na vývoj a historii Probační a mediační služby
- na funkci, činnost, kontrolu a prevenci služby
- na spolupráci s rodinným a sociálním prostředím klienta

Součástí práce bude sociologický průzkum (event. drobný sociologický výzkum) zaměřený na zjištění stavů klientů a popsání jejich životních příběhů včetně řešení problémů pracovníky Probační a mediační služby.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Holá, L. Meidace: způsob řešení mezilidských konfliktů. Praha: Grada, 2003.

Mühlpachr, P. Sociopatologie. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2008.

Nedorost, L., Větrovec, V. Zákon č. 257/2000 Sb. o Probační a mediální službě – komentář. Praha: Eurolex Praha, 2002.

Štern, P., Ouředníčková, L., Doubravová D. Probace a mediace, Možnosti řešení trestných činů. Praha: Portál, 2010.

Zvekic, U., Harris, R. Probace – poznatky ze zahraničí: prosazování probace na mezinárodní úrovni. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

Katedra sociální pedagogiky

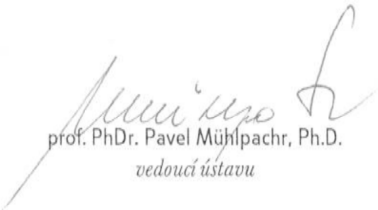
Datum zadání diplomové práce:

30. listopadu 2011

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2013

V Brně dne 30. listopadu 2011

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Milada Švejdová
.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně 28.3.2013

Švejdová
.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k větší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Předmětem diplomové práce "Sociální aspekty činnosti Probační a mediační služby" je shrnutí vývoje a činnosti probační a mediační služby se zaměřením na restorativní justici a nejčastěji ukládané alternativní tresty v České republice, trest domácího vězení a trest obecně prospěšných prací. Její součástí je i podrobný popis postupu veřejných činitelů v procesním řízení, vzájemné návaznosti a spolupráci. Práce může blíže zprostředkovat poznání této instituce těm, kteří se s její činností dosud neseťkali.

Praktická část je věnována případům z praxe a jejich popisům a rozborům.

Klíčová slova: Probační a mediační služba, trest, justice, alternativní trest, soud, obviněný, vězení, veřejní činitelé

ABSTRACT

Thesis "Social aspects of the Probation and Mediation Service" is engaged in development activities and the Probation and Mediation Services. It focuses on restorative justice and alternative punishments in the Czech Republic, such as house arrest, sentenced to community service and more. It also deals with procedures for public officials, the mutual relations and cooperation. Work can help individuals who have not met with this institution and cannot therefore know closer. The practical part is devoted to cases from practice and their descriptions and analyzes.

Keywords: Probation and Mediation Service, punishment, justice, alternative punishment, court, accused, jail, public officials

Chci poděkovat doc. PhDr. Miloslavovi Jůzlovi, Ph.D. za cenné rady a odborné vedení při zpracování diplomové práce.

Dále Mgr. Pavlu Krpatovi a kolektivu Probační a mediační služby ve Znojmě za velmi vstřícnou pomoc a poskytnutí nezbytných informací. Stejně jako rodině a přátelům za podporu po dobu mých studií.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 RESTORATIVNÍ JUSTICE	11
1.1 HISTORICKÝ EXKURZ	15
1.2 PRINCIPY RESTORATIVNÍ JUSTICE	19
1.3 CÍLE RESTORATIVNÍ JUSTICE	24
2 ALTERNATIVNÍ TRESTY	27
2.1 VÝVOJ V ČESKÉ LEGISLATIVĚ.....	29
2.2 KATEGORIE ALTERNATIVNÍCH TRESTŮ	31
2.3 CÍLE ALTERNATIVNÍCH TRESTŮ	32
3 DRUHY ALTERNATIVNÍCH TRESTŮ	34
3.1 TREST DOMÁCÍHO VĚZENÍ	35
3.1.1 ČINNOST PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY V RÁMCI TRESTU DOMÁCÍHO VĚZENÍ	38
3.2 TREST OBECNĚ PROSPĚŠNÉ PRÁCE.....	42
3.2.1 ČINNOST PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY V RÁMCI TRESTU OBECNĚ PROSPĚŠNÝCH PRACÍ.....	44
3.3 ZÁKAZ VSTUPU NA SPORTOVNÍ, KULTURNÍ A JINÉ SPOLEČENSKÉ AKCE	52
3.3.1 ČINNOST PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY V RÁMCI TRESTU ZÁKAZU VSTUPU	53
3.4 PAROLE	57
3.5 NÁHRADA VAZBY DOHLEDEM	59
4 PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA	62
4.1 PROBACE A MEDIACE.....	65
4.2 MLADISTVÍ A NEZLETILÍ	67
4.3 OCHRANA LÉČBY DOHLEDEM	69
II PRAKTICKÁ ČÁST	71
5 PRAKTICKÁ ČÁST	72
5.1 METODIKA VÝZKUMU	72
5.2 PROVEDENÍ VÝZKUMU	73
5.3 KAZUISTIKY	73
5.4 VYHODNOCENÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI	99
ZÁVĚR	103
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	106
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	109
SEZNAM PŘÍLOH	110

ÚVOD

Stejně jako většina evropských států i my se v České republice dlouhodobě potýkáme s problémem přetížení soudů a vězeňských zařízení. Snažíme se nalézt optimální řešení, které by vyhovělo především právu obviněného na řádný proces a na vydání rozhodnutí v trestní věci v přiměřené době. Ve své práci se budu zabývat druhy trestů, alternativními tresty v ČR i v zahraničí, probací a mediací. Růst kriminality vyvolal u nás potřebu změnit trestní politiku a zabývat se otázkou účinnosti trestů, zvláště pak trestu odnětí svobody. Na základě zjištění negativních poznatků o vlivu věznění na pachatele a poznatků o vězeňství se i u nás začala hledat náhradní řešení. Proto jedním z hlavních úkolů celkové reformy trestního zákonodárství byla reforma systému trestních sankcí ve prospěch alternativních postihů.

Probační a mediační služba České republiky je poměrně mladá instituce, jejíž hlavním úkolem je právě přispívat k naplňování trestní spravedlnosti a řešení trestních konfliktů. Působí v rámci rezortu spravedlnosti v oblasti trestní politiky a vychází ze spolupráce dvou profesí a to: sociální práce a práva. Vznikla přijetím zákona č. 257/2000 Sb. Jejím cílem je zejména zprostředkování alternativního způsobu řešení trestné činnosti a současně organizuje a zajišťuje efektivní výkon alternativních trestů a opatření. Při své činnosti klade důraz na zájmy poškozených, ochranu společnosti a prevenci kriminality. Probační a mediační služba pracuje nejen s dospělými pachateli trestných činů, ale i s mladistvými a nezletilými pachateli, kterými se zabývají speciálně vyškolení probační úředníci, neboť práce s mladistvými a nezletilými v sobě obsahuje určité odlišnosti od dospělých provinilců. Probační a mediační služba se také snaží o zapojení oběti trestné činnosti do řízení, pomáhá ji získat morální satisfakci a přijatelné odškodnění. V důsledku činnosti Probační a mediační služby je možné uložení alternativního trestu nebo odklonu od klasického trestního řízení, což vede ke zjednodušení a zrychlení soudního řízení. A jak i blíže uvádím k ekonomickému zmírnění dopadu na český stát.

Povědomí o této službě je mezi širokou veřejností ještě stále poměrně neznámé. Jedním z cílů této práce bude seznámení se vznikem a zřízením této organizace, s posláním a cíli této služby, s organizační strukturou a právními předpisy, kterými se její činnost řídí.

Hlavním cílem je pak v daném rozsahu podat ucelený přehled o zaměření činnosti Probační a mediační služby ČR, osvětlit základní pojmy a principy, z něhož tento institut vychází a celkově zhodnotit efektivnost při výkonu alternativního trestu obecně prospěšných prací, a to pomocí zpracování jednotlivých případů.

Diplomová práce je rozdělena do pěti kapitol, čtyř teoretických a jedné praktické. První kapitola hovoří o restorativní justici. Zaměřila jsem se i na vymezení rozdílu ve srovnání s retributivní justicí. Druhá pojednává o alternativních trestech a o vývoji těchto trestů nejen v české legislativě. Třetí kapitola poukazuje na rozdílné tresty, používané v justici stále častěji, jímž je především trest domácího vězení, trest obecně prospěšných prací, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné akce, paroli a náhrady vazby s dohledem. Ve čtvrté kapitole objasňuji činnost Probační a mediační služby, její historický vývoj a činnost. Vlastní výzkumný projekt v páté části obsahuje kazuistiku skutečných případů, se kterými jsem se v průběhu praxe setkala, a které podle mého názoru byly pro zpracování zajímavé.

Blíže se pak věnuji podrobnému zkoumání a zjišťování výchovného působení na jedince. Zhodnotila jsem i problémy, se kterými se probační úředníci setkávají v praxi.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RESTORATIVNÍ JUSTICE

Spáchaný trestný čin vyvolává u většiny lidí nesouhlas a odsouzení. Ať už se jedná o krádeže, podvody, výtržnictví, či dokonce násilné trestné činy končící vážným ublížením na zdraví nebo dokonce smrtí. Oprávněně očekáváme, že trestní justice bude pachatele stíhat a na konci celého procesu vynese spravedlivý trest. V touze po odplatě často zapomínáme, že kromě pachatele jsou tu další lidé, jimž se v důsledku spáchaného činu změnil život. Na jejich potřeby není v soudní síni příliš prostoru. Jde především o oběti trestných činů. Oběti mají své rodinné příslušníky, přátele a známé, kterých se událost trestného činu také dotýká. Postižena je jistým způsobem celá komunita místa činu.

Restorativní justice se zaměřuje na újmy vzniklé trestnou činností a usiluje o zohlednění potřeb oběti, podporuje odpovědnost pachatele za řešení vzniklé situace a zapojuje poškozeného, pachatele a komunitu do procesu řešení.

Jenže jak napravit spáchaný trestný čin? Odpovědi na otázky mohou být různé. Nejčastěji nás napadne dopadnout pachatele a přiměřeně, mnohdy nepřiměřeně, potrestat. Tuto činnost však vykonávají orgány činné v trestném řízení. Policie pachatele zpravidla dopadne a zahájí trestní stíhání. Po skončení vyšetřování je celá věc předána státnímu zástupci a ten podá žalobu u soudu. Soud pak na základě předložených důkazů rozhodne o míře trestu. Toto jednání nazýváme retributivní, jde v něm hlavně o dopadení, usvědčení a potrestání. Ale jak napravit následky trestného činu? Na trestný čin můžeme nahlédnout nejen jako na porušení zákona, ale také na zvláštní sociální událost. První reakcí na spáchaný čin není hledání a potrestání viníka, ale naopak zaměření na újmu, která byla způsobena oběti. Odpovědnost za újmu a nápravu jsou pak především na pachateli.

Dát věci do pořádku z pohledu restorativní justice zahrnuje morální a materiální nápravu škody, uvedení věcí do původního stavu i hledání a odstraňování příčin, které vedli pachatele ke spáchání trestného činu.¹ Tomuto pohledu na trestný čin říkáme restorativní – obnovující přístup.

---

¹ Zehr, H. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2001, s. 5.

Při hledání cest lze nalézt i v prvotních kulturách. Jejich cílem bylo zabránit dalšího vývoje konfliktu, neboť by komunity byly ohroženy řetězem násilí. Lidé odedávna hledali nenásilné cesty řešení. Známy je tzv. azyl, který umožňoval pronásledované straně konfliktu na jistou dobu poskytnout útočiště, aby oddálil pomstu a vychladl by emoce u zúčastněných. V řadě starých kultur se vyskytovala respektovaná pozice jakéhosi vyjednavče, který se postupně setkával se stranami sporu a snažil se je dovést k nenásilnému řešení.²

Do českého trestního práva začaly myšlenky restorativní justice pronikat postupně v druhé polovině devadesátých let 20. století prostřednictvím praxe prvních pracovníků a inspiracemi získanými z tehdy dostupné odborné literatury a praxe zemí, jako je Kanada, Rakousko či Německo, kde v té době existovaly propracované programy O/P (tzn. oběť/pachatel). Rovněž legislativní zavedení tzv. odklonů v trestním řízení se inspirovalo v kanadské úpravě zastavení trestního stíhání vůči mladistvým při využití mediace O/P. Myšlenky restorativní justice se promítly do koncepce nového zákona o probační a mediační službě (dále PMS) u nás a samotný název služby je rovněž důkazem vlivu restorativní justice.³

Restorativní justice je proces, který chce v maximální míře zapojovat ty, kdo mají na konkrétním trestném činu podíl, a společně zjišťovat a řešit újmu, potřeby a povinnosti s cílem přivodit ozdravení a dát věci do pořádku, nakolik je to jen možné.⁴

Rozdíl mezi restorativní a retributivní justicí.

V principu nejde o zcela neslučitelná východiska. Oba pohledy vnímají trestný čin jako narušení rovnováhy ve společnosti, nabízejí však jiné cesty k nápravě narušeného stavu. Zatímco retributivní justice nabízí jako východisko trest, restorativní justice se spíše než na sankci pachatele zaměřuje na odstranění způsobené újmy a přijetí vhodných opatření

---

² Sokol, H. *Moc, peníze a právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2001, str. 28.

³ Štern, P., Ouředníčková, L., Doubravová, D., *Probace a mediace*. Praha: Portál, 2010, str. 32.

⁴ Zehr, H. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2001, s. 4.

snižujících riziko recidivy pachatele. Budoucnost je spíše v kombinaci obou modelů. V mnoha případech to jsou restorativní přístupy, jež mohou pomoci nalézt nejspravedlivější reakci na spáchaný trestný čin. Nejde ovšem o univerzální řešení využitelné vždy a za všech okolností.

Mnohdy je využití restorativních programů založených na společném setkání nemožné, např. v případě, kdy se pachatel nedoznává, není ochoten nést odpovědnost za spáchaný čin, popř. Setkání s pachatelem by mohlo oběti způsobit další újmu. Oba přístupy se mohou vhodně doplňovat tak, aby byly nalezeny nejvhodnější cesty nápravy nebo se alespoň upřímně pokusit o zmírnění následků.⁵

---

⁵ Štern, P., Ouředníčková, L., Doubravová, D., *Probace a mediace*. Praha: Portál, 2010, str. 35.

Níže jsem použila základní přehled od Mgr. Martina Durdy, kde je vymezen rozdíl těchto justic:

Retributivní justice	Restorativní justice
<ul style="list-style-type: none"> - Trestný čin je porušením práva a prohřeškem proti státu. - Porušením zákona vzniká vina. - Spravedlnost je naplněna prostřednictvím uznání viny pachatele a jemu uložené újmy (trestu). - Hlavní zřetel je kladen na to, aby pachatelé byly podle zásluhy potrestány. 	<ul style="list-style-type: none"> - Trestný čin je prohřeškem vůči osobě a narušením vzájemných osobnostních vztahů. - Porušením normy se vytváří závazky a povinnosti. - K naplnění spravedlnosti dochází za účasti poškozeného, pachatele a členů komunity, kteří usilují o obnovu narušeného stavu a vztahů. - Hlavní zřetel je kladen na potřeby poškozeného a odpovědnost pachatele v procesu nápravy.
<i>Otázky, jejichž zodpovězení je požadováno</i>	<i>Otázky, jejichž zodpovězení je požadováno</i>
<ul style="list-style-type: none"> - Jak byl porušen zákon? - Kdo se daného činu dopustil? - Jak má být pachatel potrestán? 	<ul style="list-style-type: none"> - Komu vznikla škoda? - Jaké jsou potřeby osob, které trestný čin zasáhl? - Komu vznikají závazky a povinnosti?

---

⁶ Diplomová práce Mgr. Durdy, *Efektivita alternativních trestů v České republice*, str. 20.

1.1 Historický exkurz

Trestání zločinu, a tím i plná odpovědnost za výsledky trestní politiky nebyly vždy výhradním právem státu. Přestože byl ve starověkém Egyptu, Mezopotámii, Řecku a Římu výkon trestní spravedlnosti původně koncentrován do pravomoci soudních institucí spojených s existencí státu, v politických zmatcích raného středověku byl zločin opět pojmán jako soukromá záležitost mezi viníkem a poškozeným, kterou si účastníci, obvykle za aktivní pomoci svého nejbližšího sociálního společenství, vypořádali sami mezi sebou. K takovému vypořádání mohlo dojít formou krevní msty nebo posléze preferovaným nahrazením způsobené škody výkupem z krevní msty, což představovalo jednu z forem „narovnání“. K opětovnému získání monopolu nad trestní politikou státem dochází v Evropě až během 12. století.⁷ Další vývoj v oblasti trestní spravedlnosti již směřoval k pojetí retributivní justice (odplatné justice), pro které je charakteristické, že zločin je prvořadně chápán jako konflikt mezi jednotlivcem a státem a řešení je hledáno v prostředí formálního trestního procesu.

V sedmdesátých letech dvacátého století vznikalo v Kanadě a Spojených státech amerických především v souvislosti se zklamáním z nepřiliš efektivního systému anglosaské trestní justice, hnutí, které si vzalo za cíl prosazovat jiné principy. U zrodu stály nejen duchovní tradice původních obyvatel, ale také vliv a aktivity některých křesťanských komunit, např. Menonitů. První skutečně restorativní řešení trestného činu vandalství se uskutečnilo v roce 1974 v městečku Elmira, v provincii Ontario. Dva mladiství pachatelé trestného činu tehdy na návrh místního pracovníka navštívili všechny poškozené. Pracovník, který případ dostal na starost, navrhl soudci, že spolu s nimi navštíví všechny poškozené a pokusí se tímto způsobem o nápravu. Oba pachatelé se skutečně všem osobně omluvili a dojednali za pomoci zmíněného pracovníka způsob nápravy. Soud pak na základě zprávy pracovníka, který pracoval pro místní církevní organizaci, uložil oběma mladistvým pouze podmíněný trest. Byl to tedy první doložený případ mediace, jenž je v

---

⁷ Sotolář, A., Válková, H. In Lotrie, S. a kol. *Soudnictví pro mladistvé v Kanadě a v České republice*. Praha: Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2000, s. 220.

odborné literatuře znám jako Elmira Case.⁸ Během dalších let se hnutí restorativní justice postupně získávalo příznivce po celém světě.

Opětovně se začíná prosazovat názor, že trestní spravedlnost by měla být svěřena těm, kteří jsou zločinem nejvíce dotčeni, tedy oběti, pachateli a jejich sociálnímu společenství. Důraz je přitom kladen na odstranění škodlivých důsledků takového činu a nápravu způsobených škod.⁹ Rozhodnutí a tedy vyřízení trestní věci v rámci restorativní trestní spravedlnosti nadále zůstává doménou státu a je aplikováno prostřednictvím justičních orgánů.

Zmíněné, v rámci její racionalizace nově uplatňované, pojetí trestní justice tak v mnoha západních zemích doplňuje dosavadní klasickou a na represii orientovanou trestní spravedlnost. Východiskem nového paradigma je přesvědčení, že pokud má pachatel převzít faktickou osobní a nikoli jen formálně trestněprávní odpovědnost za své protiprávní jednání, musí si plně uvědomit důsledky svého jednání pro oběť a sociální společenství. Pro úplnost je namístě uvést, že základem trestní odpovědnosti v českých podmínkách je spáchání trestného činu, neboť jen za něj může být osoba trestně stíhána a odsouzena.

Myšlenky restorativní justice se prosadily do praxe v podobě konkrétních programů a přístupů restorativní justice a svá doporučení k jejich využívání vydávají vlivné nadnárodní organizace, jako je OSN, Rada Evropy, Evropská unie, atd. Programy se nejprve zaměřovaly na méně závažné případy, postupně se začaly úspěšně využívat i v závažnějších trestných činech a v průběhu celého trestního řízení.

K moderním duchovním otcům hnutí restorativní justice patří především profesor Howard Zehr z Menonitské univerzity v Harrisonburgu, jenž je autorem stěžejní knihy *Changing Lenses: A New Focus for Crime and Justice*. Dalším je Australan John Braithwaite z Národní australské univerzity, který výrazně ovlivnil toto hnutí svou publikací *Crime, Shame and Reintegration (Trestný čin, hanba a obnova)* z roku 1989. Patří sem také Američan Mark Umbreit, který na Univerzitě v Minnesotě, založil a vede Center for

---

⁸ Štern, P., Ouředníčková, L., Doubravová, D., *Probace a mediace*. Praha: Portál, 2010, str. 32.

⁹ Sokol, H. *Moc, peníze a právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2001, str. 221.

Restorative Justice and Peacemaking a ve Spojených státech úspěšně zavádí program mediace O/P ve věznicích. Tito muži jsou v restorativní justici respektovanými osobnostmi, přispěli k jejímu prosazení a uplatnění v praxi justičních systémů po celém světě.¹⁰

V polovině devadesátých let 20. století se nezbytný trend v rámci racionalizace trestní justice. Nevyhýbá se ani České republice, proniká sem prostřednictvím praxe prvních pracovníků, inspirovaných z dostupné literatury a výkonu praxe z Rakouska, Kanady, Německa.

V průběhu desetiletí se rozšiřuje trestní právo o uplatnění alternativních procesních postupů, tzv. odklonů v trestním řízení. A jež tak činí v souladu s Doporučením Rady Evropy č. R (87) 18 ze dne 17. 9. 1987 o zjednodušení trestního řízení. Dochází tak v rámci trestního práva procesního k posílení prvků zásady oportunity vedle doposud uplatňované zásady legality, na níž je založen náš trestní proces. Základním předpokladem nadále zůstává, že zrychlení trestního řízení nesmí být na úkor obětování lidských práv a svobod, a to ani ku prospěchu státu v jeho boji s kriminalitou. Zavedení odklonů od standardního trestního řízení tak bylo logickým důsledkem snah po komplexním řešení problému kriminality, byť bylo určitým paradoxem, že započalo právě v době, kdy veřejnost se pod vlivem strachu z narůstající kriminality dožadovala zpřísnění trestní represe proti pachatelům trestných činů, včetně znovuobnovení trestu smrti.¹¹

Restorativní justice v České republice

Praktické uplatnění forem alternativního řešení trestních věcí a jejich zavádění do praxe je omezováno právním rámcem České republiky. Vývoj v České republice probíhal ve dvou rovinách. Jedna rovina je v rámci systému platného trestního práva. Druhá rovina je mimo tento systém, tedy jedná se o prostředí, které není právem regulováno, ale dle platné právní úpravy lze dosáhnout řešení, které má určitý důsledek v oblasti trestněprávní.

---

¹⁰ Štern, P., Ouředníčková, L., Doubravová, D., *Probace a mediace*. Praha: Portál, 2010, str. 32.

¹¹ Šámal, P. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: Kodex Bohemia, 1999, s. 186.

Tyto dvě roviny se od sebe značně liší, ale mají společnou reakci na spáchaný trestný čin a musí respektovat náš právní řád. Nesmíme opomenout pro upřesnění, že se v odborné literatuře setkáváme s tresty alternativními v užším a širším pojetí. Užší pojetí zná tresty a opatření, které obsahují i profesionální zásah určité sociální služby. Širší pojetí jsou alternativy ke klasickému soudnímu procesu.

Rozeznáváme alternativy podle trestního práva hmotného a procesního – tyto alternativy jsou uvnitř systému trestního práva.

1. **Hmotně právní** – to jsou alternativní tresty, alternativní opatření, alternativy k potrestání
2. **Procesně právní** alternativy jsou odklony v trestním řízení
3. **Alternativní postupy** realizované v systému trestního práva – mediace

Hmotně právní alternativy

Mezi tyto alternativy patří alternativní tresty a alternativy k potrestání.

Alternativní tresty:

- trest obecně prospěšných prací
- podmíněné odsouzení
- tresty s probačními prvky – podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem
- peněžitý trest
- trest zákazu činnosti
- trest vyhoštění (pro cizince)

Alternativy k potrestání:

- upuštění od potrestání
- podmíněné upuštění od potrestání s dohledem

1.2 Principy restorativní justice

Restorativní justice je spojena s několika klíčovými principy a hodnotami. Ty jsou jakýmsi kompasem, který nám ukazuje, jakou cestou se lze vydat v konkrétním případě. Každá konfliktní událost a každý spáchaný čin je specifický, proto nelze stanovit žádný univerzální restorativní program či techniku. Směr ukazují následující principy a hodnoty.

RESPEKT. Pro restorativní justici je respekt jednou z klíčových hodnot. Je projevován nejen vůči oběti a dalším postiženým osobám, ale i k pachateli.

ODPOVĚDNOST. Pachatel trestného činu je odpovědný za způsobenou újmu restorativní proces posiluje jeho motivaci k obnově narušených vztahů.

DIALOG. Programy a techniky restorativní justice jsou založeny na různých formách dialogu mezi stranami konfliktu, mezi obětí, pachatelem a dalšími dotčenými osobami.

PARTICIPACE. Restorativní justice usiluje o aktivní zapojení všech účastníků trestného činu, jejich blízkých a zástupců. Řešení celé události je v rukou těch, kterých se týká, nikoli v rukou formální autority.

VYVÁŽENOST. Restorativní justice hledá znovunalezení rovnováhy v komunitě. Vyvažuje zájmy zúčastněných a hledá řešení přijatelné pro všechny strany. Princip vyváženosti ovšem nerelativizuje spáchaný čin ani jeho následky, za něž nese odpovědnost pachatel.

DOBROVOLNOST. Participace účastníků události trestného činu je v restorativní justici vždy založena na dobrovolnosti. Žádný účastník, pachatele nevyjímaje, nemá být k účasti donucen.

POSPOLITOST. Restorativní justice vždy usiluje o zapojení členů komunity, kde oběť a pachatel žijí. Nevnímá událost trestného činu jako oddělený a izolovaný akt, který by byl pouze soukromou záležitostí jeho aktérů.

INDIVIDUALITA. Jedinečnost každého člověka je v restorativní justici vždy vyvažována ve vztahu k pospolitosti. Oba principy musí platit současně. Restorativní proces podporuje ve vzájemné pospolitosti rozdílnost a individualitu každého z nás.¹²

Restorativní justice není pro pachatele snadnější cestou v porovnání s tradiční justicí. Je tomu právě naopak, pachatel je vždy přímo konfrontován s následky svého činu, v mnoha případech osobním setkáním s obětí, je odpovědný a má závazky za odstranění způsobené újmy na morální a materiální úrovni.

Podle Válkové je restorativní justice založena na starém, „ze zdravého rozumu“ vycházejícím, způsobu vnímání zločinu, podle kterého je trestný čin narušením lidské integrity a mezilidských vztahů, vytváří povinnosti a závazky, hlavním závazkem je dát věci do pořádku. Trestný čin způsobuje přetrhání vláken pavučiny vztahu a je často symptomem, který signalizuje, že je ve vztazích narušena rovnováha.¹³

Základní teze restorativní justice podle Howarda Zehera zní: Restorativní justice se zaměřuje na újmy vzniklé trestným činem a usiluje o zohlednění potřeb poškozeného, dále podporuje odpovědnost pachatele za řešení vzniklé situace a zapojuje poškozeného, pachatele a komunitu do procesu řešení.¹⁴

Karabec dále shrnuje základní principy restorativní justice takto:

- Zločin nemá být považován za porušení společenského pořádku ani za překročení

---

¹² Zehr, H.: *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s 17.

¹³ Válková, H., Šámal, P., Sotolář, A. : *Restorativní justice a česká reforma trestního práva mládeže*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. s. 16.

¹⁴ Zehr, H.: *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s 17

- abstraktních právních a morálních pravidel, ale má být chápán především jako škoda (újma), která byla způsobena oběti a jako hrozba pro bezpečnost společnosti.
- Škodu způsobenou oběti je třeba chápat široce, jde o újmu materiální, fyzickou, psychickou, o ztrátu společenského postavení, narušení sociálních vazeb, osobního a rodinného života.
  - Reakce na zločin má přispět ke snížení (odstranění) této škody a hrozby.
  - Hlavním účelem společenské reakce na spáchaný čin nemá být potrestání pachatele, ani jeho převýchova nebo odstrašení, ale vytvoření takových podmínek, aby mohly být odstraněny následky trestné činnosti.
  - Tendence ke zpřísnování trestní represe (ukládání přísnějších trestu) je kontraproduktivní, zejména u mladistvých pachatelů.
  - Pachatel se má aktivně podílet na náhradě způsobené škody (na odstranění škodlivých následků trestného činu) a mají mu přitom být zachována všechna práva jako ostatním občanům.
  - Jestliže pachatel nehodlá participovat na tomto odstranění následku (na náhradě škody), je k tomu donucen soudem.
  - Státní orgány (orgány činné v trestním řízení) se mají v systému restorativní justice angažovat pouze tehdy, jestliže čisté vyjednávací postup mezi pachatelem a obětí nevede k cíli nebo jestliže spáchaný trestný čin je takového druhu (závažnosti), že klasický trestní proces je nezbytný.
  - Oběť trestného činu nemůže být nucena k vyjednávání s pachatelem o způsobu a rozsahu kompenzace za způsobenou škodu.¹⁵

V českém právním řádu se prvky restorativní justice významně projevují právě v úpravě narovnání a podmíněného zastavení trestního stíhání, v zákoně o Probační a mediační službě, ale zejména v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže. Válková k tomu uvádí, že zatímco dosavadní trestní zákon spatřuje v trestních sankcích nejbezpečnější prostředek ochrany společnosti před pachateli trestných činů, nový zákon o soudnictví ve věcech

---

¹⁵ Karabec, Z. *Restorativní justice*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. s. 18

mládeže vidí jako nejslibnější způsob, jak předejít recidivě kriminality mládeže odčinění újmy vzniklé protiprávním činem, resp. vážně projevenou snahu o alespoň částečnou nápravu následku způsobených deliktem a obnovení narušených sociálních vztahů při současné integraci dospívajícího do jeho nejbližšího sociálního prostředí směřující k tomu, aby si našel společenské uplatnění odpovídající jeho vlohám, duševním a rozumových předpokladům.¹⁶

Trestní spravedlnost, tedy nazírání na přiměřenost a vhodnost společenské reakce na spáchaný trestný čin, je historicky a kulturně podmíněna. Liší se v jednotlivých kulturně - civilizačních oblastech a mění se i v průběhu času. Dávné chápání trestní spravedlnosti tak, jak o něm máme ověřitelné historické doklady, spočívalo na odplatě a vyrovnání. Známý princip „oko za oko, zub za zub“ vyjadřuje nejen záměr způsobit pachateli stejnou újmu, jakou způsobil své oběti, ale obsahuje i snahu „vyrovnat“ situaci pachatele a poškozeného. Tohoto vyrovnání však bylo možno v určitých případech dosáhnout i nepřímo, tedy kompenzací (poskytnutých adekvátního odškodnění. To je podstata různých možností „vykoupení se z trestu“, tedy možnosti vyhnout se odplatě zaplacením náhrady (odškodného) oběti.

Tyto postupy byly chápány jako „spravedlivé“, tedy jako přijatelné a vhodné ve většině známých civilizačních okruhů, a to v různých etapách jejich kulturního vývoje. Modality tohoto pojetí trestní spravedlnosti se projevovaly spíše v procedurách (měly tedy spíše „procesní charakter“), např. v různých kulturních a náboženských zvyklostech, podle kterých byly projednávány jednotlivé delikty, a bylo zacházeno s jejich pachateli. Kompetence k projednávání různých deliktů prošly v průběhu časů radikálními změnami. V původní podobě byly tyto kompetence zřejmě ponechány nejužšímu okruhu rodiny (to je základem dosud přežívající krevní msty), nebo stařešinovi rodu, či sboru představitelů kmene. Tak jak se vyhraňovala moc jednotlivých subjektů (náčelníků, vládců apod.), řídicích a rozhodujících obecné i dílčí záležitosti dané lidskou pospolitostí (komunity), přičemž tato moc byla často zdůvodňována a zaštiťovaná náboženskou autoritou, omezovala se zároveň možnost přímých účastníků daného konfliktu (deliktu) rozhodnout

---

¹⁶ Válková, H., Šámal, P., Sotolář, A. *Restorativní justice a česká reforma trestního práva mládeže*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. s. 16.

věc podle představ a zájmů oběti. Postupem času pozbyly jednotlivé delikty „soukromoprávní charakter“, přestaly tedy být primárně záležitostmi mezi viníkem a poškozeným a stát (nejprve absolutistický panovník, později jiné subjekty - orgány, na které panovník delegoval svou pravomoc) si plně vytvořil trestní monopol.¹⁷

V Evropě tento vývoj nabýval konkrétních rysů v průběhu 11. a 12. století, tak jak se postupně formovaly jednotlivé státní útvary a upevňovala moc panovníků a církve. Z počátku si vznikající státní moc vyhrazovala právo stíhat jen nejzávažnější zločiny, ohrožující moc panovníka nebo státní náboženství postupně se monopol státu rozšířil na všechny delikty a trestné činy se plně dostaly do sféry veřejného práva.

Součástí tohoto trestního monopolu se stalo i výlučné oprávnění státu koncipovat trestní politiku a realizovat ji svými mocenskými prostředky. Tento vývoj vyvrcholil v průmyslově rozvinutých evropských zemích zhruba v 19. století a byl odrazem celkového nazírání na úlohu státu a součástí filozofického a politického myšlení té doby. Pro ilustraci lze uvést současný pohled země tzv. třetího světa, které prošly koloniálním obdobím, kdy byl do jejich tradičních (kmenových) systémů sociální kontroly implantován západní systém trestní justice. V některých zemích subsaharské Afriky nebo jižní Asie dosud existují modely v podstatě viktoriánské sankční politiky, spočívající v prosté izolaci pachatelů ve vězeňských zařízeních. V tradičních kulturách prostředí těchto zemí je proto vězeňství chápáno jako cizorodý prvek, který mj. „nelogicky“ způsobuje stav, že uvěznění lidé, kteří mohou produktivně pracovat (nebo alespoň žít sebe a svou rodinu), se stávají ekonomickým břemenem pro ostatní členy společnosti. V těchto zemích převažuje názor, že „základní model“ trestní justice pouze marginalizuje (vyřazuje na okraj společnosti) pachatele trestných činů, aniž napomáhá k tomu, aby byly odstraněny škodlivé následky trestné činnosti.¹⁸

---

¹⁷ Karabec, Z.: *Restorativní justice*. Praha: P A ČR, 2002, str. 35.

¹⁸ Coyle, A.: *Annual Report 2001*. International Centre for Prison Studies. Kings College, London, 2001, str. 296

Když Cesare Beccaria volal po svrchovanosti státní moci a panovníka při trestání pachatelů, prosazoval ideu státního monopolu v trestní justici. V demokratických zemích současné doby, se silnými prvky občanské společnosti, se zdá být tento státní monopol již určitým anachronismem.¹⁹

Ve druhé polovině 20. století zejména v souvislosti s všestranným posilováním významu lidských a občanských práv a jejich ochrany, se rozvíjí též hledání nové podoby trestní spravedlnosti. Postupně se prosazují názory o omezování pravomoci státu při řešení trestních věcí a o posílení role přímých účastníků, tedy pachatelů a obětí, při řešení těchto konfliktů a jejich následků. Formulují se představy o restorativní justici.

1.3 Cíle restorativní justice

Programy restorativní justice vycházejí z několika zásadních předpokladů:

- a) odezva na trestný čin má napravit co nejvíce újmy, kterou oběť utrpěla
- b) pachatelé mají být přivedeni k pochopení toho, že jejich chování není přijatelné a že má pro oběť a pro společenství konkrétní následky
- c) pachatelé mohou a mají přijmout odpovědnost za své činy
- d) oběti mají mít příležitost vyjádřit své potřeby a účastnit se rozhodování o nejlepším způsobu náhrady škody ze strany pachatele
- e) společenství má k tomuto procesu přispívat a být za to odpovědné.²⁰

Hlavní cíle restorativní justice jsou:

- klíčová rozhodnutí vložit do rukou jednotlivců, kterých se trestný čin týká
- přispět k tomu, aby naplňování trestní spravedlnosti mělo ozdravný, transformativní proces
- aby nebyla dále páchána trestná činnost²¹

---

¹⁹ Beccaria, C.: *Dei delitti e delle pene*, Monaco 1764; český překlad O zločinech a trestech, J. Otta, Praha 1893.

²⁰ Handbook on Restorative Justice Programs OSN, 2006

²¹ Rukověť restorativní justice. In *Sborník restorativní justice*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, str. 61-62.

Rozmanitost a pestrost restorativních programů je výsledkem tvořivosti a kreativity těch, kdo je během uplynulých desetiletí v různých zemích vyvíjeli a realizovali. Programy reflektují kulturní odlišnosti místních komunit, zvyků a výsledky dobré praxe. Liší se svým zakotvením do trestní justice, organizací a mírou formálnosti. Všechny programy jsou založeny na restorativním dialogu účastníků sporu v různých aranžmá.

Tři nejčastěji využívané programy

Mediace mezi O/P (victim Offender Mediation)

Jde o nejčastěji využívaný program restorativní justice. Jeho cílem je zprostředkovat přímé setkání mezi obětí a pachatelem za účasti třetí nestranné osoby – mediátora, které by mělo setkání tváří v tvář je zpravidla silným zážitkem pro obě strany konfliktu. Oběti se dostane satisfakce, pachateli může přinést silnou korektivní zkušenost.

Skupinové komunitní a rodinné konference (Family Group Conferences)

Program byl výrazně inspirován a ovlivněn kulturními a duchovními tradicemi řešení sporů původních obyvatel Nového Zélandu, Austrálie či Severní Ameriky. Jeho zaměření je širší než je tomu u mediace. Spočívá v setkání nejen oběti a pachatele, ale také jejich rodinných příslušníků, přátel a zástupců místní komunity. Stejně jako v případě mediace je proces řízen profesionálem, který vede účastníky k přijetí výsledků žádoucích pro obě strany včetně opatření, jež mají zabránit opakování trestného činu v budoucnu. Tento program byl úspěšně využíván v osmdesátých letech na Novém Zélandu při řešení kriminality mládeže z řad původních obyvatel.

Kruhy společného rozhodování (Peacemaking/Sentencing Circles).

Inspirací pro tento program byl způsob řešení sporů původními obyvateli Severní Ameriky. Při kruhovém rozhodování se společného sezení účastní kromě oběti, pachatele, jejich blízkých a příslušníků komunity také zástupce justice, tj. Soudce, žalobce a obhájce. Výsledkem bývá společné rozhodnutí o řešení trestního sporu včetně případného uložení sankce pachateli. Tento program se využívá u původních obyvatel v některých severních provinciích v Kanadě apod.²²

V České republice je velmi známý i program Zacheův strom, je to vězeňský program restorativní justice, který spojuje vzájemně nesouvisející oběti a pachatele, aby mohli diskutovat o zločinu a jeho dopadech. Název pochází z příběhu o celníku Zacheovi a jeho setkání s Ježíšem. Tento příběh umožňuje účastníkům programu studovat vliv zločinu na oběti, pachatele a celou společnost, podněcují dialog o hodnotách, jimiž jsou přiznání, pokání, odpuštění, odčinění škody a usmíření. Projekt vznikl v roce 1998 v americkém Texasu a postupně se rozšířil do celého světa. Nyní je realizován ve 27 zemích, např. v Anglii, Walesu, Itálii, Novém Zélandě, Austrálii, ale také na Filipínách, ve Rwandě.

Vězni mají příležitost pochopit, jakou újmu trestná činnost přináší jak obětem, tak i společnosti. Oběti mají příležitost pochopit lidskou stránku vězňů a zpracovat svoje vlastní zkušenosti takovým způsobem, který napomáhá k jejich uzdravování. Program může mít hluboký dopad na oběti i pachatele. Mnoho obětí trestných činů udává, že díky tomuto programu přijalo určitou míru smíření. Pachatelé čelí, často poprvé, újmě, kterou jejich skutky způsobily jiným lidem. Výzkumy ukázaly, že pachatelé, kteří prošli těmito programy, vykazují významné změny ve svých přístupech, které snižují pravděpodobnost, že se po propuštění dopustí recidivy.²³

---

²² Štern, P., Ouředníčková, L., Doubravová, D., *Probace a mediace*. Praha: Portál, 2010, str. 35.

²³ <http://www.ekumenickarada.cz/index.php?setlang=1&ID=2379>

2 ALTERNATIVNÍ TRESTY

Rozvoj alternativních trestů v západní Evropě a USA probíhal od padesátých let našeho století. Již tehdy byly věznice silně přeplněny a na povrch vyplula nízká efektivnost trestu odnětí svobody. Závažný problém byla tzv. prizonizace pachatelů, tedy negativní vliv prostředí na odsouzené a jejich budoucnost po propuštění. Pobyt ve vězení je ve většině případů spojen se ztrátou odpovědnosti odsouzeného za sebe samého, za svoje chování a za svoji budoucnost. Odsouzený po svém propuštění z vězení do značné míry ztrácí schopnost žít na svobodě běžným způsobem života, ztrácí potřebné sociální dovednosti. To může vést až k tzv. syndromu otáčivých dveří. Propuštěný vězeň neschopný zachytit se v nekriminálním společenství vyhledává takový typ prostředí, které zná a v němž se umí pohybovat. Tím se pravděpodobnost jeho pokračování v kriminální dráze zvyšuje. Ačkoli někteří odsouzení opouštějí vězení po odpykání svého trestu s nejlepšími předsevzetími, vzápětí se dostávají do situací, které je vracejí zpět na kriminální dráhu.²⁴

Tyto problémy podnítily vznik diskusí o efektivnějších způsobech zacházení s pachateli trestných činů. V následujících letech se trestní politika v těchto zemích vyznačovala úsilím o humanizaci, resp. liberalizaci vězeňského systému. Snahou bylo nejen uvolnění podmínek trestu odnětí svobody, ale také redukci jeho ukládání.

Významným datem je rok 1985. V tento rok byl pořádán 6. kongres OSN, kde byla přijata rezoluce č. 16 o snížení počtu vězňů, o alternativách trestu odnětí svobody a o společenské re-integraci pachatelů. Definice různých opatření nespojených s odnětím svobody a způsoby jejich uplatňování byly přijaty na 8. kongresu OSN v Miláně. Stranou nestála ani Rada Evropy, která vyvíjela vlastní aktivity v otázce alternativních sankcí. Významným krokem se stalo přijetí „Doporučení č.R(92)16 Výboru ministrů členských států k Evropským pravidlům o trestech a opatřeních realizovaných ve společenství“. Nalezneme zde souhrn doporučení členskými státy pro zavádění nových opatření v trestní politice. Dalším důležitým dokumentem Rady Evropy je „Doporučení č. R (99) 19 Výboru

---

²⁴ Matoušek, O., Kroftová, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2003, s. 180-181.

ministrů členským státům o mediaci v trestních věcech“, které se stalo základem pro vznik české Probační a mediační služby ČR.²⁵

Filozofie alternativních trestů je jednoduchá: ponechat odsouzené na svobodě a uložit jim takový druh povinnosti nebo omezení, který bude působit preventivně proti páčání další trestné činnosti, ochrání společnost, uspokojí zájmy obětí trestného činu a upevní v pachateli návyky a postoje potřebné k vedení řádného života. Soudy přistupují k alternativním trestům v případě, že se jedná o trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody do pěti let a osoba pachatele není natolik narušená, aby její pobyt na svobodě byl pro ostatní nebezpečný. Alternativní trest pachatele nezbavuje svobody, ale vyžaduje od něj dodržování určitých omezení či splnění povinnosti - musí například zaplatit ze svého příjmu státu jistý obnos peněz (peněžitý trest), podrobit se dohledu, či léčení nebo jiným omezením, nesmí se po určitou dobu zdržovat v konkrétním městě (trest zákazu pobytu), nesmí několik měsíců či vykonávat určitou činnost (trest zákazu činnosti) nebo musí odvést určitý počet hodin práce pro "obecné blaho" (trest obecně prospěšných prací). V průběhu výkonu trestu se sleduje, zda odsouzený plní podmínky uloženého trestu a zda žije v souladu s normami společnosti. Při neplnění těchto podmínek může soud rozhodnout o náhradní sankci, kterou je většinou trest odnětí svobody. Alternativní trest je jakousi podanou rukou státu, který musí reagovat na spáchaný trestný čin, nechce však přímo přistupovat k uvěznění pachatele.²⁶

---

²⁵ Matoušek, O., Kroftová, A. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 2003, s. 180-181.

²⁶ Sdružení pro probaci a mediaci [online]. 2002. 2002 [cit. 2011-01-23]. Alternativní tresty. Dostupné

2.1 Vývoj v české legislativě

Přelom 80 a 90 let minulého století byl nejen znamením změnami politickými. Ruku v ruce s nimi bylo potřeba změnit tehdejší právní systém, včetně práva trestního, které upravoval zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Z hlediska alternativních trestů byla důležitá druhá novela č. 175/1990 Sb. Byl zrušen trest nápravného opatření, který byl do té doby nejčastěji ukládaný trest po trestu odnětí svobody.²⁷ Důležitou roli hrálo posílení peněžitého trestu, spočívající v podstatném rozšíření možností jeho užívání možnosti ukládat jej i za nedbalostní trestné činy. Došlo také k navýšení horní hranice sazby zákazu činnosti z pěti na deset let.

Peněžitého trest se dále týká novela č. 290/1993 Sb., která upravila jeho maximální výši z 1 mil. Kčs na 5 mil. Kč. Ve vývoji alternativních trestů je ovšem velmi důležitá novela č. 152/1995 Sb., která zavedla v našem prostředí nový alternativní trest obecně prospěšných prací. Taktéž je důležitá následující novela č. 253/1997 Sb., která zavedla prvky probace do českého práva. V případě alternativního trestu se jedná o podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem. Novela taktéž obsahovala demonstrativní výčet přiměřených omezení a povinností vztahujících se k tomuto trestu. Změna nastala i u trestu vyhoštění, který mohl být již stanoven i na dobu určitou. Další novela č. 253/2006 Sb. upravila trest propadnutí věci, kde umožnila také propadnutí jiné majetkové hodnoty, popř. náhradní hodnoty.²⁸

Velká změna se ovšem udála s příchodem trestního zákoníku, resp. zákona č. 40/2009 Sb., který alternativní tresty rozšířil o dva nové – domácí vězení a zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Některé tresty byly upraveny, např. peněžitý trest, kde se změnil způsob výpočtu trestu nebo trest obecně prospěšných prací, kde byla snížena horní sazba o 100 hodin ze 400 na 300. Také byl u něj upraven výpočet náhradního trestu odnětí svobody, konkrétně 1 den za každou neodpracovanou hodinu.

---

²⁷ Nečada, V. *Přehled novel trestních kodexů: v období listopadu 1989 do konce roku 1999*. Praha: IKSP, 2000, s. 15

²⁸ Nečada, V. *Přehled novel trestních kodexů: v období listopadu 1989 do konce roku 1999*. Praha: IKSP, 2000, s. 17

Platná právní úprava alternativních způsobů řízení, alternativ k potrestání a alternativních trestů umožňuje podle okolností případu volbu mezi několika různými procesními postupy a různě přísnými sankcemi. Zásady ovládající dokazování v řádném hlavním líčení se podstatně liší od zásad, jimiž je ovládáno projednání a rozhodnutí trestních věcí ve zvláštních alternativních způsobem řízení. Bez provedení dokazování může soud rozhodnout v těchto typech zvláštních druhů řízení, které mu dávají možnost rozhodnout meritorně, aniž by konal hlavní líčení. Tak je tomu zejména v rámci odklonů od trestního stíhání, tedy u procesních alternativ k potrestání. Hmotněprávní alternativy k potrestání a alternativní tresty se naopak uplatní v standardním hlavním líčení. Proces dokazování v rámci něho, svázaný řadou formálních pravidel, řídí a usměrňuje předseda senátu nebo samosoudce. Státní zástupce v něm plní roli veřejného žalobce, má tedy možnost aktivně navrhopvat, obstarávat, ale i provádět důkazy na podporu takových tvrzení v obžalobě. V souladu s principem rovnosti procesních stran pak takovou možnost má i obviněný, jemuž právo na spravedlivý proces tohoto typu zaručuje ústava a mezinárodní úmluvy o lidských právech a základních svobodách. Při využití odklonů od standardního řízení není naproti tomu dokazování v této podobě prováděno, z opatřených důkazů však musí vyplývat důvodné podezření o vině obviněného.²⁹

Nejpodstatnější jsou zásady rovnosti stran a presumpce nevinny a zásada hospodárnosti řízení. Zcela zásadní význam při této úvaze soudu by měl mít současně zájem poškozeného. Jednotlivé sankce pak musí být ukládány tak, aby byly přiměřené všem okolnostem případu.

Alternativní řešení trestních věcí odklonem od standardního trestního řízení, uplatněním alternativ k potrestání a ukládáním alternativních sankcí je potenciálně využitelné ve všech stadiích trestního řízení. Rozhodnutí, do nichž lze takto dosažená řešení promítnout, mohou být vydána jak ve stadiu řízení před podáním obžaloby, tak i v soudním stadiu řízení po podání obžaloby.³⁰

---

²⁹ Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 2000, Praha: C. H. Beck, str. 18.

³⁰ Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 2000, Praha: C. H. Beck, str. 19.

2.2 Kategorie alternativních trestů

V literatuře bývají uváděny tři způsoby, jak problémy přeplněnosti věznic a přetíženost soudních orgánů řešit. Prvním způsobem je zvýšení kapacity justičního systému (navýšení počtu soudců a dalších pracovníků), druhou možností je dekriminalizace, depenalizace, využití odklonů a uplatňování alternativních trestů, obecně tedy snaha o snížení počtu případů, které je nutno projednávat před soudem ve standardním řízení. Při dekriminalizaci dochází k vypuštění některých skutkových podstat z trestního zákona, to znamená, že určitá jednání nebudou nadále považována za trestná a nebudou za ně ukládány trestní sankce. Zde je třeba posoudit význam jednotlivých zájmů a hodnot, které mají být chráněny. Trestní a sankční politika orientovaná na depenalizaci může být chápána například jako tendence ke zmírňování trestů nebo jako možnost upuštění od trestního stíhání. Třetí způsob, kterým státy reagují na výše uvedené problémy, usiluje o zkrácení délky řízení a o využívání zjednodušených typů řízení.

Alternativní tresty lze rozdělit zhruba do dvou kategorií. Jejich společným rysem je, že pachatele nezabavují zcela svobody, ale částečně zbavují nebo omezují jeho práva. První kategorie těchto trestů nespojených s odnětím svobody zahrnuje např. elektronické monitorování (Anglie, Nizozemí) a kontrolovanou svobodu (Francie a Itálie). Do této skupiny rovněž patří peněžité tresty, které zasahují do finanční svobody pachatele. Zejména pokuty, vypočtené na základě denního příjmu odsouzeného, se stále častěji používají jako alternativa k trestu odnětí svobody.

Druhá kategorie se liší od první tím, že se nejenom zaměřuje na negativní omezení práv a svobod, ale mají také pozitivní obsah - úmysl bolestně konfrontovat pachatele s trestným činem, který spáchal, a zároveň ho konfrontovat s jeho odpovědností vůči sobě samému a vůči společnosti tím, že mu poskytnou příležitost vrátit něco pozitivního oběti nebo společnosti. "Obnovující" (tj. do původního stavu věci vracející) justice je nové moderní pojetí, z něhož tyto sankce vycházejí. Do této skupiny patří sankce jako náhrada způsobené škody, kompenzace oběti trestného činu, narovnání, kurzy sociálního výcviku, kurzy zaměřené na řešení problémů pachatele s alkoholem za volantem, výkon bezplatné práce ve prospěch společenství a probace.³¹

---

³¹ Karabec, Z. *Možnosti sankční politiky*. Kriminalistika, 2001, č. 3

2.3 Cíle alternativních trestů

Všechny země se více či méně potýkají s narůstajícím počtem uvězněných osob, dokonce se hovoří o „krizi vězeňství“, případně o „krizi trestu odnětí svobody“. I rozvinuté země uplatňující přísnější represivní politiku jako odpověď na rostoucí kriminalitu se potýkají se s přeplněností věznic.³²

Vězeňství prošlo dlouhým historickým vývojem, od krutých a přísných forem izolace až po humánní přístup s důrazem na ochranu lidských práv vězňů. Nepodmíněný trest odnětí svobody je pevně zakotven v systému sankcí a plní řadu funkcí, zejména sankční a sociálně ochrannou, generální a individuální prevence a pro oběť může znamenat určitou morální satisfakci. Postupně se výkon trestu orientoval na nápravu odsouzených, ale v tomto směru převládá spíše skepse. Pobyt ve vězení je spojen s řadou negativních vlivů na osobnost odsouzeného a s problematickým návratem do společnosti v důsledku přerušení sociálních vazeb.³³ Právě snaha o vyloučení těchto nežádoucích účinků, neustálý růst kriminality a současně vysoká finanční náročnost vězeňského systému vedla k přehodnocení stávající trestní a sankční politiky.

Vzhledem k faktu, že nepodmíněné tresty odnětí svobody mají spíše desocializační než resocializační účinky, je žádoucí, aby byly uplatňovány pouze jako „ultima ratio“, jako poslední možné řešení. Nezanedbatelnou skutečností je i negativní působení vězeňského prostředí na psychiku všech osob, které se uvnitř vězení nachází. Jedná se jak o samotné odsouzené, tak i o ty, kteří ve vězeňství pracují. Považuji za bloudění v začarovaném kruhu, pokud odsouzený k nepodmíněnému trestu odnětí svobody získá za svého pobytu ve vězení nové zkušenosti a znalosti o zdokonalení páčání trestné činnosti, po propuštění spáchá další trestný čin a vrací se opět do vězení. V tomto případě trest neplní svůj účel, nebrání totiž odsouzenému v dalším páčání trestné činnosti a nevychovává jej k tomu, aby vedl řádný život. Pokud se trest mívá svým účinkem, tak je načase začít hledat vhodné alternativy, které by nevyhovující trest nahradily. Je nutné najít nové efektivnější způsoby

---

³² Karabec, Z. Možnosti sankční politiky. Kriminalistika, 2001, č. 3

³³ Rozum, J., Kotulan, P., Háková, L., Nečada, V., Diblíková, S. *Ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody a jeho alternativy*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005. s. 11-12.

zacházení s pachateli trestných činů a pokusit se až do nedávné doby tolik preferovaný trest odnětí svobody nahradit tresty vykonávanými na svobodě.

Jedním z hlavních cílů, ke kterým se mělo zavedením alternativních opatření dospět, bylo snížení míry zasahování do osobní svobody pachatele. Proti zavádění nových alternativ jsou často vznášeny námitky, mezi které často patří i názor, že alternativní opatření ve skutečnosti nenahrazují trest odnětí svobody, ale že v praxi spíše zaujmají místo méně radikálních nevězeňských trestů. Obecné pravidlo upravující vztah mezi vězeňskými a nevězeňskými tresty, které můžeme chápat jako výraz toho, že omezování ukládání vězeňských trestních sankcí je považováno za žádoucí, nalezneme ve švédském trestním zákonu. Stojí zde, že „soud... by měl mít především na paměti skutečnost, že trest má příznivě napomoci pachatelově adaptaci ve společnosti”.³⁴

Jak už jsem výše zmínila, podle mého názoru trest odnětí svobody uložený v případě, kdy je vhodnější trest alternativní, napomáhá pachateli adaptovat se nikoli ve společnosti, ale spíše v kriminálním prostředí, kde si propuštěný může lépe ověřit své poznatky a zkušenosti, které nabyl ve vězeňském prostředí. Často se z těchto lidí stávají recidivisté, kteří páchají stále závažnější trestné činy. Výrazně se u nich snižuje možnost, že by je soud přinutil k respektování našich zákonů a vychoval z nich řádné občany.

---

³⁴ Vanduchová, M. *K novému trestu obecně prospěšných prací*. Právní praxe, 1996, č. 7, s. 397

3 DRUHY ALTERNATIVNÍCH TRESTŮ

Trestní zákon umožňuje uložit za spáchané trestné činy pouze tresty, které jsou taxativně vymezeny v § 27. Jedná se o tresty:

- odnětí svobody,
- obecně prospěšné práce,
- ztráta čestných titulů a vyznamenání,
- ztráta vojenské hodnosti,
- zákaz činnosti,
- propadnutí majetku,
- peněžitý trest,
- propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- vyhoštění,
- zákaz pobytu.

Tento výčet je konečný a za žádných okolností nelze ukládat tresty jiné. V uvedeném systému trestů jsou v převažující míře zastoupeny tresty, které nejsou spojeny s odnětím svobody, neboť se vychází z předpokladu, že u řady pachatelů nedochází k takovému narušení, které by vyžadovalo izolaci od společnosti.

Specifické postavení mají tresty, které lze ukládat jak samostatně, tak ve spojení s jinými tresty. Mezi ně řadíme trest odnětí svobody, trest obecně prospěšných prací, trest zákazu činnosti, propadnutí majetku, peněžitý trest, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, vyhoštění a zákaz pobytu. Obecně prospěšné práce (viz § 45 odst. 2 tr. zákona), peněžitý trest (§ 53 tr. zákona), vyhoštění a zákaz pobytu (§ 28 odst. 1 tr. zákona) mohou být uloženy samostatně, i když to ve zvláštní části není výslovně stanoveno. Ostatní pouze tehdy, jestliže tuto možnost trestní zákon ve zvláštní části výslovně uvede.³⁵ Tzv. vedlejší tresty mohou být uloženy jen ve spojení s jinými tresty. Jedná se o ztrátu čestných titulů a vyznamenání a ztrátu vojenské hodnosti.

---

³⁵ Jelínek, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. s. 347.

Dle ustanovení § 28 odst. 1 trestního zákona lze uložit i více trestů vedle sebe. Při ukládání trestů, včetně trestů alternativních, je třeba respektovat základní zásady. Kromě obecných zásad, které prostupují celým trestním právem, se v oblasti trestání setkáváme s některými specifickými požadavky.³⁶ Jedná se například o zásadu zákonnosti trestů, zásadu humánnosti, zásadu účelnosti, personality, adekvátnosti trestu nebo o zásadu *ne bis in idem*. Dodržování zásad by mělo přispět k uložení takového trestu, který bude spravedlivý.

3.1 Trest domácího vězení

Alternativní trest domácího vězení je druhý nepřísnější trest po trestu odnětí svobody. Jedním ze zřejmých důvodů zavedení tohoto trestu je snaha ulehčit přeplněným českým věznicím. V legislativě České Republiky byl nově zaveden v roce 2009, nicméně v českých zemích není úplnou novinkou, byť jeho dnešní podoba je odlišná. Již v roce 1852 byl zákonem č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích ustanoven jako alternativa k vězení prvního stupně, když trestanec byl jinak bezúhonné pověsti a když by si při vzdálení od svého příbytku nemohl hledět svého úřadu, svého obchodu, nebo svého výdělku.

Odsouzený se zavázal, že se nevzdálí z domu. V některých případech stačil slib, jindy však byla postavena k domu stráž. V případě nedodržení závazku musel zbytek trestu vykonat ve věznici. Tento trest byl zrušen až zákonem č. 86/1950 Sb., trestní zákon.³⁷

Převratné změny v ekonomické a politické struktuře českého státu po roce 1989 zanechaly stopy v sociálním klimatu společnosti, ovlivnily vztahy mezi lidmi, jejich chování a vztah k životním hodnotám. Trestní zákon z šedesátých let 20. století, mnohokrát novelizovaný, nemohl reagovat na měnící se společenskou realitu. V lednu 2010 vyšel trestní zákoník, s nímž filozofie restorativní justice získala konkrétní podobu, neboť nový zákoník

---

³⁶ Kratochvíl, V. a kol. *Trestní právo hmotné*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. s. 46 – 56.

³⁷ Kalvodová, Věra. *Domácí vězení - jedna z možných alternativ odnětí svobody?* Brno: Masarykova univerzita, 2007 s. 678-684.

zakotvuje prvky preventivního charakteru, které mj. kladou důraz na integraci pachatelů v jejich přirozeném sociálním prostředí, a tím je vyloučen kriminogenní vliv vězeňské populace.

Pro PMS se otevřel prostor pro úkoly v klientské činnosti při realizaci nových trestů a opatření. Poprvé se v českém právním řádu objevil trest domácího vězení. Dle trestního zákoníku trest domácího vězení spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se v určeném obydlí ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den a v ostatních dnech v době od 20.00 hodin do 05.00 hodin., tuto dobu může soud upravit tak, aby výkon trestu nebránil zaměstnání odsouzeného, potřebné lékařské péči a případně může soud odsouzenému povolit také účast na bohoslužbách i ve dnech pracovního klidu a pracovního volna. Soud také může odsouzenému uložit přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život. V takovém případě soud musí přesně stanovit, v jakých dnech a hodinách se musí odsouzenec zdržovat v určeném obydlí. Tento trest může být soudem uložen až na dvě léta a pachatelům starší 15 let, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele, lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu, a to v popřípadě i vedle jiného trestu. Nutný je taktéž písemný slib, že se pachatel ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost. Zpravidla jsou soudem uložena i přiměřená omezení nebo povinnosti směřující k tomu, aby dotyčný vedl řádný život. Nejčastěji je uložena povinnost uhradit způsobenou škodu. Tyto omezení a povinnosti mohou navrhnout pracovníci PMS, kteří taktéž zjišťují důležité okolnosti pro uložení trestu (bytové, sociální poměry). Taktéž PMS provádí kontrolu dodržování domácího vězení a stanovených omezení a povinností provádí formou namátkových kontrol. Ovšem činnosti probačních úředníků věnuji samostatnou kapitolu, kde podrobně uvádím veškeré činnosti PMS.

Ministerstvo spravedlnosti upravuje kontroly výkonu trestu domácího vězení vyhláškou. Odsouzený je povinen pustit pracovníka do svého obydlí. Současně pracovníci pomáhají odsouzenému při řešení jeho osobních problémů formou odborné pomoci a poradenství. Pracovníci udržují kontakt s rodinou odsouzeného nebo soc. prostředím, kde se odsouzený zdržuje, čímž se snaží snížit pravděpodobnost nevhodného chování a zamezit novému

trestnému činu. O průběhu trestu informují soud a v případě zjištěného maření výkonu trestu navrhuje soudu náhradní trest odnětí svobody až na 1 rok.³⁸

Dle vyhlášky ze dne 11. prosince 2009, která stanovuje denní sazbu připadající na náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení a způsob úhrady. Ministerstvo spravedlnosti stanoví podle § 152 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění zákona č. 306/2009 Sb.: §1, denní sazba nákladů výkonu trestu domácího vězení činí 50 Kč za každý kalendářní den, ve kterém odsouzený alespoň z části vykonával trest domácího vězení.

Otázkou však je, nakolik je tato kontrola účinná. Efektivnější formu představuje elektronický monitoring, nicméně jeho zavedení bude jistě nákladné. Navíc se objevují problémy s vypsanými tendry a ochotou ministerstva investovat do elektronického monitoringu z důvodu nízkého počtu uložených trestů domácího vězení.³⁹ Otázkou však zůstává, zda právě nepřítomnost elektronického monitoringu nezdržuje soudce od ukládání tohoto trestu. Podle ustanovení § 105 trestního zákoníku soud zahradí odsouzení, vedl-li odsouzený po výkonu trestu řádný život nejméně po dobu jednoho roku. Na mladistvé pachatele je hleděno jako na neodsouzené po vykonání trestu či po jeho odpuštění.⁴⁰

Dle grafů, které mi interně poskytl Mgr. Krpatou, regionálním vedoucím Probační a mediační služby ve Znojmě, je patrné, že tresty domácího vězení nabývají oblíbenosti. V dubnu roku 2011 bylo nařízeno a uloženo 15 TDV a ke konci roku 2012 bylo uloženo 824 trestů a nařízeno 763.

Základní podmínkou pro účinné využívání funkce a smyslu trestu domácího vězení je kvalitní spolupráce soudu a PMS, neboť úspěšnost trestu závisí na:

- kvalitních informacích, které poskytne pracovník soudu před rozhodnutím,
- připravenosti obviněného, jeho motivaci a důkladné informovanosti, což může

---

³⁸ Štern, P., Ouředníčková, L., Doubravová, D., *Probace a mediace*. Praha: Portál, 2010, str. 157.

³⁹ Wimitzer, Jan. Domácích vězňů bylo jen 113 za rok. Náramky prý nejsou nutné. *IDNES* [online]. 20. ledna 2011,

⁴⁰ Jelínek, J. a kol: *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 375

zajistit pracovník v průběhu spolupráce s obviněným,

3.1.1 ČINNOST PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY V RÁMCI TRESTU DOMÁCÍHO VĚZENÍ

Příprava k uložení trestu domácího vězení

Důležitou činností probačního úředníka je realizace tzv. institutu předběžného šetření, tedy spolupráce probačního úředníka s obviněným před uložením trestu domácího vězení. Tato činnost směřuje ke zjištění důležitých okolností pro uložení tohoto trestu, tj. aktuálních bytových a sociálních poměrů obviněného a dalších okolností, které mají na případné uložení trestu domácího vězení vliv. Tato spolupráce probačního úředníka a pachatele je podmíněna souhlasem obviněného a je uskutečňována v těch případech, u kterých jsou splněny podmínky pro uložení tohoto trestu a zároveň vzhledem povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu.

Probační úředník může na základě provedení základní analýzy rizik a potřeb pachatele a zjištění potřeb a zájmů oběti trestného činu navrhnout soudu uložení přiměřených omezení nebo povinností obviněnému.

Práce s poškozeným/obětí

Navázání spolupráce probačního úředníka s obětí trestného činu je průběžnou a nedílnou součástí jeho práce. Od prvního kontaktu s pachatelem se probační úředník zajímá o jeho postoj k oběti nebo poškozené organizaci, o jeho stanovisko náhradě škody a o jeho aktuální možnost vzniklou škodu uhradit. Svou spoluprací s obětí a pachatelem zaměřuje k nápravě vztahů narušených trestným činem včetně náhrady škody.

Kontrola výkonu trestu domácího vězení

Kontrolu výkonu trestu domácího vězení provádí probační úředník formou namátkových kontrol, za tímto účelem je odsouzený povinen probačnímu úředníkovi umožnit vstup do místa výkonu trestu. Po zavedení elektronického monitorovacího systému bude Probační a mediační služba spolupracovat s jeho provozovatelem. Tento systém spočívá v instalaci

elektronického čipu, který odsouzený bude mít v podobě náramku neustále při sobě. Momentálně je tento systém neustále v jednání. Elektronický monitoring již byl vyzkoušen na odsouzených v listopadu roku 2012. Nyní je v plánu zakoupit 500 ks náramků, v těchto chvílích probíhá výběrové řízení.

Namátkové kontroly probíhají formou osobní návštěvy probačního úředníka v místě výkonu trestu a to v době, kdy se odsouzený podle podmínek trestu má v určeném obydlí zdržovat. Probační úředník si po zvážení všech okolností stanoví plán kontrol, přičemž v plánu zohledňuje skutečnost, že odsouzený musí být osobně zkontrolován minimálně 3x v jednom měsíci, přičemž podle individuálních okolností případu lze tuto četnost namátkových kontrol samozřejmě zvýšit. Probační úředník nebo asistent provádějící namátkovou kontrolu musí být vybaven služebním mobilním telefonem (v noci vždy také baterkou), formulářem Záznam o namátkové kontrole TDV, formulářem Sdělení o porušení TDV a základními administrativními pomůckami pro psaní v terénu. Namátkové kontroly jsou doplňovány konzultacemi odsouzeného s probačním úředníkem na středisku Probační a mediační služby a případnými dalšími kroky tohoto úředníka směřujícími k tomu, aby odsouzený vedl řádný život. Probační úředník kontroluje, zda odsouzený dodržuje podmínky uložené soudem nebo vyplývající z trestního zákoníku. Jedná se o zjištění, zda je odsouzený ve stanovenou dobu na určeném místě, zda a jak řeší náhradu škody z trestného činu a placení nákladů trestního řízení a nákladů trestu domácího vězení, zda a jak plní uložené povinnosti a omezení. Probační úředník je rovněž v kontaktu s rodinou odsouzeného či s osobami sdílející s klientem prostory obydlí, ve kterých odsouzený trest vykonává.⁴¹

Postup v případě maření výkonu trestu

Základním předpokladem úspěšného průběhu trestu domácího vězení a jeho kontroly je důkladné poučení odsouzeného o jeho povinnostech a o postupu probačního úředníka

---

⁴¹ Metodický postup úředníků a asistentů PMS ČR v oblasti zajištění podkladů pro možnost uložení a výkonu kontroly trestu domácího vězení

a soudu v případě porušení těchto povinností. Probační úředník musí klientovi jednoznačně vysvětlit a na místě ukázat, kde se musí nacházet v momentě kontroly a zdůraznit jeho zodpovědnost na zajištění vlastní dosažitelnosti. Probační úředník vysvětlí klientovi konkrétní situace, které znamenají maření TDV. Pro poučení klient použije probační úředník přílohu „Poučení o TDV“, kde obecné informace může doplnit i konkrétními pravidly, které s odsouzeným sjedná.

Odsouzený je ze strany probačního úředníka veden k tomu, aby mu každou svou předvídatelnou nepřítomnost ve stanovené době a na určeném místě výkonu TDV předem ohlásil. Pokud akutně nastane nepředvídatelná situace, tj. situace, kdy odsouzený bude muset určené místo výkonu TDV ve stanovenou dobu opustit, oznámí tuto skutečnost stanoveným způsobem neprodleně poté, jakmile mu to tato nepředvídatelná okolnost dovolí. Způsob oznámení mu v poučení sdělí probační úředník a to s ohledem na provozní možnosti střediska PMS – např. telefonicky na mobilní telefon, telefonicky na pevnou linku s využitím záznamníku, SMS zprávou, elektronicky emailem, osobně oznámením apod. Současně je odsouzený poučen, že se musí bezprostředně po této nepředvídatelné události nejbližší pracovní den dostavit osobně k probačnímu úředníkovi a doložit důvody své nepřítomnosti v daném čase na určeném místě výkonu TDV.

Na každé porušení podmínek výkonu TDV zjištěné namátkovou kontrolou probační úředník reaguje bezprostředním kontaktováním odsouzeného, který musí doložit důvody svého porušení podmínek. Povinnosti odsouzeného a postup kontroly jsou natolik jednoznačné, že každá nepřítomnost nedoložená objektivními důvody bude ze strany probačního úředníka vyhodnocena jako maření výkonu a účelu tohoto trestu. Každé prokázané maření a nedodržování uložených přiměřených omezení a povinností sdělí probační úředník bezodkladně soudu, který trest nařídil. Současně je toto sdělení v kopii zasláno odsouzenému.

Jestliže probační úředník soudu sdělí zjištěné skutečnosti svědčící o maření TDV a navrhuje nařízení výkonu náhradního trestu odnětí svobody, nekončí tím provádění

namátkové kontroly výkonu. Až do pravomocného rozhodnutí soudu ve věci odsouzeného PMS pokračuje ve své práci s odsouzeným a v provádění namátkových kontrol.

Rozhodování o odkladu, přerušení, změně, upuštění od TDV

Od počátku zahájení spolupráce je odsouzený veden k tomu, že musí probačnímu úředníkovi sdělit všechny informace ze svého osobního života, které mohou mít vliv na průběh. O všech změnách týkající se nařízení výkonu rozhoduje pouze soud. Pokud v životě odsouzeného probační úředník zjistí okolnosti, které si vyžadují nutnost odkladu, přerušení nebo změnu místa a doby TDV, podá soudu zprávu o potřebě provedení úpravy nařízeného trestu, jež jsou podle trestního řádu možné. Odsouzený je pro tyto účely probačním úředníkem vyzván k doložení potřebných dokladů, jež potvrzující existenci okolností vyžadující provedení změny v nařízení výkonu TDV.

V případě změny určeného místa výkonu TDV do jiného okresu, než ve kterém TDV doposud probíhal, postupuje probační úředník v souladu se Spisovým řádem PMS ČR upravující postupování probačních spisů mezi středisky PMS. Při spolupráci se soudem a s jiným střediskem PMS postupuje tak, aby nedošlo k prodlevám, které by účel narušily.

Ukončení práce s odsouzeným k TDV a uzavření probačního spisu v LN

Činnost s odsouzeným k výkonu tohoto trestu končí podáním závěrečné zprávy o průběhu, ve které zhodnotí, zda a jak odsouzený dodržoval dojednané podmínky, zda a jak plnil uložené povinnosti a omezení, zda a jak nahradil způsobenou škodu nebo zda a jak jinak odčinil vzniklou škodu. Ve zprávě pak vyhodnotí postoj odsouzeného k urovnání narušených vztahů s obětí nebo poškozenou organizací a popíše změny chování a v životní situaci odsouzeného, kterých odsouzený za dobu svého kontaktu s probačním úředníkem dosáhl. V závěru zprávy se probační úředník jednoznačně vyjádří, zda z jeho pohledu odsouzený účel TDV naplnil, zda splnil všechny uložené povinnosti a omezení, nebo zda zmařil tím, že nedodržel podmínky stanovené po dobu výkonu nebo tím, že nesplnil uložené povinnosti a omezení. Podle výsledku tohoto soudu navrhne další postup.

Spolupráce s odsouzeným a s obětí nebo s poškozenou organizací je uzavřena zpracováním závěrečné zprávy probačního úředníka. Se závěrečnou zprávou je odsouzený osobně

seznámen na středisku PMS. Formu seznámení oběti nebo poškozené organizace s ukončením spolupráce v případě probační úředník zvolí podle své úvahy a s ohledem na průběh a podobu této spolupráce.

3.2 Trest obecně prospěšné práce

Trest obecně prospěšných prací (dále OPP) je možné chápat jako jeden z příkladů uplatnění nové, kvalitativně mnohem efektivnější sankce současné trestní politiky v ČR. Namísto výkonu trestu odnětí svobody jako retribuice za spáchaný trestný čin, představuje výkon trestu obecně prospěšných prací možnost nápravy a obnovy. Probační a mediační služba v rámci svých činností při zajišťování přípravy, organizace a možností výkonu trestu obecně prospěšných prací zohledňuje jak veřejný zájem - ochrana společnosti, tak zájem samotné oběti - participace poškozeného, a stejně tak usiluje o prevenci dalšího trestného jednání pachatele a motivuje ho k převzetí odpovědnosti za způsobené škody a jeho opětovné zapojení do života ve společnosti bez konfliktu se zákonem. Alternativní trest, který může soud uložit v rozsahu 50 – 300 hodin (u dospělých) a 50 – 150 hodin (u mladistvých) za přečin, tj. nedbalostní trestný čin a úmyslný trestný čin, na který trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Soud rozhoduje o uložení trestu obecně prospěšných prací rozsudkem nebo trestním příkazem. Po tomto rozhodnutí vydává usnesení, kterým nařizuje výkon OPP a určuje konkrétní druh prací a místo jejich výkonu. OPP je nutno odpracovat osobně, bezplatně, ve svém volném čase, nejpozději ve lhůtě dvou let ode dne, kdy soud nařídil výkon tohoto trestu. OPP jsou vykonávány ve prospěch obcí, státních nebo jiných obecně prospěšných institucí. Jakmile je trest vykonán, či bylo od výkonu trestu OPP nebo jeho zbytku pravomocně upuštěno, hledí se na pachatele, kterému byl uložen, jako by nebyl odsouzen, tj. soud zahradí odsouzení. Provádí se poté výmaz z rejstříku trestů.

Povinností pachatele je vést řádný život a plnit přiměřená omezení či povinnosti, pokud je soud uložil. Pokud je v rozsudku stanovena náhrada škody, hradit ji, a to například i formou splátkového kalendáře, sestaveného ve spolupráci s probačním úředníkem. Probační úředník poškozeného v souvislosti s náhradou škody oslovuje a nabízí mu spolupráci vedoucí k náhradě škody. Dále musí spolupracovat s probačním úředníkem,

tj. podílet se na přípravě podkladů pro soud, v průběhu výkonu trestu včas informovat o jakýchkoli změnách (pracovní neschopnost, změna bydliště, změny v zaměstnání, atd.), které by dlouhodobě bránily ve výkonu trestu OPP.⁴²

Po oznámení usnesení je nutné dostavit se do 14 dnů od oznámení usnesení, kterým soud rozhodne o druhu a místě výkonu trestu OPP, na středisko PMS v obvodu okresního soudu, v němž má být trest OPP vykonán. Projednat zde podmínky výkonu trestu OPP a poté se v termínu stanoveném probačním úředníkem dostavit na obecní úřad či instituci (organizaci), kde má být trest OPP vykonán. V organizaci dojednat termín zahájení výkonu trestu OPP a další okolnosti jeho výkonu (sepsání dohody o výkonu trestu OPP, poučení o bezpečnosti práce). Podílet se na vypracování harmonogramu výkonu trestu OPP a dodržovat jej.

Práce vykonávat ve stanovené kvalitě tak, aby byly dokončeny v termínu určeném při podepsání dohody a organizaci.

Nedodrží-li odsouzený opakovaně a bez závažných důvodů stanovený harmonogram prací, práce nebude provedena v předem dohodnuté kvalitě apod., může být dohoda o provedení výkonu trestu OPP ze strany organizace vypovězena. Pokud nebude trest OPP řádně vykonávat a bude se jeho výkonu vyhýbat, může soud rozhodnout o přeměně neodpracovaného trestu OPP na nepodmíněný trest odnětí svobody nebo trest domácího vězení, přičemž každá neodpracovaná hodina se přeměňuje na jeden den. Výjimečně může soud ponechat trest OPP v platnosti nebo prodloužit dobu jeho výkonu a rozhodnout o uložení dalších povinností, např. stanovit dohled nebo uložit přiměřená omezení či povinnosti. V řádně odůvodněných případech může soud rozhodnout o změně místa výkonu trestu OPP do jiné organizace.

O místě výkonu trestu OPP však rozhoduje vždy soud na návrh probačního úředníka. Mohu spolupracovat s příslušnou organizací na vytváření časového harmonogramu průběhu trestu OPP. V případě neshod na určeném pracovišti mohu vyhledat probačního

---

⁴² Metodický standard PMS v oblasti trestu obecně prospěšných prací

úředníka a ve spolupráci s ním vzniklou situaci řešit. Mohu požádat o přerušení / odložení výkonu trestu OPP pro přechodné zhoršení zdravotního stavu (doloženého lékařskou zprávou), popř. také z jiných důležitých důvodů (např. závažných rodinných důvodů), v rozmezí stanoveném zákonem.

3.2.1 ČINNOST PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY V RÁMCI TRESTU OBECNĚ PROSPĚŠNÝCH PRACÍ

Soudy se obracejí na střediska PMS podle místa bydliště odsouzeného. Tato střediska PMS spisy evidují. Po obdržení: pověření střediska PMS k zajištění výkonu TOPP, pravomocného rozhodnutí soudu (rozsudek, trestní příkaz), popř. také usnesení, kterým se nařizuje výkon trestu OPP u konkrétního poskytovatele a druh prací a opisu rejstříku trestů, založí probační úředník/asistent spis v souladu se Spisovým řádem a následně jej zaeviduje do Probačního rejstříku ve fázi vykonávacího řízení – OPP.

V případě potřeby si probační úředník/asistent doplní další informace z trestního spisu - například obžalobu, návrh na potrestání, znalecké posudky, údaje o výši způsobené škody, kontakt na poškozeného, zprávy o pověsti odsouzeného, informace o stanovisku obviněného k možnosti uložení trestu OPP, popřípadě zpracovanou probační zprávu před rozhodnutím a další informace (například o zájmovém sdružení, jehož záruka za chování a nápravu odsouzeného byla soudem přijata apod.).

V případě, že je středisko PMS pověřeno přípravou podkladů pro nařízení výkonu trestu OPP, probační úředník zašle odsouzenému pozvánku k jednání.

Konzultace je zaměřena na:

- obecné informace o činnosti probačního úředníka/asistenta v rámci postupu při zajištění výkonu a kontroly uloženého trestu OPP,
- podrobné informace o podmínkách a průběhu výkonu trestu OPP - „Poučení o výkonu trestu OPP“.
- vyjasnění rolí, práv a pravidel komunikace mezi dalšími subjekty v rámci průběhu výkonu trestu OPP – soudu, poskytovatele (instituce nabízející místo pro výkon trestu OPP), případně zájmového sdružení, které za chování a osobu odsouzeného poskytlo záruku či poskytovatele vhodného programu sociálního výcviku

a převýchovy popř. jiného programu, pokud jeho absolvování bylo odsouzenému soudem uloženo nebo se odsouzený rozhodl program dobrovolně absolvovat (dále jen program),

- zjištění informací důležitých pro výkon trestu OPP, (nejsou-li dosud k dispozici),
- projednání konkrétního místa, podmínek a způsobu výkonu trestu OPP,
- způsob plnění přiměřených povinností a omezení, byla-li soudem uložena,
- způsob náhrady škody poškozenému.

Pokud se odsouzený ke konzultaci nedostaví, ačkoli o ní byl předem informován, o čemž má probační úředník/asistent objektivní podklady (např. doručky, záznamy o úkonu), je tato situace chápána jako nespolupráce ve výkonávacím řízení. O této skutečnosti informuje probační úředník/asistent neprodleně soud. Pokud probační úředník/asistent zjistí, že odsouzený se na soudem poskytnuté adrese pobytu nezdržuje, obrátí se na soud, který ve věci středisko PMS pověřil, se žádostí o zjištění místa aktuálního pobytu odsouzeného a poskytnutí jeho adresy.

Komunikace s poskytovatelem

Probační úředník/asistent vyhotoví na základě zjištěných informací podklady pro nařízení výkonu trestu OPP, ke kterému popř. připojí doklady o dosažené pracovní kvalifikaci nebo lékařské potvrzení o zdravotním omezení pro výkon určitých druhů prací. Tento záznam předá odsouzenému, soudu a poskytovateli jako informaci a jedno vyhotovení založí do probačního spisu.

Pokud během konzultace vyjde najevo, že by pro odsouzeného bylo vhodné vykonávat trest OPP mimo aktuální bydliště (např. z pracovních důvodů), je součástí předávaných podkladů také souhlas odsouzeného s výkonem trestu OPP mimo okres jeho. Pro vydání usnesení o druhu a místě výkonu trestu OPP je stěžejní komunikace probačního úředníka/asistenta s vyššími soudními úředníky a společné využívání informací uvedených ve webovém katalogu poskytovatelů míst výkonu trestu OPP. Tento katalog je umístěn na stránkách www.pmscr.cz

Probační úředník/asistent kontaktuje poškozeného/oběť (zejména fyzické osoby), s nabídkou spolupráce. V případě zájmu poškozeného/oběti mapuje jeho/její potřeby

a zájmy, dojednávává konkrétní způsob spolupráce, zajímá se o vnímání konfliktu s odsouzeným, o jeho dopady na život poškozeného/oběti i osob v jeho/jejím okolí a to jak v oblasti psychosociální, tak materiální, je mu/jí nápomocen v uplatnění práva na náhradu způsobené škody, nabízí možnosti urovnání. Práci s poškozeným/obětí trestného činu se rozumí komplexní podpora, která zahrnuje poskytnutí základního právního poradenství poškozenému/oběti, jeho/její provázení trestním řízením a zprostředkování potřebné pomoci v případě potřeby. V případech vhodných k mediaci požádá probační úředník/asistent o spolupráci specialistu na přípravné řízení (dále viz Metodický postup střediska PMS v rámci přípravného řízení a řízení před soudem). Probační spis je v tomto případě i nadále veden pod původním číslem PM a v rámci střediska se nepostupuje.

Profesionální rozhovor

Rozhovor je základním nástrojem probačního úředníka/asistenta. Při jednání s poškozeným nebo obětí respektuje probační úředník/asistent v jeho rámci tato pravidla:

- vyslechne příběh ve formě, v jaké ho oběť sděluje,
- umožní ventilaci pocitu a prožitku oběti, její vlastní zkušenosti,
- poskytne oběti přátelskou podporu, reaguje na její dotazy a potřeby, očekávání od spolupráce,
- ve svých dotazech se zaměřuje na pocity, reakce a problémy oběti, nikoli na detaily příběhu,
- vyjadřuje svoji osobní účast a empatii,
- vyhýbá se projevům své vlastní fascinace příběhem (např. větám typu „no to je hrozné...“),
- zjišťuje aktuální zdravotní stav oběti v souvislosti s následky a dopady trestného činu na oběť, např. zdravotní obtíže a v případě potřeby zprostředkovává lékařskou péči u odborníků, které osobně zná,
- v případě zájmu oběti doplňuje informace týkající se právního kontextu daného případu, zprostředkovává oběti pomoc u organizace poskytující bezplatnou právní pomoc (např. občanské rady apod.),
- zaměřuje se také na zjištění, zda někdo další v okolí oběti nepotřebuje profesionální pomoc,
- předává oběti informace o dostupných organizacích poskytujících různé typy služeb

pro oběti trestných činů, popřípadě zprostředkování kontaktu s těmito organizacemi,

- respektuje přání oběti (v rámci reálných možností), nevnucuje oběti vlastní představu o dalším postupu a o řešení situace.⁴³

Poskytnutí základních informací vztahujících se k případu

Probační úředník/asistent podává základní informace o činnosti PMS v rámci přípravného řízení, o trestu OPP, o možnostech náhrady škody v konkrétním případě a informace týkající se průběhu trestního řízení.

V případě souhlasu oběti a pachatele s provedením mediace v dané věci probační úředník/asistent zprostředkuje mediaci a to tak, že o její provedení požádá probačního úředníka – specialistu na mediaci, (viz zákon o PMS ČR, podle kterého nemůže být týmž úředníkem v případě prováděna mediace a probace zároveň).⁴⁴

Poskytnutí základního právního poradenství

Probační úředník/asistent poskytuje poškozenému/oběti základní informace o jeho/jejích právech a o možnostech náhrady škody (a popř. pomáhá nebo zprostředkuje pomoc s vyřízením potřebných záležitostí k jejímu uskutečnění):

- uzavřením dohody s pachatelem trestného činu o náhradě škody (*mediace*),
- podáním žádosti dle zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti,
- plněním od příslušné pojišťovny (náhrada z povinného ručení, z odpovědnosti za škodu občana),
- podáním žádosti o vymáhání náhrady škody po odsouzeném na základě exekučního titulu (návrh na soudní výkon rozhodnutí, návrh na exekuci) a bez exekučního

---

⁴³ Manuál práce s oběťmi trestných činů

⁴⁴ Metodický standard PMS v oblasti trestu obecně prospěšných prací

titulu (dohoda s odsouzeným, žaloba v rámci civilního soudnictví)⁴⁵

Analýza rizik pro výkon trestu OPP

Analýza rizik pro výkon trestu OPP je základním předpokladem pro cílené a vhodné ukládání trestu OPP s předpokladem jeho efektivního výkonu. Analýza rizik umožňuje eliminovat nevhodně uložené tresty OPP. Zaměřuje se na důkladné zmapování oblastí, které zásadním způsobem ovlivňují vykonatelnost trestu OPP (viz Příloha 4., “Vyhodnocení rizik obviněného před uložením trestu OPP“), což jsou zejména:

- postoj ke spáchanému činu a uloženému trestu, míra motivovanosti trest vykonat,
- časové možnosti v souvislosti se zaměstnáním, studiem, rodinnou situací,
- dosažené vzdělání a odborná kvalifikace, praktické pracovní dovednosti,
- zdravotní stav a případná zdravotní omezení,
- rodinné poměry a sociální zázemí,
- předchozí trestná činnost,
- postoj k osobě poškozeného (poškozené organizaci) a představa obviněného (popřípadě již realizované kroky) o odčinění způsobené újmy a nahrazení škody,
- další významné skutečnosti týkající se projednávaného případu,
- psychosociální potřeby obviněného a poškozeného a s nimi související možnosti zprostředkování pomoci a kontaktu s jiným pracovištěm,
- existence faktického trvalé bydliště, způsob kontaktování obviněného,
- spolupráce se zájmovým sdružením na přípravě záruky za chování a osobu odsouzeného.

Probační úředníci/asistenti mapují situaci v regionu, která se týká stávajících a nových možností výkonu trestu OPP u obcí a dalších institucí a vedou aktuální evidenci požadavků na vykonání trestu OPP v elektronické formě

Probační úředník/asistent kontaktuje obce (města, městské části) a instituce, které dle ustanovení trestního zákoníku v platném znění připadají v rámci trestu OPP v úvahu jako

---

⁴⁵ Manuál práce s oběťmi trestných činů

poskytovatelé míst pro výkon trestu OPP (dále jen poskytovatelé) s nabídkou možné spolupráce v této oblasti. V případě jejich zájmu s nimi naváže osobní kontakt za účelem předání informací potřebných pro zajištění výkonu trestu. Požadavek poskytovatele místa výkonu trestu OPP specifikuje: konkrétní místo požadovaného výkonu práce, druh prací, termín provedení prací, počet osob, které je možné umístit souběžně, zvláštní požadavky poskytovatele místa výkonu trestu OPP a kontakty na odpovědnou osobu.

Při evidování nových požadavků ověřuje probační úředník/asistent na základě údajů o zřizovateli organizace

V případě, že odsouzený neprovádí bez závažného důvodu uložené práce dle sjednaného časového harmonogramu a v dohodnutém rozsahu nebo kvalitě, vyrozumí o tom poskytovatel neprodleně probačního úředníka/asistenta, s nímž dále spolupracuje na řešení situace. V případě, že probační úředník/asistent získá informaci, že odsouzený trest OPP řádně nevykonává a nedodržuje dohodnutý harmonogram prací, kontaktuje jej za účelem zjištění důvodů porušení podmínek výkonu trestu OPP a iniciuje osobní schůzku. V případě, že odsouzený ani přes upozornění trest OPP nevykonává, probační úředník/asistent mu doporučeně do vlastních rukou zašle poslední výzvu k nástupu trestu OPP. Pokud odsouzený do 14 dnů od oznámení (od převzetí nebo od 10. dne od uložení zásilky) poslední výzvy trest nezačne vykonávat, podává probační úředník/asistent soudu návrh na přeměnu trestu OPP v trest odnětí svobody

Obdobně probační úředník/asistent postupuje, pokud odsouzený ani po upozornění neplní soudem uložená přiměřená omezení či povinnosti a nevede řádný život.

Návrh na přeměnu trestu OPP v nepodmíněný trest odnětí svobody podává probační úředník/asistent a o tomto kroku neprodleně informuje poskytovatele. Poskytovatel je oprávněn podat návrh na přeměnu pouze prostřednictvím PMS.⁴⁶

Spis v LN ukončí probační úředník/asistent u PMS zprávou o neplnění / nevykonání povinnosti, s celkovým uzavřením spisu vyčkává do obdržení pravomocného rozhodnutí

---

⁴⁶ Vůjtěch, J.; Hanák, V.; Karabec, Z. aj. Výzkum institutu obecně prospěšných prací. Praha : IKSP, 1998.

soudu. V případě přeměny trestu OPP v trest odnětí svobody poté uzavře spis také u OČTŘ a vyřadí jej z aktuální evidence střediska v souladu se Spisovým řádem. V případě jiného rozhodnutí soudu postupuje v souladu s dalšími body metodiky, popř. zváží využití práva na stížnost proti usnesení soudu.

Změna místa výkonu trestu OPP

V případě změny bydliště odsouzeného v průběhu výkonu trestu OPP a na základě jeho písemné žádosti o výkon trestu v obvodu jiného střediska PMS, než má faktické bydliště, vyhotoví probační úředník/asistent shrnující zprávu, obsahující především informace o počtu odpracovaných hodin a informace o důvodech změny místa výkonu trestu OPP. V případě potřeby doplní další informace – například o způsobu vedení života odsouzeného, o úhradě způsobené škody a nákladů trestního řízení a další relevantní informace o práci s odsouzeným. Tuto zprávu předloží soudu. Pokud má ve výjimečných a odůvodněných případech dojít u odsouzeného pouze ke změně místa výkonu trestu OPP v rámci jednoho soudního okresu (např. z důvodu lepší dopravní dostupnosti, v důsledku existujícího konfliktu v původní instituci či v důsledku náhlého nedostatku míst pro výkon trestu OPP v původní instituci), informuje probační úředník/asistent o tomto postupu a jeho důvodech jak soud, tak i původní instituci. Pro další možný postup soudu v této věci probační úředník/asistent zjistí možnosti výkonu trestu OPP v jiné vhodné instituci ve svém obvodu. O změně místa výkonu trestu OPP rozhoduje soud usnesením, popř. písemným opatřením. Odpracované hodiny v různých institucích se sčítají.

Jedná-li se o místo v jiném sousedním okrese, postupuje probační úředník/asistent ve spolupráci se střediskem PMS v tomto okrese. V případě schválení změny místa výkonu OPP, vydání nového usnesení, pověří soud nové středisko PMS zajištěním VTOPP a následně dojde k postoupení spisu mezi středisky PMS.⁴⁷

---

⁴⁷ Instrukce ředitele č. 2/2008 upravující způsob postupování PM spisů v elektronické i tištěné podobě, spr.č. 602/2008

Odložení/přerušování výkonu trestu OPP, upuštění od výkonu trestu OPP, přeměna trestu OPP

Probační úředník/asistent vždy poučí odsouzeného o možnostech řešení situací, které klientovi dočasně či trvale znemožňují trest OPP vykonávat (nemoci odsouzeného, závažných událostí v životě odsouzeného apod.), je mu nápomocen při jejich řešení ve vztahu k trestu OPP za komunikace s poskytovatelem i soudem. Soud může rozhodnout v zákonem vymezených případech na žádost odsouzeného o odkladu, přerušování nebo upuštění od výkonu trestu OPP. O těchto rozhodnutích informuje soud příslušné středisko PMS, stejně jako o dalších podstatných skutečnostech ve věcech výkonu trestu OPP a zasílá středisku PMS na vědomí kopie vydaných rozhodnutí (usnesení o přeměně trestu OPP, upuštění od výkonu trestu, odložení nebo přerušování výkonu trestu, zrušení trestu OPP souhrnným trestem, obnova řízení, amnestie atd.).

Probační úředník/asistent (popř. poskytovatel prostřednictvím PMS) je oprávněn podat návrh na přeměnu trestu OPP. Soud může na základě tohoto podání nebo i bez takového návrhu, rozhodnout o přeměně trestu OPP nebo jeho nevykonané části na trest odnětí svobody. Je žádoucí, aby soud informoval příslušné středisko PMS o konání veřejných zasedání ve věci přeměny trestu OPP na trest odnětí svobody.⁴⁸

Ukončení práce s klientem

Probační úředník/asistent po ukončení výkonu trestu OPP odsouzeným tuto skutečnost písemně oznámí soudu a přiloží hodnocení výkonu trestu OPP, které je součástí Dohody o realizaci výkonu trestu OPP. Současně také informuje soud o průběhu výkonu trestu OPP, o plnění soudem stanovených přiměřených povinností a omezení, o způsobu, kterým odsouzený hradil (nehradil) způsobenou škodu a jaké kroky byly učiněny v souvislosti s urovnáním narušených vztahů mezi odsouzeným a poškozeným. Součástí zprávy je také stanovisko poškozeného, případně stanovisko zájmového sdružení, které nad chováním a

---

⁴⁸ Vůjtěch, J.; Hanák, V.; Karabec, Z. aj. *Výzkum institutu obecně prospěšných prací*. Praha : IKSP, 1998.

osobou odsouzeného převzalo záruku. Následně probační úředník/asistent ukončí spis v LN – u PMS zprávou o splnění, vykonání povinnosti.

V ostatních případech dále sleduje, jakým způsobem byla věc soudem ukončena a po obdržení pravomocného rozhodnutí ve věci (např. pokud je trest OPP přeměněn na trest odnětí svobody, je upuštěno od výkonu trestu OPP nebo je trest OPP zrušen souhrnným trestem atd.) ukončí spis v LN u OČTŘ, stejnopis rozhodnutí založí do probačního spisu a vyřadí jej z aktuální evidence střediska v souladu se Spisovým řádem.⁴⁹

3.3 Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

Trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce (dále trest zákazu vstupu) je novým alternativním trestem, který s účinností od 1. 1. 2010 zavedl nový trestní zákoník. Tento trest je určen zejména problémovým fotbalovým fanouškům, ale také dalším pachatelům, kteří se dopustili úmyslného trestného činu v souvislosti s návštěvou určité akce - kromě fotbalových utkání také např. utkání hokejových.

Rozsah možností ukládání tohoto trestu zahrnuje také problémové návštěvníky vystoupení určitých hudebních skupin apod. Ukládání a výkon trestu zákazu vstupu jsou upraveny v Zákoně č. 40/2009 Sb., trestním zákoníku, v § 76 a § 77 a Zákoně č. 140/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestním řádu) v § 350 i a § 350j. Trest zákazu vstupu spočívá v zákazu účasti odsouzeného na soudem stanovených akcích.⁵⁰

Během výkonu trestu zákazu vstupu je odsouzený také povinen spolupracovat s probačním úředníkem, vykonávat stanovené programy sociálního výcviku a převýchovy, programy psychologického poradenství.

V rámci trestu zákazu vstupu je klíčová oblast spolupráce s Policí České republiky. Pokud považuje probační úředník za potřebné, je odsouzený povinen dostavovat se podle jeho pokynů v období bezprostředně souvisejícím s konáním zakázané akce k určenému útvaru Policie ČR. Mladistvému pachateli může soud pro mládež vedle trestu zákazu vstupu

---

⁴⁹ Metodika OPP

⁵⁰ Štern, P., Ouředníčková, L., Doubravová, D., *Probace a mediace*. Praha: Portál, 2010, str. 168.

uložit také výchovná opatření, např. dohled probačního úředníka (§ 15 až 20 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, z. č. 218/2003 Sb.)⁵¹ Pro trest zákazu vstupu je klíčová spolupráce zainteresovaných subjektů: Probační a mediační služby ČR, Policie ČR, organizátorů zakázaných akcí (zejména Českomoravského fotbalového svazu) a poskytovatelů specifických programů, jejichž absolvování může být odsouzenému stanoveno. Probační úředník spolupracuje s pracovníkem Služby kriminální policie a vyšetřování, který se zabývá problematikou diváckého násilí a působí v oblasti vyšetřování kriminality spojené s extremistickými projevy chování. Probační úředník stanovuje způsob výkonu trestu zákazu vstupu, který je upraven v probačním plánu, a je odpovědný za jeho kontrolu. Probační plán je základním dokumentem upravujícím průběh trestu, tj. pravidla spolupráce mezi odsouzeným a probačním úředníkem, způsob plnění povinností dostavování se na služebnu Policie ČR, (pokud byla tato povinnost stanovena), plnění přiměřené povinností nebo přiměřených omezení, (pokud byly soudem uloženy) a popř. specifikuje povinnost absolvovat program sociálního výcviku a převýchovy nebo psychologického poradenství.

Probační plán se odvíjí od pravomocného rozhodnutí soudu, situace pachatele, okolností souvisejících s trestnou činností, analýzy rizik kriminálního selhání a popř. potřeb poškozeného a jeho neplnění je posuzováno jako neplnění pravomocného rozhodnutí soudu a odsouzený může tímto jednáním naplnit znaky trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí dle § 337 odst. d) trestního zákoníku. Probační úředník pravidelně informuje soud o průběhu trestu zákazu vstupu prostřednictvím zpráv.⁵²

3.3.1 ČINNOST PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY V RÁMCI TRESTU ZÁKAZU VSTUPU

Ve vykonávacím řízení probační úředník/asistent zahajuje svou činnost v případě na základě pověření k probační činnosti a to tehdy, když byl odsouzenému soudem uložen trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. V případě předchozí

---

⁵¹ www.pmscr.cz

⁵² www.pmscr.cz

spolupráce PMS s klientem si vyžádá materiály, které v této souvislosti již byly PMS zpracovány.

Pokud probační úředník/asistent obdrží pověření k činnosti od soudu, zakládá probační spis (evidence v PM) v souladu se Spisovým řádem. Jestliže středisko PMS ČR obdrží podnět pouze od odsouzeného a dosud neobdrželo pověření soudu k zahájení své činnosti, založí probační úředník spis a teprve po obdržení pověření k činnosti převede tento spis do probačního rejstříku. Vyžádá si také zaslání dalších potřebných dokumentů (pravomocného rozhodnutí soudu, opisu z rejstříku trestů).

Probační asistent po zahájení své činnosti v případě do jednoho týdne po obdržení pověření vyzve odsouzeného k dostavení se na středisko za účelem projednání podmínek výkonu TZV. Pozvánka na konzultaci je klientovi zaslána nejprve obyčejnou listovní zásilkou, v případě jeho nedostavení se na jednání s probačním úředníkem/asistentem pak doporučenou zásilkou. Pokud klientovi nelze pozvánku doručit z důvodu jeho neznámého pobytu, provede úředník/asistent ilustraci v centrální evidenci osob a centrální evidenci vězňů, případně ověří u Policie ČR, zda v případě klienta nebylo vyhlášeno celostátní pátrání či zda nebyl zadržen. Poté o zjištěných skutečnostech informuje soud a požádá ho o další součinnost za účelem uskutečnění kontaktu s klientem - např. pátrání po současném pobytu, vydání zatykače.

V rámci své přípravy na první konzultaci s odsouzeným naváže kontakt s pracovníkem Služby kriminální policie a vyšetřování, který se zabývá problematikou diváckého násilí a působí v oblasti prošetřování kriminality spojené s extremistickými projevy chování. Tento pracovník Policie ČR má k dispozici pravidelně aktualizované seznamy sportovních utkání, které by mohly být předmětem uloženého TZV, a je také informován o případných mimořádných změnách v termínech utkání. Od tohoto pracovníka Policie ČR může probační úředník/asistent zjistit informace týkající se dosavadní zkušenosti Policie ČR s průběhem sportovních akcí, které policisté monitorují. Probační úředník/asistent si podle potřeby a typu zakázané akce další informace o termínech zakázaných akcí doplňuje případně také ve spolupráci s organizátorem této akce (minimálně v časovém rozsahu 6ti měsíců dopředu). Konkrétní místo výkonu této povinnosti odsouzeného, tj. určení služebny

PČR, probační úředník/asistent stanoví vždy po dohodě s vedoucím územního odboru vnější služby místně příslušného krajského ředitelství Policie ČR nebo ředitelem obvodního (městského) ředitelství policie. K tomuto účelu Policie ČR disponuje seznamy oddělení policie I. a II. typu, jež jsou k tomuto účelu vhodné a které na požádání předá středisku PMS k dispozici.

První konzultace s klientem

Při první konzultaci v rámci výkonu TZV probační úředník/asistent poučí klienta o smyslu a účelu uloženého trestu a o jeho právech a povinnostech, které pro něj z tohoto trestu vyplývají, seznámí klienta s právy a povinnostmi probačního úředníka/asistenta a s rolí Policie ČR v průběhu výkonu TZV. V rámci této konzultace jsou dojednávána konkrétní pravidla spolupráce mezi klientem a probačním úředníkem/asistentem.

Probační úředník/asistent se při úvodní konzultaci zaměřuje na tyto oblasti:

- a) obecné informace o činnosti Probační a mediační služby,
- b) podrobné informace o podmínkách a průběhu výkonu TZV,
- c) vyjasnění role zainteresovaných subjektů v průběhu výkonu TZV – odsouzeného, soudu, probačního úředníka/asistenta, útvaru Policie České republiky, organizátora sportovních, kulturních a jiných akcí (na které má klient zakázán vstup), a realizátora programů (vyjasnění jejich postavení, práv, povinností a způsobu vzájemné komunikace),
- d) zjištění informací k osobě a případu klienta, které jsou důležité pro vyhodnocení rizik a potřeb klienta při zajištění výkonu TZV.
- e) předjednání podmínek výkonu TZV

K vyhodnocení potřeb a rizik se zaměřuje probační úředník/asistent na tyto oblasti:

- rodinné poměry a sociální zázemí klienta (včetně místa bydliště),
- pracovní uplatnění, finanční situace,
- zdravotní stav, sklon k nadužívání alkoholu, závislost na omamných a psychotropních látkách, docházka odsouzeného do léčby a její výsledky,

- postoj pachatele k oběti (nebo k poškozené organizaci) a jeho představa o způsobech náhrady škody a odčinění následků trestného činu, popřípadě zmapování již realizovaných kroků, seznámení s možností mediace,
- postoj pachatele ke spáchanému trestnému činu,
- kriminální minulost odsouzeného – typ a počet spáchaných trestných činů, uložené tresty a opatření a průběh jejich plnění,
- další významné skutečnosti týkající se klienta a jeho postoje k uloženému TZV (např. význam fanouškovství v životě klienta, sdílení fanouškovství s členy jeho rodiny nebo blízkého okolí, identifikace s ideologií skupiny fanoušků nebo příslušníků jiné komunity, role alkoholu, vliv skupiny vrstevníků, atd.),
- klientovy aktuální potřeby, nabídka pomoci a případné další spolupráce nebo zprostředkování pomoci a kontaktu s jinými institucemi

Probační úředník/asistent vyhotoví v rámci projednání výkonu TZV poučení o výkonu trestu. Jedno vyhotovení tohoto poučení probační úředník/asistent předá klientovi, jedno založí do probačního spisu.

Na základě získaných informací probační úředník/asistent zahájí práci na sestavení probačního plánu, který obsahuje konkrétní postupy při další práci s klientem v rámci kontroly výkonu TZV. Probační plán je sestaven na druhé konzultaci s odsouzeným. V případě, že probační úředník/asistent považuje za potřebné, aby se odsouzený podle jeho pokynů v období bezprostředně souvisejícím s konáním zakázané akce dostavoval k určenému útvaru Policie ČR, tuto povinnost odsouzenému v probačním plánu určí. Probační plán v tomto případě, probační úředník/asistent zašle přímo na služebnu Policie ČR, která byla pro výkon kontroly odsouzeného v rámci TZV po dohodě s Policií ČR určena. Společně s probačním plánem je pracovníkům Policie ČR na služebnu zaslán také harmonogram kontaktů s PČR.

Po uskutečnění první konzultace s odsouzeným probační úředník/asistent naváže kontakt s obětí trestného činu a nabídne jí možnost zapojení se do procesu řešení následků trestného činu. Další informace o způsobech navázání kontaktu s obětí a o možnostech spolupráce probačního úředníka/asistenta s obětí⁵³

Způsob plnění přiměřených povinností a omezení uložených odsouzené/mu soudem

Přiměřené povinnosti a omezení ve smyslu ustanovení § 48 odst. 4 trestního zákoníku může soud dospělému odsouzenému stanovit pouze v případě, že vedle TZV soud odsouzenému uložil i jiný trest (např. podmíněný trest odnětí svobody, trest obecně prospěšných prací). V případě mladistvých mohou být soudem v rámci uložení trestního opatření zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce stanovena některá z výchovných opatření. Je-li soudem uložena přiměřená povinnost, přiměřené omezení nebo výchovné opatření, probační plán v těchto případech vymezuje konkrétní způsob jeho plnění. Popisuje, jak a kde bude probíhat výkon této povinnosti/omezení (výchovného opatření) a jakým způsobem bude probační úředník/asistent provádět kontrolu jejich výkon. ⁵⁴

3.4 Parole

Podstatný nárůst kriminality, ke kterému došlo v České republice po roce 1989, vedl ke značnému zatížení a mnohdy i přetížení orgánů činných v trestním řízení, což mělo dopad především na délku trestního řízení a na zvýšený počet osob ve vězení. Tento stav vyvolal potřebu změnit trestní politiku a zabývat se otázkou účinnosti trestů, zvláště pak trestu odnětí svobody. Na základě poznatků o negativním vlivu věznění na pachatele se i u nás začala hledat nová řešení. Jedním z hlavních úkolů celkové reformy trestního zákonodárství se stala reforma systému trestních sankcí ve prospěch sankcí alternativních.

---

⁵³ Manuál práce s oběťmi trestných činů a domácího násilí

Důležitou roli při realizaci nové trestní politiky představuje možnost stanovení dohledu u podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (§ 63 odst. 1 tr. z.). Do našeho trestního zákonodárství byl tento institut zaveden novelou trestního zákona č. 265/2001 Sb., účinnou od 1. 1. 2002. Podmíněné propuštění je obecně definováno jako komplex mimoústavního, odborně prováděného výchovného působení na pachatele s cílem zajistit jeho úplnou rehabilitaci a společenskou readaptaci.⁵⁵ Propuštění vězně je zkouškou, jak účinné byly vězeňské metody zacházení, jak efektivní je činnost Probační a mediační služby a jak je společnost ochotná a schopná dostát svým povinnostem přispět k nápravě pachatele. Současně je též testem pachatelovy schopnosti začlenit se zpět do společnosti. Propuštění vězně má proto značný význam nejen pro něj samotného a pro jeho rodinu, ale stejně tak i pro celou společnost a pro hodnocení procesů výchovného působení na odsouzené ve vězení a na svobodě. V případě podmíněného propuštění s dohledem hovoříme o tzv. paroli, kdy je odsouzenému umožněno vykonat zbytek trestu mimo věznici, a to na základě soudem stanoveného dohledu a dalších podmínek. Dohledem se rozumí pravidelný osobní kontakt pachatele s probačním pracovníkem, spolupráce při vytváření a realizaci probačního programu ve zkušební době a kontrola dodržování podmínek uložených pachateli soudem.

Klienti, jichž se parole týká, vyžadují zpravidla náročnější přístup než odsouzení k probaci, neboť již mají zkušenost s výkonem trestu odnětí svobody. Sociální práce s nimi by proto měla být mnohem intenzivnější. Nelze přehlédnout ani skutečnost, že zavedením institutu podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem se do značné míry rozšířil okruh potenciálních žadatelů o propuštění obecně, a zároveň se rozšířily i možnosti práce probačních úředníků, spočívající nejen v samotné kontrole a pomoci odsouzenému při výkonu dohledu, ale i ve vlastním výběru vhodných kandidátů doporučených soudu k propuštění.⁵⁶

---

⁵⁵ Suchý, O., *Podmíněné propuštění a postpenitenciární péče - komparativní studie*, VUK, 1970, str. 5

⁵⁶ §26a tr. zákoník

Na zajišťování úkolů v jednotlivých fázích podmíněného propuštění se podílejí různé subjekty (Vězeňská služba, soudy, Probační a mediační služba, sociální kurátoři, organizace poskytující sociální služby). Obdobně jako v zahraničí by se i u nás měl tento institut stát pečlivě budovaným mostem mezi uvězněním a návratem do společnosti. Odsouzenému by měla být dána příležitost, aby za asistence probačního úředníka osvědčil svoji schopnost a vůli stát se řádným a platným členem společnosti. Jedním z hlavních směrů výzkumných úkolů IKSP byly a jsou potřeby společnosti v oblasti trestní politiky. V předchozích letech proto byla pozornost věnována zkoumání nově zavedených alternativních trestů a odklonů.⁵⁷ Jednotlivé výzkumné úkoly byly zaměřeny na to, jak nově zavedené sankce působí, jak se uplatňují a osvědčují. Obdobné cíle, související s uplatňováním a účinností prvků probace a mediace v systému trestní justice, jsme se rozhodli v souladu se Střednědobým plánem výzkumných úkolů sledovat i v dalších letech, a to včetně otázek vlivu těchto opatření na recidivu a resocializaci pachatelů.

3.5 Náhrada vazby dohledem

Ke zdárnému průběhu trestního řízení je třeba zajištění přítomnosti osob a věcí důležitých pro trestní řízení, zejména pak osoby, proti níž je řízení vedeno. Jedním z institutů trestního práva, které k tomuto účelu slouží, je vazba. Vazba je již ze své podstaty oprávněně považována za velmi závažný zásah do osobní svobody člověka.⁵⁸ Lze ji definovat jako institut trestního řízení, s jehož použitím je obviněný na základě rozhodnutí oprávněného orgánu dočasně zbaven osobní svobody, aby mu bylo zabráněno vyhýbat se trestnímu stíhání nebo trestu tím, že by uprchl nebo se skrýval, mařit nebo ztěžovat objasnění věci nepřijatelným působením na prameny důkazů nebo pokračovat v trestné činnosti.⁵⁹ Účelem vazby je tedy zajistit osobu obviněného pro účely trestního řízení a výkonu trestu, zabránit obviněnému, aby mařil či ztěžoval provádění důkazů,

---

⁵⁷ Kotulan, P. *Výzkum institutu podmíněného zastavení trestního stíhání*. Praha: IKSP, 1996.

⁵⁸ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. Praha: C.H.Beck, 2003, str. 306.

⁵⁹ Růžička, M., Zezulová, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C.H.Beck, 2004, str. 369.

vyhýbal se trestnímu řízení nebo trestu, popřípadě zabránit mu v dokonání trestného činu nebo v páčání nové trestné činnosti. ČR o vzetí obviněného do vazby rozhodnout pouze soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce. Rozhodnutí o vazbě musí být vždy odůvodněno skutkovými okolnostmi (§ 68 odst. 1)

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, upravuje nahrazení vazby opatřeními uvedenými v §73 a §47:

- 1) převzetím záruky zájmového sdružení občanů, anebo důvěryhodné osoby schopné příznivě ovlivňovat chování obviněného,
- 2) písemným slibem obviněného,
- 3) dohledem probačního úředníka nad obviněným,
- 4) peněžitou zárukou (kaucí).

Novela trestního řádu, provedená zákonem č. 265/2001 Sb., však mimo jiné zavedla v § 73 odst. 1 písm. c) do té doby nijak neupravený institut nahrazení vazby dohledem probačního úředníka nad obviněným. Obviněný, nad nímž byl vysloven dohled probačního úředníka, je povinen se ve stanovených lhůtách dostavit k probačnímu úředníkovi, změnit místo pobytu pouze s jeho souhlasem a podrobit se dalšímu omezení stanoveným ve výroku rozhodnutí, která směřují k tomu, aby se nedopustil trestné činnosti a nemařil průběh trestního řízení. Postavení a úkoly úředníka Probační a mediační služby v trestním řádu vymezila jeho novela č. 265/2001 Sb. v souvislosti se vznikem PMS. Ta byla zřízena zákonem č. 257/2000 Sb. s účinností od 1. ledna 2001. Součástí probační a mediační činnosti je podle § 4 odst. 2 písm. c) zákona o PMS též výkon dohledu nad chováním obviněného v případech, kdy bylo rozhodnuto o nahrazení vazby probačním dohledem. Jedná se tzv. včasnou pomoc.⁶⁰ Trestní řád upravuje činnost probačního úředníka v trestním řízení v § 27b. Probační úředník vykonává v trestním řízení dohled nad

---

⁶⁰ Šámal, P., Půry, F., Rizman, S. *Trestní zákon. Komentář. I. díl. 6.*, Praha: C. H. Beck 2004, str. 232, 233.

obviněným, který spočívá v pozitivním vedení a pomoci obviněnému a také v kontrole jeho chování (mj. tehdy, bylo-li rozhodnuto o jeho propuštění z vazby za současného vyslovení dohledu), a v případech, kdy nebyl dohled uložen, provádí úkony směřující k tomu, aby obviněný vedl řádný život. Podrobněji práci probačního úředníka při nahrazení vazby dohledem upravuje „Metodický postup Probační a mediační služby ČR v oblasti nahrazení vazby dohledem probačního úředníka“, vycházející z trestního řádu a zákona o PMS. Metodický postup je rozčleněn do tří částí - první z nich popisuje činnost střediska PMS před rozhodnutím státního zástupce nebo soudce o nahrazení vazby dohledem probačního úředníka, druhá činnost střediska poté, co příslušný orgán rozhodl o nahrazení vazby dohledem probačního úředníka a poslední práci středisek PMS při práci s obviněným, v jehož případě bylo rozhodnuto o nahrazení vazby dohledem. Obviněný je na počátku výkonu dohledu probačním úředníkem poučen a seznámen se svými právy a povinnostmi, které musí dodržovat. Probační úředník zpracovává o výkonu povinností stanovených zákonem (§ 73 odst. 3 tr. ř.) a dalších případných povinností obviněného stanovených soudem nebo státním zástupcem zprávu. V případě neplnění podmínek dohledu nebo uložených povinností obviněným probační úředník bezodkladně informuje příslušný orgán rozhodující o nahrazení vazby (soudce nebo státního zástupce).

4 PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA

Probační a mediační služba ČR byla založena na základě stejnojmenného zákona č. 257, který byl Parlamentem přijat v roce 2000 a v účinnost vstoupil k 1. 1. 2001. Tento nový zákon o PMS přinesl výrazné prvky „nového“ pojetí uplatňování trestní spravedlnosti – restorativní justice, které ovlivnily jeho iniciátory a tvůrce. Ideje restorativní justice se tak promítly nejen do cílů nově uplatňované trestní politiky v ČR, ale i do vlastního poslání a cílů této instituce.

PMS ČR představuje novou organizaci na poli trestní politiky a vychází ze součinnosti dvou profesí – sociální práce a práva, zejména trestního. Vyváženým propojením obou tak vzniká nová multidisciplinární profese v systému trestní justice.

PMS ČR deklaruje tři základní cíle své činnosti: integraci pachatele, podporu poškozeného a ochranu společnosti. Tyto tři základní pilíře mi byly vštěpovány po celou dobu mého působení na PMS ve Znojmě. Na základě stanovených cílů byla první koncepce PMS postavena na předpokladu, že klíčovou oblastí pro její účinné působení musí být přípravné trestní řízení a řízení před soudem. V této fázi PMS nabízí obviněnému i poškozenému služby zaměřené na urovnání konfliktního stavu v souvislosti s trestnou činností. Jedná se zejména o program mediace mezi obětí a pachatelem a další činnosti směřující k urovnání konfliktního stavu. Cílem služby je připravit a zajistit pro státní zástupce nebo soudce potřebné a dostatečné podmínky pro uložení některé z alternativních sankcí či opatření u dospělých i mladistvých. Ve vykonávacím řízení koncepce PMS systémově navazuje na činnost před pravomocným rozhodnutím. PMS zde má na starosti organizaci, výkon a kontrolu alternativních sankcí a opatření.

Jsou to především činnosti spojené s výkonem probačního dohledu, obecně prospěšných prací, podmíněného propuštění s dohledem – tzv. parole, nově domácího vězení v kombinaci s elektronickým dohledem nebo namátkovou kontrolou odsouzených, trestu zákazu vstupu na sportovní a jiné společenské akce, který je zaměřen zejména na eliminaci násilí a výtržností při sportovních či jiných vybraných společenských akcích. Účelem této koncepce je snaha, aby jmenované činnosti plynule navazovaly na práci služby před pravomocným rozhodnutím soudu nebo státního zástupce o alternativní sankci či opatření a vycházelo se z podkladů vypracovaných službou již v této fázi řešení trestní věci. Tato provázanost by měla umožnit širší a mnohem kvalitnější uplatňování alternativních sankcí a opatření.

V čele Probační a mediační služby je ředitel, kterého jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti. Ředitel Probační a mediační služby zajišťuje její chod po stránce personální, organizační, hospodářské, materiální a finanční.

Plnění úkolů Probační a mediační služby ve vztahu k soudům, státním zastupitelstvím a orgánům Policie České republiky zajišťují její střediska, která působí v sídlech okresních soudů nebo naroveň jim postavených obvodních nebo městských soudů. Střediska Probační a mediační služby působící v sídlech okresních soudů, která jsou současně sídly krajských soudů nebo Městského soudu v Praze, zajišťují úkoly Probační a mediační služby i ve vztahu k těmto soudům, příslušným státním zastupitelstvím a policejním orgánům.⁶¹

Příslušnost středisek k provádění úkonů probace a mediace se řídí příslušností soudu a v přípravném řízení státního zástupce, v jehož obvodu středisko působí. K urychlení řízení nebo z jiných důležitých důvodů může předseda senátu nebo samosoudce příslušného soudu a v přípravném řízení příslušný státní zástupce uložit provedení potřebných úkonů středisku, v jehož obvodu bydlí osoba, které se takové úkony týkají.⁶²

V obcích, jež jsou sídly dvou nebo více okresních soudů, mohou být střediska sloučena tak, že jejich počet bude nižší, než odpovídá počtu zde sídlících soudů. Středisko lze dále členit podle potřeby na oddělení zaměřená zejména na mladistvé obviněné, obviněné ve věku blízkém věku mladistvých nebo na uživatele omamných a psychotropních látek.

Historie probační a mediační služby

Změnou politického a sociálního systému se výrazně projevilo zvýšení počtu drobné kriminality a pokračující silná represe celého justičního systému. V roce 1991 probíhal experiment Mimosoudní alternativa pro delikventní mládež (dále jen MS alternativa). Tento projekt byl inspirován zahraničními zkušenostmi, zejména z Rakouska. V řešení

---

⁶¹ Zákon č. 257/2000 Sb.

⁶² Štern, P., Ouředníčková, L., Doubravová, D., *Probace a mediace*. Praha: Portál, 2010, str. 38.

trestné činnosti se nově aktivně zapojil pachatel se záměrem odstranění následků jeho chování. Dále byl zapojen i poškozený, který mohl ovlivnit proces odškodnění. V této souvislosti se začalo využívat mediace, kterou zprostředkoval mediátor. Do tohoto experimentu byly zařazeny i nové alternativní tresty, které přispěly k snížení počtu uvězněných osob. V roce 1993 byla provedena novela trestního řádu, kdy se začalo využívat tzv. odklonů. Což znamená podmíněné zastavení trestního stíhání, které vytvořilo ideální možnost pro uplatnění restorativní justice. Tento krok je považován za jeden z nejdůležitějších pro rozvoj PMS. Další varianty odklonů v trestním řízení bylo narovnání a obecně prospěšné práce.

V roce 1996 ministr spravedlnosti zřídil první funkční místa pracovníků u každého okresního soudu. Tato místa byla nejprve převážně obsazena stávajícími úředníky soudu. Tito úředníci zajišťovali administrativně-technické záležitosti v oblasti obecně prospěšných prací. Konceptní materiály, které vznikly spoluprací některých soudců, státních zástupců a dalších odborníků, výrazně ovlivnili budoucí podobu zákona o PMS. Velký vliv měla pražská katedra Univerzity Karlovy, která vedla své studenty k sociální práci v trestní justici. Tito studenti se pak stali prvními pracovníky PMS.⁶³

V roce 1997 byla provedena novelizace výkonu probačního dohledu. Probační úředník dohlížel na podmíněně upuštěné od potrestání a o podmíněně odsouzené k trestu odnětí svobody s dohledem.

K 1. 1. 2001 vznikla podle zákona o Probační a mediační službě České republiky státní organizace, která měla celorepublikovou působnost. Tato organizace byla pověřena poskytováním mediace a výkonem probace. Poté se probace a mediace začaly systémově začleňovat do justiční praxe i přes různé překážky.

Důležitým krokem bylo přijetí zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. Tento zákon nabyl účinnosti od 1. 1. 2004. Tímto zákonem byla řešena provinění, kterých se dopustili lidé mladších než osmnáctiletí. PMS byla svěřena výchovná, ochranná a trestní opatření.⁶⁴

---

⁶³ Václavík, K., et al. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. Praha : Portál, s. r. o., 2010. 216 s.

⁶⁴ Matoušek, O., Kolářková, J., Kodymová, P. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2003, s. 153.

4.1 Probace a mediace

Probační a mediační služba působí v širokém rámci celého trestního řízení díky své široké misi definované zákonem. Většina obdobných služeb v Evropě a ve světě používá v názvu adjektivum probační a oblast mediace mezi obviněným a poškozeným je většinou doménou nevládních organizací, které na základě formální spolupráce s justicí poskytují příslušné mediační služby. Na tuto skutečnost mě upozornil Mgr. Krpata, regionální vedoucí z PMS ve Znojmě.

Na základě konstrukce zákona a cílů, které vedly ke zřízení služby, byla výchozí koncepce PMS postavena právě na předpokladu, že klíčovou oblastí pro její účinné působení musí být přípravné řízení trestní a řízení před soudem. V této fázi PMS nabízí obviněnému a poškozenému služby, které se zaměřují na urovnání konfliktního stavu v souvislostech s trestnou činností. Jde zejména o program mediace a další činnosti směřující k urovnání konfliktního stavu. Cílem služby je připravit a zajistit pro státní zástupce nebo soudce potřebné a dostatečné podmínky pro uložení některé z alternativních sankcí.⁶⁵

Mediace je specifická mimoprocesní metoda řešení trestních věcí, která naplňuje koncept restorativní justice. Vzniká na základě konfliktu mezi pachatelem a obětí. Mediátor, tedy osoba, která usnadňuje rozhovor mezi zúčastněnými, nabízí jinou možnost řešení než je soudní proces. Díky této formě bývá samo o sobě přínosné setkání a sdělení svých názorů. Přesto smyslem je ještě více, a to o zmírnění či urovnání újmy spojené s trestným činem.

Dosažení tohoto cíle není myslitelné bez vstřícnosti oběti a sociálního společenství dotčeného trestným činem a bez toho, aniž by obviněný své chování přizpůsobil obecně uznávaným normám a odčinil nebo alespoň zmírnil způsobené škody. Jen mediace

---

⁶⁵ Štern, P., Ouředníčková, L., Doubravová, D., *Probace a mediace*. Praha: Portál, 2010, str. 35.

respektující tato východiska a principy je v souladu s restorativním pojetím trestní spravedlnosti.⁶⁶

Mezi probační činnosti patří především zajištění výkonu a organizace dohledu probačního úředníka a uložených alternativních trestů a opatření, jako je podmíněný trest spojený s dohledem, trest obecně prospěšných prací, podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody spojené s dohledem, trest zákazu vstupu na sportovní a jiné společenské akce, propouštění z ochranného léčení spojené rovněž s dohledem.

Dle zákona č. 257/2000 Sb., §2 odst. 1) se probací rozumí: organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným (dále jen „obviněný“), kontrola výkonu alternativních trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.

Její praktické uplatnění rozšiřuje zákonné funkce výkonu. Její význam spočívá v diferencovanějším přístupu k zacházení s pachateli různých trestních činů, ve využití účinnějších prostředků k reakci na méně závažnou kriminalitu než je trest odnětí svobody a ve vytvoření lepších podmínek a možností k postihu závažnějších trestních činů. Uplatnění probace vede k zvýšení účinnosti trestní sankce a k dosažení vyváženého poměru mezi trestní represí a prevencí. Pachatel je ušetřen škodlivých důsledků výkonu trestu odnětí svobody a není vystaven negativním zkušenostem z pobytu ve vězení, které by jej mohly učinit zahořklým, nepřátelským vůči společnosti, případně i lépe vyškoleným pro zločinnou dráhu, neschopným znovu začít život svobodného člověka v důsledku nucené izolace od normálních sociálních kontaktů.⁶⁷

---

⁶⁶ Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 2000, Praha: C. H. Beck, str. 21

⁶⁷ Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 2000, Praha: C. H. Beck, str. 25

Na probační úředníky není možné nahlížet pouze jako na sociální pracovníky, některé prvky přístupu k obviněným jsou psychologické, pedagogické a sociální. Jejich autorita je daná soudem a zákonem. Smyslem jejich působení v trestním řízení není pouze kontrola chování, ale také péče a poskytnutí pomoci při jeho problémech.

Úkolem specialistů v oblasti probace, úředníků vykonávající dohled, je především být v osobním kontaktu s klientem – pachatelem, zmapovat rizika a potřeby klienta, vytvořit spolu s ním probační plán dohledu, kontrolovat dodržování podmínek uložených pachateli soudem nebo vyplývající ze zákona, vyhodnocovat a aktualizovat plán dohledu, pravidelně zpracovávat zprávy o průběhu dohledu. Základními pilíři probační práce jsou kontrola a pomoc. Klientovi lze pomoci téměř s čímkoli, co napomůže jeho nasměrování k řádnému životu a udržení se v životě bez recidivy. Role pracovníka v dohledu spočívá také ve spolupráci se sociálním okolím pachatele či ve zprostředkování kontaktu klienta s dalšími organizacemi a odborníky.⁶⁸

4.2 Mladiství a nezletilí

V roce 2003 došlo v České republice k významné a v jistém smyslu přelomové změně v oblasti posuzování odpovědnosti mládeže za protiprávní činy. Stalo se tak zákonem č.218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže, ZSM) ze dne 25. června 2003. Tento zákon nabyl účinnosti 1. ledna 2004. Tento zákon umožňuje nové přístupy v řešení antisociálního jednání mladých lidí. Již v § 2 citovaného zákona se zdůrazňuje, že projednáváním protiprávních činů děti mladších 15 let a mladistvých se má sledovat prvořadě to, aby se mladý člověk jednak zdržel dalšího páchání protiprávních činů a podle svých sil a schopnosti přispěl k nápravě újmy, která vznikla jeho protiprávním

---

⁶⁸ Štern, P., Ouředníčková, L., Doubravová, D., *Probace a mediace*. Praha: Portál, 2010, str. 74.

činem, jednak – a to zejména – aby si „našel společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji“.

Nový zákon o soudnictví ve věcech mládeže tak oproti dřívějšímu pojetí poněkud přesunuje důraz z víceméně represivního pojetí trestního práva na následně preventivní působení na mladé lidi. Zákon prioritně neusiluje o potrestání či izolaci mladého pachatele od společnosti, ale o zastavení jeho nastoupené delikventní dráhy, o vytvoření podmínek pro nápravu a odčinění spáchaných činů a o celkovou restauraci chybných socializačních procesů, které se spolupodílely na jeho aktuální antisocialitě. To vše se má dít především prostředky nesankční povahy, prostředky, které signalizují skutečný zájem společnosti o nápravu a začlenění resocializovaného mladého jedince do pozitivních struktur společnosti. Zákon dává jasně najevo, že právo aplikované na mládež chce vědomě navazovat na obecný propracovaný systém preventivního zacházení s nastupující generací. Ani ve chvíli, kdy se mladistvý nebo dítě do 15 let dopustí činu, na který pamatuje trestní zákon, se tento moment nesmí ztratit ze zřetele.

Účelem zákona pak je dat k dispozici vhodná opatření pro přerušování antisociálního směřování jedince, dat mu možnost nápravy chybných činů a zejména pomoci mu nalézt sebe jako plnohodnotného člena lidského společenství. Už samotná nová terminologie zákona, která nahrazuje termín „trestný čin“ slovem „provinění“, dává najevo, že zákonodárce věří v možnou nápravu pachatele.

Dikce zákona č. 218/2003 Sb. v základních zásadách (§ 3, odst. 3) – mimo jiné – říká, že zvolené opatření „musí přihlížet k osobnosti toho, komu je ukládáno, včetně jeho věku a rozumové a mravní vyspělosti, zdravotnímu stavu, jakož i jeho osobním, rodinným a sociálním poměrům...“ a v následujícím odstavci (viz § 3, odst. 4) pak upřesňuje, že při zjišťování těchto skutečností mají orgány činné podle tohoto zákona spolupracovat s příslušným orgánem sociálněprávní ochrany dětí. Zákon tedy ukládá pracovníkům orgánů ochrany práva nelehkou úlohu, totiž aby při řešení problematiky antisociální činnosti mladých lidí pečlivě hledali taková opatření, která by byla individuálně přizpůsobena situaci a potřebě osob, o jejichž dalším osudu rozhodují.

Správně ukládaná opatření musí být přiměřena situaci nejen z pohledu toho, kdo tato opatření ukládá, ale též z pohledu osob opatřením vystavených. Z toho důvodu je vhodné,

abychom měli k dispozici dostatečné informace o tom, jak některé normy a hodnoty v současnosti chápe mladá generace a jaké jsou trendy v této oblasti.

Přestože zákon č. 218/2003 Sb. platí již několik let, lze v jeho aplikační praxi dosud vysledovat určité rezervy. Není totiž jednoduché vytvořit účinný, plně funkční a propracovaný systém pro nápravu pachatelů z řad mládeže. Ten musí navazovat na jedné straně na systémově založený, obecně aplikovaný preventivní systém ochrany mládeže před asociálním či antisociálním vývojem, na druhé straně se opírat o stabilní multifunkční síť adekvátních výchovných zařízení a odborníků, kteří budou schopni poskytovat soustředěný probační dohled či program, kontrolovat výchovné povinnosti či uložena výchovná omezení atp. Každopádně je však nutné vyhodnocovat účinnost aplikace nového zákona o soudnictví ve věcech mládeže a v další práci se z výsledků poučit.

4.3 Ochrana léčby dohledem

Při zpracování stanoviska PMS ČR k uložení dohledu po propuštění z ochranné léčby. Při práci s uvedenou cílovou skupinou probační úředník/asistent především klade důraz na jeden z programových cílů PMS, kterým je ochrana společnosti. Při plánování výkonu dohledu staví na první místo své práce ochranu společnosti před vznikem možné újmy, nicméně postupuje i v souladu s dalšími dvěma cíly PMS, kterými jsou integrace pachatele a zapojení obětí trestného činu.

Na základě účinnosti trestního zákona od 1.1 2010 může soud podle § 99 odstavce 2 písm. b) trestního zákona pachateli uložit ochranné léčení a to v případech, kdy se pachatel dopustil trestného činu pod vlivem návykové látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním. Trvání takto uloženého OL může být podle § 99, odst. 6 téhož zákona ukončeno, jakmile se během jeho výkonu zjistí, že jeho účelu nelze dosáhnout. Je-li nebezpečí, že odsouzený spáchá další trestný čin, soud v rozhodnutí o propuštění z ochranného léčení uloží odsouzenému dohled probačního úředníka nad jeho chováním až na dobu pěti let. Podle § 353 TR v návrhu na propuštění z ochranného léčení zdravotnické zařízení popíše

průběh ochranného léčení, uvede návrhy dalšího postupu a to včetně návrhu na případné uložení dohledu nad danou osobou.⁶⁹

Práce probačního úředníka v rámci přípravy propuštění odsouzeného z OL za uložení dohledu může probíhat buď na základě podnětu zdravotnického zařízení (za souhlasu odsouzeného), nebo na základě podnětu soudu, který o propuštění z OL za uložení dohledu uvažuje. Tento postup není v trestním zákoníku legislativně zakotven, nicméně neexistují legislativní překážky pro jeho aplikaci. Vzhledem k možnostem analýzy rizik a potřeb odsouzeného a stanovení postupů vedoucích ke snížení rizika recidivy je tento postup žádoucí obdobně jako u přípravy podmíněného propuštění s dohledem.

Pro možnost zajištění návaznosti dosavadní práce lékaře vykonávajícího OL a následné činnosti probačního úředníka vykonávajícího dohled nad osobou propuštěnou z OL je nezbytná základní součinnost obou profesionálů. Potřebná součinnost psychiatrických léčeben a ambulancí, ve kterých OL probíhalo, spočívá v umožnění navázání kontaktu probačního úředníka s klientem ještě před rozhodnutím soudu o ukončení OL a současném uložení dohledu. Cílem tohoto kontaktu je získání informací k osobě a případu klienta, které by umožnilo přípravu obsahu případného dohledu nad odsouzeným po propuštění z OL. Působení probačního úředníka/asistenta v této fázi spočívá v provedení analýzy rizik a potřeb pachatele a doporučení obsahové náplně dohledu, které je zpracováno do podoby. Kontakt mezi probačním úředníkem/asistentem a klientem je v této fázi spolupráce možný jen za vyslovení souhlasu klienta nebo na základě pověření soudu.

---

⁶⁹ Metodický standard OPL

PRAKTICKÁ ČÁST

5 PRAKTICKÁ ČÁST

V předcházející teoretické části diplomové práce jsem se podrobněji zabývala vysvětlením pojmů spojených s činností Probační a mediační služby. Zaměřila jsem se na téma restorativní justice a s ní související alternativní tresty. Současně jsem nastínila i sociální působení a pracovní zaměření této instituce. V praktické části pak prezentuji získané případové studie, prostřednictvím kterých zobrazuji činnost pracovníků Probační a mediační služby a příběhy jednotlivých klientů.

5.1 Metodika výzkumu

Hlavním cílem je pak v daném rozsahu podat ucelený přehled o zaměření činnosti Probační a mediační služby ČR, osvětlit základní pojmy a principy, z nichž tento institut vychází a celkově zhodnotit efektivnost při výkonu alternativních trest za pomoci zpracování jednotlivých případů.

Chci se rovněž zaměřit na výchovné stránky Probační a mediační služby a jejich vliv na obviněné.

Pro samotné šetření byly zvoleny následující výzkumné metody a techniky:

- analýza textů, dokumentů a spisů
- pozorování
- rozhovory s probačními úředníky a klienty
- analýza dostupné odborné literatury
- kazuistiky klientů

Kvalitativní výzkum je charakterizován tím, že se zaměřuje na to, jak jednotlivci a skupiny nahlízejí a interpretují svět. Studie se uskutečňuje v přirozeném prostředí. Výzkumník si buduje komplexní obraz. Počet účastníků je malý a neužívá se statistických metod, množství získaných informací je však velké. V kvalitativním výzkumu se užívá podrobných popisů situací a prožitků zkoumaných osob. Zkoumající osoba analyzuje slova a obrazy a snaží se je vysvětlit v (sociálním) kontextu. Jazyk výzkumu je neformální a poměrně často se v průběhu výzkumu vytvářejí definice nových pojmů.

Kazuistika patří mezi nejznámější formy kvalitativního výzkumu. Zahrnuje podrobný popis zkoumané osoby a charakteristiku jevu, jež popisujeme. Užívá se nejvíce u popisu raritních jevů.

5.2 Provedení výzkumu

Během své praxe na Probační a mediační službě ve Znojmě, konané v měsíci březnu roku 2013, jsem zpracovala 16 kazuistik. V těchto případech jsou dopodrobna rozepsány činnosti probačních úředníků, chování klientů a konečné řešení jejich trestů. Nejmladší z účastníků šetření je muž s datem narození 1994 a nejstarší je ročník 1954. V těchto případech se objevuje rovněž žena, která byla potrestána trestem obecně prospěšných prací. V roce 2013 byla prezidentem republiky vyhlášena amnestie. V mé práci se její dosah vyskytuje v pěti případech. Nebylo tedy možné zjistit výchovný vliv PMS na jedince. Zaměřila jsem se na případy s uloženým trestem obecně prospěšných prací, trestem domácího vězení, včetně prvního elektronického monitoringu, parole, dohledu a rovněž se zabývám tresty uloženým mladistvým. U kazuistik č. 1 až č. 5 jsem popsala podrobnější postupy PMS při úkonech získané ze spisů, včetně úředních dokumentů, které je povinen probační úředník vypracovat a které jsou součástí příloh. Je zde uvedena pouze část a následně, další informace lze získat v Metodických pokynech určených pro Probační a mediační službu.

5.3 Kazuistiky

1. kazuistika

Jméno: pan D.

Rok narození: 1961

Průběh situace:

Koncem února roku 2012 byl zaslán Okresním státním zastupitelstvím ve Znojmě návrh na potrestání Okresnímu soudu ve Znojmě. Důvodem bylo požití alkoholu a následné fyzické a slovní napadení manželky obviněného paní K, ročník 1958. Kdy opakovaně zasahovala hlídka Policie ČR.

Okresní soud ve Znojmě zaslal na Probační a mediační službu ve Znojmě (dále PMS) návrh na potrestání s žádostí o zjištění aktuálního stavu obviněného týkající se osobních, majetkových a bytových poměrů.

- Od PMS byla panu Dušanovi zaslána pozvánka na úvodní konzultaci s pevným termínem schůzky (OPP př. 1)
- Dostavil se na sjednanou schůzku v dohodnutém termínu. Klient sdělil, jaké má bytové podmínky. Bydlí u své přítelkyně v pronajatém bytě 2+1. Přítelkyně paní Š. je informována o trestné činnosti pana Dušana. Trest domácího vězení (dále TDV) by byl vhodný pouze v nočních hodinách, přes den brigádně pracuje. Pan Dušan uvádí, že manželka po něm žádá odhlášení z domu, kde má nyní trvalý pobyt a na základě tohoto úkonu vezme trestní stíhání zpět. Manželé nejsou rozvedeni, ale svůj dům přepsali dceři, kde otec (pan Dušan) má věčné břemeno užívání bytu. Obviněný přesto má obavu prodeje domu.
- Domlouvají se s pracovníci PMS na další schůzku, kam je pozvána i manželka – ta se však omluvila, nemohla se ze zdravotních důvodů dostavit.
- Obviněný byl na schůzce poučen o trestu obecně prospěšných prací (OPP př. 2). Pracovnice PMS sepsala stanovisko obviněného k uložení trestu (OPP př. 7), bylo hodnoceno jako kladné. Dále sdělení o předchozí spolupráci (OPP př. 9), kdy bylo sděleno Okresnímu soudu ve Znojmě, že již jmenovaný je v evidenci v rejstříku PMS a s jakým výsledkem. Dříve byl pan Dušan odsouzen k trestu domácího vězení.
- Ze schůzky vyplývá, že byl dohodnut trest obecně prospěšných prací, oproti domácímu vězení. Momentálně má nejistou bytovou situaci, žije v bytě své přítelkyně, který je pronajatý. Majitel bytu neprojevil souhlas s případným uloženým trestem DV.
- Postoj obviněného, vypovídá: „Neshody s manželkou přetrvávají, chci se vyhnout kontaktu s ní. Příčinu mého chování vidím problematické díky manželce. Nedokáží reagovat klidně.“ Neshody vznikly z nevhodného chování manželky. Nyní probíhá rozvodové řízení.
- Bez předchozí domluvy se na PMS dostavila poškozená s dcerou. Ze schůzky vyplývá, že poškozená nepožaduje náhradu škody a dcera má ke svému otci kladný

vztah. Postoj poškozené: „Zavinění této situace bylo na straně pana D., je chorobně podezřívavý.“

- Stanovisko PMS: Doporučuje uložení trestu obecně prospěšných prací, s povinností zdržet se požívání alkoholu a podrobit se výzvě Probační a mediační služby testu na přítomnost alkoholu v těle. Trest domácího vězení nebyl možný z důvodu nejisté bytové situace.
- Okresní soud ve Znojmě na základě šetření vydal trestní příkaz, jež odsoudil pana Dušana za spáchaný trestný čin dle §353 odst. 1 tr. zák. k trestu odnětí svobody v délce trvání 10 měsíců podmíněným odkladem na dobu 3 let.
- Proti tomuto rozhodnutí podal státní zástupce odpor.
- Na konci listopadu roku 2012 vydal Krajský soud v Brně rozsudek, jímž obviněnému byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody v délce trvání 7 měsíců. Trest bude vykonán ve věznici s dozorem. Z odůvodnění rozsudku vyplývá mimo jiné, že nebyly dány podmínky k uložení navrhovaných trestů státním zástupcem, respektive k uloženému trestu Okresním soudem ve Znojmě, neboť obviněný již byl 23 krát soudně trestán.

2. kazuistika

Jméno: pan L.

Rok narození: 1963

Průběh situace:

Okresní státní zastupitelství ve Znojmě žádá Probační a mediační službu ve Znojmě o zahájení mediace k vytvoření podmínek pro rozhodnutí. Chce navrhnout trest domácího vězení a je proto nutno zjistit stav obviněného. Přílohou této žádosti je usnesení Policie ČR. Usnesení bylo vydáno z důvodu ublížení na zdraví a nedbalosti. Obviněný nedal přednost autu, které jelo po hlavní silnici, přičemž došlo ke střetu. Bylo zjištěno, že obviněný má zákaz činnosti spočívající v trestu zákazu řízení motorových vozidel na dobu řízení osmnácti měsíců.

- Probační a mediační služba zaslala panu L. pozvánku ke konzultaci (TDV př. 1)
- Pan L. se dostavil v dohodnutém termínu. PMS bylo zjištěno, že je rozvedený, ve

své péči má dvě děti ve věku 5 a 6 let. Již byl 4x trestán. Vozidlo řídil v pracovní době, kdy bylo nutné přemístit se do další vesnice. Nedokázal odmítnout nařízení svého vedoucího. Báł se, že by přišel o práci a současně i o jediný příjem rodiny. Při nehodě byl zraněn a následně odvezen do nemocnice. Odešel však na revers, aby se mohl starat o děti.

Rovněž sděluje, že v případě uložení trestu domácího vězení nemá výhrady k uložení trestu.

- Na výzvu PMS se dostavil rovněž poškozený pan P., jehož vozidlo bylo poškozeno panem L., ten sdělil, že nepožaduje náhradu škody. Ví o jeho finančních problémech a chce mu pomoci
- Dle metodického pokynu je nutno, aby PMS navštívila obviněného a domluvili se na další termín schůzky. Bylo nutné vystavit záznam z návštěvy v místě bydliště (TDV př. 2). Bylo zjištěno, že bydlí v samostatném rodinném domě, kde obývá 2+kk se svou přítelkyní a dvěma dětmi. V druhé bytové jednotce 4+1 bydlí jeho matka. Nemovitost vlastní jeho bratr. Přítelkyně, maminka i bratr jsou ztotožněny s touto situací a souhlasí s uložením trestu domácího vězení. Přístup k obydlí i prostory k bydlení jsou vyhovující. Jediná podmínka ze strany matky byla, aby byl opraven zvonek přímo do bytu obviněného syna.
- Další týden byla provedena návštěva u klienta, aby byl zkontrolován zvonek. Vše bylo v pořádku. Při dohodnutí podmínek výkonu trestu domácího vězení, bylo panem L. řečeno, že by respektoval čas od 20:00 – 05:00. Zapsal se zápis (TDV př. 7)
- Na konci šetření bylo sepsáno stanovisko k možnosti uložení trestu domácího vězení, které bylo kladné. Dále slib obviněného k uložení TDV (TDV př. 4), poučení o výkonu TDV (TDV př. č. 5). Toto šetření bylo poskytnuto Okresnímu státnímu zastupitelství ve Znojmě.
- Okresním soudem ve Znojmě byl poté vydán trestní příkaz, kterým byl panu L. nařízen trest domácího vězení v délce trvání 7 měsíců.

3. kazuistika

Jméno: pan L.

Rok narození: 1963

Průběh situace:

Na začátku července roku 2011 bylo Okresním soudem ve Znojmě zasláno Probační a mediační službě ve Znojmě nařízení výkonu trestu s výkonem trestu domácího vězení. V tomto nařízení bylo uvedeno, že odsouzený pan L. se musí zdržovat v době od 20:00 – 5:00 a celý den o víkendu a v době svátků na uvedené adrese v RD, jeho součástech a přístavbě. Počátek trestu byl stanoven na 22. 8. 2011.

- Obviněnému byla zaslána pozvánka k projednání podmínek (TDV př. 7)
- PMS zaslala i žádost o součinnost Policie ČR.
- Byl sepsán záznam o úkonu, kdy se odsouzený dostavil, aby byl poučen o výkonu TDV (TDV př. 5). Rovněž uvedl, že je OSVČ a do práce ho vozí známí.
- 22. 8. 2011 byla provedena první namátková kontrola v 21:20 a sepsán zápis o namátkové kontrole (TDV př. 8) – vše bylo v pořádku.
- V září při jedné z dalších namátkových kontrol sdělil, že mu zemřel otec. Dle sdělení Policie Prachatice zemřel otec při autonehodě.
- V únoru roku 2012 byla sepsána zpráva o průběhu výkonu trestu domácího vězení (TDV př. 10), přičemž nebylo zjištěno porušení trestu. Za dobu výkonu bylo provedeno 40 namátkových kontrol. Zpráva poté byla zaslána Okresnímu soudu ve Znojmě s kladným hodnocením.

4. kazuistika

Jméno: pan K.

Rok narození: 1965

Průběh situace:

Na PMS byl doručen trestní příkaz od Okresního soudu ve Znojmě, kterým byl nařízen panu K. výkon trestu domácího vězení v době od 20.00 - 05.00 od 25. 1. 2011, po dobu trvání sedmi měsíců. Pan K. se provinil tím, že v obci H., poškodil vstupní bránu rodinného domu, vnikl na soukromý pozemek, ničil majetek a vyhrožoval majiteli rodinného domu, že ho zabije. V trestním příkazu bylo rovněž určeno, že se musí zdržet užívání alkoholu a úředníkům PMS se musí na výzvu podrobit testu na přítomnost alkoholu.

- Panu K. byla zaslána pozvánka, aby se dostavil na konzultaci (TDV př. 1)
- Dostavil se v dohodnutý termín, bylo s ním sepsáno poučení (TDV př. 5)
- PMS požádala Policie ČR o součinnost.
- 25. 1. 2011 byl úředníky PMS navštíven pan K., byla provedena i dechová zkouška na přítomnost alkoholu. Byl sepsán záznam o namátkové kontrole (TDV př. 8) a rovněž záznam o provedení testu alkoholu (AL př. 1) – negativní.
- 26. 6. 2011 po několika namátkových kontrolách, které byly v pořádku pan K., porušil jeho povinnost a byla mu naměřena hodnota 1,84 ‰. Byl sepsán záznam o provedení testu alkoholu. Samozřejmě s pozitivní hodnotou.
- PMS ihned sepisuje porušení podmínek, po zjištění přítomnosti alkoholu v krvi a zasílá informace soudu. (TDV př. 9).
- 27. 6. 2011 byl sepsán záznam o úkonu, na PMS se dostavila manželka, obává se útoku na svoji osobu. Udává, že byla 26. 6. 2011 mimo domov, odjela na jednodenní výlet do termálních lázní do Maďarska. Manžel začal od rána pít a žárlit, protože se domníval, že odjela za milencem. Při příjezdu manželky už manžel nebyl doma a odešel do místního pohostinství. V pozdních nočních hodinách se vrátil a začal manželku napadat nejen slovně, ale i fyzicky. Dcera zavolala Policii ČR. Pan K. byl zatčen a umístěn v cele předběžného zadržení.
- Policie informuje PMS, že klient je v cele předběžného zadržení

- 30. 6. 2011 záznam o úkonu – manželka se dostavila na PMS, a uvedla, že vzala zpět návrh na trestní stíhání a tak musel být pan K. propuštěn. Přítomen byl i klient, který byl silně rozrušený a roztřesený. Byla mu ihned zavolána rychlá záchranná služba.
- Ve spise pak bylo přiloženo interní vyšetření, ze kterého jsem se dozvěděla, že pan K. byl odvezen do Psychiatrické léčebny a byl mu lékaři nařízen užívat 3x denně NeuroL.
- 18. 7. 2011 proběhla konzultace s manželkou, uvedla, že manžel bere NeuroL velmi nepravidelně a má výkyvy ve svém chování. Často léky zapíjí alkoholem
Ke konci řízení byla sepsána zpráva Okresnímu soudu ve Znojmě, tzv. Zpráva o průběhu. V níž úředník PMS vypsál veškeré navštěvy klienta (35 namátkových kontrol) a popsal celou situaci s panem K. Mimo jednoho porušení bylo vše v pořádku.

5. kazuistika

Jméno: pan H.

Rok narození: 1975

Průběh situace:

PMS byl doručen rozsudek Okresního soudu ve Znojmě, jímž pan H. byl odsouzen trestem domácího vězení v době trvání 9 měsíců. Provinil se tím, že napadl poškozeného mačetou, obuškem a hranolem. Mačetou dokonce 2x poškozeného, pana F., bodl, čímž utrpěl zranění v oblastech beder. Spáchal tedy přečin ublížení na zdraví. Uložení trestu se stanovilo od 15. 10. 2012 denně od 19:30 do 7:00 po dobu jednoho roku.

- 8. 10. 2012 byl sepsán záznam o úkonu. Dostavil se s tlumočnickem, byl seznámen s podmínkami trestu. Upozornil, že se taky nemusí vrátit do té doby, když pracuje ve stánku. Proto byl probačním úředníkem velmi důrazně odkázán na zákon. Musí dodržovat podmínky dané rozsudkem. Byla domluvena schůzka v místě bydliště za přítomnosti dcery. Bylo sepsáno poučení (TDV př. 5).
- 9. 10. 2012 Záznam o úkonu, úředník PMS navštívil pana H. doma. Seznámil se s prostředím a nařídil označení zvonku jeho jménem. Dcera doma nebyla, i když byl dán apel na toto dodržení z předchozí domluvy.
- 16. 10. 2012 proběhla první namátková kontrola.
- 26. 10. 2012 proběhla pátá namátková kontrola, pan H. doma nebyl. Přítomná dcera sdělila, že otec odjel do tržnice. Matka mu volala, že jí není dobře. Dovezl ji tedy lék. PMS zanechal na místě sdělení o porušení (TDV př. 9).
- 29. 10. 2012 sepsána zpráva o průběhu výkonu trestu domácího vězení, kdy bylo sděleno porušení TDV. Zpráva byla odeslána OS ve Znojmě (TDV př. 10)
- 1. 2. 2013 usnesení o prominutí – amnestie

6. kazuistika

Jméno: pan V.

Ročník narození: 1965

Průběh situace:

Pan V. je ojedinělý případ v okrese Znojmo, vzhledem k tomu, že byl na něm poprvé testován elektronický monitoring

PMS byl zaslán rozsudek Okresního soudu ve Znojmě. Pan V. řídil pod vlivem alkoholu, neopatrnou jízdou zabil svého bratra. Nevěnoval se řízení. OS mu nařídil 18 měsíců trestu domácího vězení, peněžitý trest ve výši 8 000,- Kč a zákaz řízení na 10 let. TDV byl nařízen od 20:00 – 5:00 denně.

- Pan V. přišel na PMS i s matkou. Po nehodě je ve velmi špatném zdravotním stavu. Byl opět poučen o TDV a byla domluvena schůzka v místě bydliště. Z jeho jednání bylo patrné, že na své matce je velmi citově závislý.
- Schůzka v místě bydliště, proběhla o dva dny později. Bylo zjištěno, že pan V. žije v rodinném domě společně s rodiči. K domu přísluší zahrada a dvě přístavby.
- Podobu 3 měsíců namátkové kontroly probíhaly standardně. Vše probíhalo v pořádku, u každé návštěvy byl zapsán záznamy o namátkové kontrole.
- 1. 8. 2012 byl se souhlasem pana V. na levou nohu nainstalován elektronický náramek a přijímač. Celá instalace probíhala za účasti Mgr. Krpaty a Mgr. Pospíchalové, velmi zkušených a vyškolených pracovníků PMS. Poprvé instalovali zkušební elektronický systém, doba instalace trvala cca půl hodiny. Bylo upozorněno, že namátkové kontroly budou probíhat dále, ale již v průběhu dne.
- Dále vše probíhalo v pořádku. Pouze dvakrát byl dotazován pan V., kde se nacházel, jelikož signál byl velmi slabý a jednou vypadla elektřina z důvodu přetížení. Přičemž každý tento výpadek byl službou, poskytující el. monitoring sdělen PMS a obviněný musel tento jev vysvětlit.
- Pan V. však nedokončil celý trest, protože byl amnestován.

7. kazuistika

Jméno: pan K.

Rok narození: 1995

Průběh situace:

Dne 8. 12. 2011 bylo PMS zasláno pověření k výkonu probační činnosti od Okresního soudu ve Znojmě. Přílohou tohoto pověření byl rozsudek OS Znojmo, obžaloba Okresního státního zastupitelství ve Znojmě, protokol z výslechu Policie ČR. Z těchto dokumentů bylo zjištěno, že pan K. vydíral místního podnikatele s autodopravou, vyhrožoval mu, že podpálí dům a zničí auta, pokud mu nedá částku 20 000,- Kč. Ve spisu bylo zjištěno, že obviněný si chtěl pořídit nový notebook. Telefonoval z cizích nepoužívaných čísel a telefonů, a s vydíráním si domluvil schůzku na odlehlém místě a požadoval po něm předání kufříku s uvedenou částkou. V dohodnutém termínu se sešli, ale v kufříku byly nastříhané papírky místo finanční hotovosti. Na místě pana K. zadržela Policie. Byl odsouzen k 130 hodinám OPP.

- PMS zaslala panu K. pozvánku k projednání na 20. 12. 2011
- Pan K. se dostavil ve sjednaný termín, k jednání s sebou přinesl potvrzení obce o umožnění vykonání tohoto alternativního trestu. Byl poučen o způsobu výkonu trestu obecně prospěšných prací, s probačním úředníkem projednali podmínky týkající se tohoto postihu.
- 5. 1. 2012 byl na Okresní soud ve Znojmě zaslán podklad pro vydání nařízení. Dále probační úředník v systému LOTUS notes zjistil, zda již byl obviněný v evidenci PMS či ne. V tomto případě bylo zjištěno, že se v evidenci nenachází. Tímto úkonem pro soud byly zjištěny veškeré podklady
- 16. 2. 2012 bylo doručeno usnesení o nařízení výkonu trestu OPP
- 28. 6. 2012 vyjádření obce C. doručeno PMS, společně s dohodou a harmonogramem
- 12. 7. 2012 záznam o úkonu – schůzka se starostou obce C, při namátkové kontrole nebyl obviněný na místě určení, jelikož se omluvil.
- 13. 7. 2012 namátková kontrola, byl již přítomen
- 27. 7. 2012 OPP ukončeny
- 31. 7. 2012 zasláno Okresnímu soudu ve Znojmě shrnutí zprávy s pozitivním výsledkem

8. kazuistika

Jméno: pan S.

Ročník narození 1971

Průběh situace:

PMS bylo doručeno pověření k výkonu probační činnosti od Okresního soudu ve Znojmě. Přílohou byl trestní příkaz, z něhož bylo zjištěno, že pan S. řídil pod vlivem 2,72 ‰ alkoholu, byl mu uložen trest 100 hodin OPP a zákazu řízení v délce 18 měsíců. Rovněž byl přiložen návrh na potrestání od Okresního státního zastupitelství ve Znojmě, protokol o výslechu poškozeného a vyjádření Policie.

- Obviněnému byla zaslána pozvánka k projednání
- Záznam o úkonu – dostavil se s 20 minutovým zpožděním. Žádá o výkon OPP mimo Znojmo
- Doručeno potvrzení o možnosti výkonu OPP v obci V.
- S panem S. sepsáno projednání podmínek o výkonu trestu
- PMS vypracoval podklad pro vydání usnesení, v němž navrhuje denně odpracovat 8 hodin tak, aby 100 hodin odpracoval do konce měsíce ledna.
- PMS bylo doručeno usnesení o nařízení trestu obecně prospěšných prací
- Od obce C. doručena dohoda o realizaci výkonu OPP, spolu s harmonogramem
- Ze strany probačního úředníka byl sepsán záznam o úkonu, kdy pana S. navštívil v místě samém. Vše bylo v pořádku a starosta poskytl pozitivní informace. Úředník si vyžádal harmonogram k nahlédnutí.
- O měsíc později byl opět vyhotoven záznam o úkonu, pan S. byl opět navštíven. Natíral střechu na kabinách fotbalového hřiště. Vše bylo shledáno v pořádku
- Vypracována shrnující zpráva o ukončení – odpracováno.

9. kazuistika

Jméno: pan M.

Ročník narození 1982

Průběh situace:

Pan M. byl odsouzen k vykonání 200 hodin OPP, z důvodů trestného činu krádeže. Vnikl do uzavřeného soukromého objektu a odcizil majetek ve výši 8 252,- Kč. Z opisu rejstříku trestů bylo zjištěno, že se nejedná o jeho první trestný čin. Byl mu uložen vykonávat od 17. 2. 2012 v obci H. Trest obecně prospěšných prací.

- Od 17. 2. 2012 nastoupil k výkonu trestu na obecní úřad v obci H, u něhož bez výrazných problémů vykonal 3 dny. Poté se nedostavil 4 dny a nikomu se neomluvil. I přesto že byl probačním úředníkem upozorněn, že je povinnen omlouvat se výslovně jemu, a ten pak podá informace starostovi.
- Panu M., byla zaslána poslední výzva k nástupu OPP (OPP př. 16). Při kontrole probačního úředníka bylo zjištěno, že se k výkonu opět nedostavil. Poté byl sepsán PMS návrh na potrestání, nekomunikuje, ani nepracuje.
- Záznam o úkonu – pan M. se bez předvolání dostavil na PMS s tím, že pracuje v Praze a nemohl se k nástupu trestu dostavit, prosí o úpravu OPP od 2. 5. 2012, žádosti bylo vyhověno.
- Starosta ovšem informuje, že se pan M. nedostavil do 3. 5. 2012
- PMS sepisuje návrh na přeměnu TOPP na trest odnětí svobody. Žádá o přeměnu trestu za neodpracovaných 178 hodin OPP na 178 dní TOS.
- Rozhodnutím soudu byl trest přeměněn.

10. kazuistika

Jméno: pan S.

Rok narození: 1970

Průběh situace:

Vězeň pan S. vykonává trest ve věznici s dozorem ve Znojmě, podává si v říjnu roku 2012 podnět k zahájení spolupráce s Probační a mediační službou. Byl odsouzen pro neplacení výživného dle §196 odst. 1 a 3 písm. b) tr. zák. na dobu 31 měsíců. Odsouzený uvádí, že se 4x měsíčně formou dopisů kontaktuje s rodinou. Rovněž zanechává kontakt na svého bývalého zaměstnavatele s tím, že po výkonu trestu je schopen opět nastoupit. Slibuje, že o propuštění bude žít i nadále u své družky ve Zlíně (odkud pochází) a poskytuje PMS kontakt na ni. Zemřel mu otec a tak chce zabezpečit svoji matku, své dítě a družku. Ve věznici pracuje, tudíž výživné platí, věznice mu částku strhává, neví však výši. Udává, že mu chybí uhradit cca 9 tisíc, které dluží na výživném. Apeluje, že chce vychovávat svoji dceru, která nepřítomnost svého otce velmi těžce snáší.

- 12. 10. 2012 navštívil probační úředník odsouzeného. Odsouzený je profesí zámečnický, uvádí, že práci bude mít ihned po propuštění. Ve Zlíně žije jeho družka, ke které se chce zpět nastěhovat. Byt je družky. Žádá o přeměnu trestu v trest obecně prospěšných prací nebo trestu domácího vězení. Byl sepsán záznam o úkonu
- 22. 10. 2012 Mgr. Voborný zasílá stanovisko k podmíněnému propuštění (P př. č. 3) a žádá PMS ve Zlíně o součinnost. Chce, aby mu byly sděleny informace o provedení šetření v místě bydliště družky paní V. 1. Jestli se může nastěhovat zpět do bytu? 2. O jaký byt se jedná a jaké jsou bytové podmínky? 3. Co ví družka o trestném činu? 4. Jaké byly dřívější povolání? 5. Užíval někdy návykové látky? 6. Co ví o plánech do budoucna? 7. Co ví o jeho dluzích? 8. Jaká je možnost uplatnění na trhu? A uvádí, že klient žádá o podmíněné propuštění před vykonáním poloviny trestu. A žádá o přeměnu trestu v trest OPP nebo TDV. Prosí o zjištění, zda tyto tresty jsou vykonatelné
- Probační úředník zjišťuje informace o odsouzeném, studuje tedy spisy. Obstará si

osobní spis z věznice, trestní příkaz, opis z rejstříku trestů, rozsudek a dotazník při přijetí do věznice. Zjišťuje, že má dvě dcery N. (12 let) a dceru K. (16 let). Každou z dcer má s jinou ženou.

- 26. 10. 2012 sepisuje sdělení poškozenému, kdy žádá o spolupráci matku dcery K, paní P.
- O čtyři dny později zasílá e-mail PMS matka dcery K., sděluje, že velmi ráda bude spolupracovat a že pan S. dluží již 90 235,- Kč na výživném. Uvádí, že nechtěla, aby za neplacení výživného „seděl“, ale chce, aby platil výživné. V minulosti buď neměl práci, nebo pracoval na černo. Vypovídá, že panu S. Opravdu zemřel otec. Výživné ji nyní chodí v menších částkách.
- 30. 10. 2012 dochází z PMS ve Zlíně zpráva od družky paní V., se kterou žil posledních 9 let. Informuje nás, že na uvedené adrese opravdu bydlí a to v pronajatém bytě. Bydlí tam sama a v žádném případě nesouhlasí, aby se pan S. vracel. Věděla, že S. většinou nepracoval. Je vyučen zámečníkem, pokud pracoval, nedostával mzdu. Není závislý na OPL, alkoholu a není ani gambler. Dále PMS oznamuje, že TDV není možný, ale OPP je možné vykonávat v Technických službách ve Zlíně.
- 7. 11. 2012 je sepsán záznam o úkonu. Probační úředník navštívil pana S. ve vězení. Ten svou situaci mění, ví, že družka „někoho má“ (po 8 letech to nečekal). Bratr ho prý informoval v dopise. Práce asi nebude tak jistá a bude muset pracovat na živnostenský list, nebo na sezonní práce. Bude tedy muset bydlet u matky, společně s jejím vnukem. Ve věznici problém nemá.
- 9. 11. 2012 sepisuje konečné stanovisko PMS o žádosti k podmíněnému propuštění. Dle všech informací spíše nedoporučil podmíněné propuštění. Riziko opětovného nevyplácení shledává jako vysoké. Po propuštění by bydlel u své matky. Při rozhovoru s probačním úředníkem bylo naprosto zřetelné, že pan S. by nezvládl situaci. Paní V., družka, uvedla, že poslední rok soužití byl naprosto neakceptovatelný. Vymýšlí si a vymyšlené situaci věří, i když je vzdáleně skutečné realitě. Spis tímto končí, ale zjistili jsme, že propuštěný k jeho žádosti nebyl.

11. kazuistika

Jméno: pan T.

Ročník narození: 1979

Průběh situace:

Na začátku února roku 2012 pan T. zasílá podnět k zahájení spolupráce. Momentálně si vykonává trest odnětí svobody ve věznici s dozorem ve Znojmě, byl shledán vinným za spáchání trestného činu podvodu, dle §259 tr. zák., a to v délce trvání 2,5 roku.

Z podnětu se dočítám, že žil s družkou Evou K., návrat do rodiny nebude problematický, stále jsou v kontaktu. Práci po propuštění také má a to zajištěnu v rodinném vinařství.

- Probační úředník navštívil pana T. ve věznici. Získal potřebné informace. Dříve měl uložen dohled, ale neplnil ho, protože pracoval v Irsku. Již jednou byl trestán za zpronevěru a krádež. Nyní splácí on i jeho rodina náhradu škody ve výši 600 tisíc, pomáhá mu s tím rovněž matka a přítelkyně. Má jedno dítě.
- Ze studia spisů, pomocí osobního spisu z věznice, rozsudků, opisu rejstříků trestů zjišťuji, že jeho podvod spočívá v tom, že si zapůjčil od svého přítele pana K. po menších částkách cca 600 tisíc. Lhal mu, že peníze potřebuje na léčbu své přítelkyně paní Š., která měla trpět leukémií. Obviněný poskytl telefonní číslo panu K., aby se opravdu ujistil, zda je to pravda. Domluvil se s jinou ženou, která tuto situaci odsouhlasila a za paní Š. se vydávala. Jelikož ale pan K. chtěl jistou záruku, žádal o přepsání bytu paní Š. Pan T., tedy poprosil svou družku, aby přepsala byt na pana K. s tím, že potřebuje tento skutek na to, aby rozjel společný podnik a to hernu. Paní Š. to udělala a stejně jako v předchozím případě, poskytl pan T. kontakt na fiktivního pana K., který tuto skutečnost potvrdil. Dále měl své přítelkyni zcizit telefon a peníze prohrát v automatech. Byl tedy obviněn z trestného činu podvodu, zpronevěry a krádeže.
- PMS ve Znojmě žádá PMS v Břeclavi o součinnost a zjištění těchto otázek: 1. Zjištění informací o družce Evě K. 2. Mohl by se k ní nastěhovat? 3. Kdo je vlastníkem nemovitosti? 4. Měl problémy s alkoholem, drogami, gamblerstvím? 5. Co ví o jeho trestných činech? 6. Jaké má klient plány do budoucna? 7. Jaké je uplatnění na trhu práce?
- 15. 3. 2012 PMS v Břeclavi zasílá šetření, z nějž vyplývá, že pan T. dříve neplnil své povinnosti a v předchozím nařízení dohledu se nedostavoval na PMS. Dohled

tedy účel neplnil. Paní K., družka, bydlí v rodinném domě 2+1 se synem. Tento dům je ve vlastnictví její matky. Je na mateřské dovolené. Přítel se zastává, myslí si, že je ponaučen. Snaží se s matkou splácet jeho dluhy. Trest domácího vězení nevidí jako problém. Může pracovat u bratra ve vinařství.

- PMS Znojmo zasílá sdělení poškozené Š.
- Ta po obdržení informace okamžitě volá a sděluje, že je ráda, že je ve vězení. Chce od něj, aby dále splácel své dluhy. Žila s ním devět let a poslední půl rok byl zlomový, začal dělat podvody. Peníze prohrál v automatech
- 29. 3. 2012 byl pan T. navštíven ve věznici, byl poučen o trestu domácího vězení a zná jeho pravidla. Otce nemá s matkou dobrý vztah, stejně jako ostatní sourozenci. Stýkat se chce jen s bratrem, synem a přítelkyní. Slíbil se zdržet ve svém obydlí
- 5. 4. 2012 přichází potvrzení věznice o vyplacení pracovní odměny, své dluhy splácí, stejně jako výživné
- 26. 4. 2012 přichází hodnocení věznice, dle těchto informací zjišťují, že je to osobnost společenská, družná, podnikavá, tolerantní. Neočekává konflikty s ostatními. Vyrůstal v úplné rodině
- 17. 5. 2012 opět navštíven ve věznici. Nové informace nejsou, práce u bratra potvrdil dokladem o poskytnutí zaměstnání po příchodu z vězení. Dluh řeší s matkou a přítelkyní. Chce je mít co nejrychleji uhrazený.
- 18. 5. 2012 zasílá PMS ve Znojmě stanovisko Okresnímu soudu. Probační úředník informuje, že negativním zjištěním je, že dohled v minulosti neplnil. Bydlení, včetně práce má zajištěné. Přiklání se k propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. A navrhuje trest domácího vězení
- 20. 6. 2012 Usnesení o propuštění, uložen trest domácího vězení v délce trvání 3 měsíců a 4 roky, má nařízen dohled

12. kazuistika

Jméno: pan B.

Ročník narození: 1987

Průběh situace:

21. 2. 2012 byla Okresním soudem ve Znojmě pověřena PMS k výkonu probační činnosti a to v délce trvání 4 let. Každého půl roku musí PMS zasílat zprávy o uskutečnění dohledu.

Přílohou tohoto pověření byl rozsudek, pan B. Byl odsouzen z důvodu toho, že dlouhodobě týral svoji družku, opakovaně ji slovně a fyzicky napadal, zfackoval ji, bil ji pěstmi do obličeje. Poté, co se pokusila s dětmi z bytu odejít, strhnul jí na zem a kopal do tváře. Spáchal tím trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí §199 odst. 1, odst. 2 pís. d) trestného zákoníku a byl odsouzen k trestu odnětí svobody v délce 2,5 roku, podmíněně byl odložen na zkušební dobu 4 roky.

- 29. 2. 2012 byl pován ke konzultaci
- 12. 4. 2012 sepsán záznam o úkonu, z něhož vyplývá, že pan B. vyrůstal v dětském domově. Informoval, že bydlí u matky. Pracuje jako pomocná síla ve stavebnictví. Poskytl telefonní číslo na sebe a byla domluvena další schůzka za 14 dní.
- Na domluvenou schůzku se nedostavil, byl telefonicky upozorněn, že schůzku promeškal a domluven termín na další den.
- Opět se nedostavil – vyplněno sdělení o vážném porušení podmínek a zaslán na soud.
- Soud rozhodl a odsoudil pana B. za porušení podmínky k 2,5 rokům trestu odnětí svobody nepodmíněně.

13. kazuistika

Jméno: pan B.

Ročník narození: 1984

Průběh situace:

3. 1. 2012 bylo od Okresního soudu ve Znojmě zasláno pověření k výkonu probační činnosti. V dané věci došlo k podmíněnému propuštění s uloženým dohledem po dobu trvání 3 let. Zprávu o vykonávání dohledu je nutná výše zmíněnému soudu zasílat jedenkrát za šest měsíců.

Přílohou pověření bylo usnesení o podmíněném propuštění se stanovenou zkušební dobou podmíněného propuštění v délce trvání 3 let a 6 měsíců s tím, že se současně ukládá dohled. Kromě toho se musí propuštěný zdržet požívání omamných a psychotropních látek a na výzvu PMS úředníka se podrobit testu.

Řádně musí spolupracovat s probační službou v místě bydliště, musí PMS kontaktovat do 15 dní od obdržení usnesení. Musí si aktivně vyhledávat zaměstnání, snažit si jej udržet a PMS předkládat doklady o pracovním uplatnění a dosahu příjmů.

- 11. 1. 2012 zasláno oznámení o nadcházejícím propuštění osob z výkonu trestu odnětí svobody. Pan B. byl propuštěn na vlastní žádost s tím, že byl čtyřikrát trestán. Dle hodnocení věznice byl důsledně napomínán za nevhodné chování, v květnu 2011 byl otestován na přítomnost drog pomocí močového testu – výsledek byl pozitivní. Poté byl převezen do věznice do Znojma.
- 16. 1. 2012 za doprovodu rodičů se dostavil obviněný, byl poučen o podmínkách dohledu. Klient tvrdí, že byl odsouzen za těžké ublížení na zdraví a řízení bez řidičského oprávnění, je veden na úřadu práce. Byl poučen, že po obdržení pověření ze soudu, ho bude PMS kontaktovat
- 30. 1. 2012 mu byla zaslána pozvánka ke konzultaci.
- 6. 2. 2012 dostavil se na dohodnutý termín, příští návštěva bude vykonána v místě bydliště. Pan B. Je neustále nezaměstnaný a veden na úřadu práce. Má hradit výživné cca 800 Kč. K požívání drog uvedl, že je neužíval. Neví, jak mohl mít pozitivní test. Byl srozuměn s průběhem testování.
- 27. 2. 2012 proběhla návštěva v místě bydliště. Přítomna byla klientova rodina i návštěva. Bydlí v bytě 4+1, platí nájem 8 000,- Kč, je standardně vybaven. Byl

- proveden test na OPL, ale nevyšel, klient zřejmě málo naslinil houbičku. Přinesl ústřížek s úhradou 500,- Kč za náklady trestního řízení. Výživné prý hradí „z ruky do ruky“, tedy bez potvrzení
- 8. 3. 2012 se dostavil na PMS, byl proveden test, vyšel negativně, výživné hradí. Rovněž přinesl další ústřížek s úhradou 500,- na úhradu NTR, pobírá rodinné příspěvky na děti cca 1 200,- Kč
  - 12. 4. 2012 žádá od PMS informace Policie ČR
  - 17. 4. 2012 poskytuje Policie ČR má zde záznam, a to pokutu za nesprávné přecházení ve výši 200,- Kč
  - byl sepsán probační plán dohledu, cílem je, že obviněný nebude pod vlivem návykových látek, bude platit náklady trestního řízení a bude si hledat zaměstnání
  - 21. 6. 2012 PMS zasílá močový test na toxikologické vyšetření. Test ukázal přítomnost benzodiazepamů v moči. Klient uvádí, že užívá Amayl 2 mg na cukrovku. Byla u něj záchranná služba, která mu poskytla diazepam (potvrzeno zprávou od záchranné služby)
  - 21. 6. 2012 test ukázal přítomnost diazepamů, na Městském úřadu ve Znojmě byl zjištěn dluh za popelnice, NTR uhrazeny
  - 26. 6. 2012 ukázalo toxikologické vyšetření, že je vše v pořádku a vyšetření bylo negativní
  - 12. 9. 2012 záznam o úkonu – test je negativní, čeká v lednu dítě s přítelkyní, přijela příbuzná z Anglie a finančně jim vypomohla, popelnice jsou neuhrazeny.
  - 16. 9. 2012 byl vyřazen z evidence úřadu práce, nedostavil se na sjednanou schůzku
  - 12. 11. 2012 sepsán záznam o úkonu – vše je v pořádku, byl na operaci s hemeroidy, uhradil NTR, nyní probíhá sankční řízení na úřadu práce. Telefon již nemá, syn ho spláchl do záchodu. Je domluven s majitelem taxikářské služby, tvrdí, že bude nastupovat do týdne.
  - 17. 12. 2012 sepisuje PMS průběh zprávy, je pozitivní test na THC a metamfetaminy. Jisté požívání drog
  - 15. 1. 2013 sepisuje PMS probační plán dohledu a cíl, Okresnímu soudu ve Znojmě, sdělena existence metamfetaminu. Přesné znění odsouzeného: „*Já sem žadni drogi nebral jenom praški a ti se menujou protradon, novalgin, diljfenas*“ Tento den přišel dokonce s družkou. Žádnou z plateb neuhradil. Chtěl dělat taxikáře, ale místo bylo již obsazené. Nyní chce dělat detektiva. Je rád za amnestii

a za to, že může být s rodinou. Opět nemá telefon, syn ho již podruhé hodil do záchodu.

- Koncem února se opět schází na středisku, otec odjel na Slovensko, uprchl před trestem odnětí svobody již minulý rok. Byl ho tam navštívit, tatínek se ale zřejmě brzy vrátí, byla mu udělena amnestie.
- 5. 3. 2013 na Probační a mediační službu Znojmo došlo usnesení s vyznačenou právní mocí o amnestii. Spis se ukončil

14. kazuistika

Jméno: pan K.

Ročník narození: 1954

Průběh situace:

8. 2. 2012 Okresní soud ve Znojmě zaslal pověření k výkonu probační činnosti spolu s přílohou opisu pravomocného rozhodnutí, opisem obžaloby, fotokopii protokolu o výslechu, opisem z rejstříku trestu. Zprávu žádal soud podávat po šesti měsících. Z rozsudku je zřejmé, že obviněný mařil výkon rozhodnutí soudu, bez závažného důvodu nenastoupil na výzvu soudu k trestu odnětí svobody, čímž spáchal přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle §337 odst. 1 písm e) trestního zákoníku, byl odsouzen k trestu odnětí svobody, podmíněně se však odložil na zkušební dobu v délce trvání 2 let, nad obžalovaným bude vykonáván dozor. Podmínkou byl, zákaz požívání alkoholu v nadměrné míře a povinnost podrobit se testu na výzvu probačního úředníka. Jednou za měsíc má povinnost dostavit se na PMS. V rámci obžaloby se dozvídám, že se obviněný vyhýbal trestu odnětí svobody. Byl Policií omezen na osobní svobodě a dodán do výkonu trestu.

V minulosti byl již vyslýchán, několikrát. Jeho čistý měsíční příjem je 2 020,- Kč, je nezaměstnaný. Ke své osobě nemá, co by dodal. Problémy s alkoholem a drogami nemá. Dle výslechu nenastoupil v termínu do výkonu trestu z finančních důvodů. Neměl občanku a vyřízení by stálo 500 Kč. Neměl na to peníze a o odklad si již žádal předtím. Nevěděl, že si může zažádat ještě jednou.

- pan K. byl pozván ke konzultaci, ale nedostavil se. Byl tedy upozorněn důrazněji a

napodruhé se dostavil.

- V záznamu o úkonu je sepsáno, že nevlastní telefon. Je nutné tedy s ním kontaktovat se pouze prostřednictvím pošty. Je nezaměstnaný již 10 let. Má dluh na elektřině, je odpojena, svítí svíčkami. Voda zatím teče, ale i tam má závazek. Má zákaz požívání většího množství alkoholu, nyní nepije, protože nemá peníze. Byl mu tedy proveden test na přítomnost alkoholu a bylo zjištěno, že má v krvi 1,49 ‰. Nyní tvrdí, že včera měl tři piva.
- V nadcházejícím měsíci bylo provedeno další šetření, podrobil se testu alkoholu. V záznamu bylo uvedeno, že z něj šel cítit. Byl důrazně upozorněn, že se musí alkoholu zdržet, riskuje nepodmíněný trest. Vodu má stále zapojenou. Další schůzka je domluvena v místě bydliště
- Probační úředník provedl šetření v místě bydliště, voda mu funguje. Horší situace je s koupáním, pokud má propan-butanovou lahev, ohřívá si vodu na ní. Test na alkohol je negativní, dle záznamu. Elektřinu odebírá od alternativního dodavatele, který za zapojení chce 10 tisíc. Bylo dohodnuto, že bude dokládat PMS všechny platby
- Na začátku května informuje, že nic nesplácí. Nemá na nic peníze. Alkohol byl u něj naměřen ve výši 0,76 ‰. Nebyl ani na úřadu práce a zjistil, že má dluh na popelnících.
- 15. 5. 2012 žádá PMS Policii o lustraci a poskytnutí informací. Ta reaguje okamžitě a uvádí, že pan K. je bez záznamu.
- 29. 5. 2012 sepisuje zprávu o průběžném dohledu. Již třikrát byl pod vlivem, dle sdělení PMS svůj účel příliš nesplňuje. Další průběh dohledu by pak byl nadále zaměřen na testování klienta na přítomnost alkoholu v dechu. Bude po něm požadováno, aby vyvinul aktivitu při hledání alespoň sezónní práce. Tím by se mu dostalo finančních prostředků, jak pro svoji potřebu, tak na uhrazení dluhů
- Ten den se sepisuje i probační plán dohledu – cílem je, aby klient po dobu dohledu „vedl řádný život“, vyvaroval se jakékoli trestné činnosti, plnil soudem stanovené závazky. Aby soud po skončení zkušební doby mohl vystavit „osvědčení se“.
- Obviněný se dostavil na PMS na tradiční měsíční kontrolu, uvádí, že mu zemřel otec a nebyl na pohřbu. Jeho dům se bude prodávat a neví, co s ním bude. Je vyřazen z evidence úřadu práce a přijde o sociální dávky.
- 30. 5. 2012 k dotazu probačního úředníka sděluje úřad práce, že pan K. Byl v

evidenci od 25. 7. 2011 do 22. 4. 2012, poté byl sankčně vyřazen z důvodů nedostavení se v žádaném termínu

- 14. 6. 2012 mu je odpojena voda, uhradil poplatky za popelnic
- 27. 6. 2012 je provedena dechová zkouška je negativní. Informuje, že je bez vody a elektřiny, dodává doklady o zaplacení popelnic.
- V polovině měsíce mu byly odejmuty dávky příspěvku na živobytí.
- Na středisku se s probačním úředníkem schází obviněný v srpnu. Podrobil se testu s negativním výsledkem. Je bez elektřiny i vody nadále. Žije z pronájmu garáže, cca 500 Kč měsíčně. Na otázku, co bude dělat se svou finanční situací, uvádí: „*Jsem zvyklý žít takto skromně, nevdá mi to*“. Uvažuje, že si vezme nájemníka do domu.
- Po měsíci již nájemníka v domě má, mu neplatí náklady za provoz a nájem. Pouze mu dává jídlo. Test na alkohol je negativní. Bylo mu doporučeno, aby si opětovně zažádal o sociální dávky.
- V říjnu získáváme nové zprávy. Pan K. Dostal příspěvek na bydlení (1 353,- Kč) a byl mu vyplacen dva měsíce zpětně. Uhradil si dluh na popelnicích za dva roky. Další finance použil na vytvoření zásob jídla a dřeva na zimu. Na vodě je dluh 2 200,- Kč včetně zapojení. Jeho spolubydlící je nyní nemocen a je v roli ošetřovatele. Nyní je spokojen. Test je negativní
- V dalším měsíci na schůzce je opětovně test negativní. Uvádí, že spolubydlící má asi dnu. Neví, kde to chytil. Je prý závislý na televizi, aby mu vyhověl, chce se připojit na černo od souseda. Probační úředník mu vysvětluje, jak by mohlo jeho protiprávní jednání dopadnout. Odmítá případný postih a zamítá tuto myšlenku. Po návštěvě PMS má v úmyslu Vodárenskou akciovou společnost ve Znojmě požádat o uzavření dohody o splátkách.
- Po půl roce opět sepisuje probační úředník zprávu o průběhu, v níž podává informaci soudu, že dohled spíše plní svůj účel. Klient se dostavuje pravidelně. Nepřítomnost alkoholu.
- V prosinci donesl ústřížek o zaplacení splátky za dodávku vody. Příště uhradí dluh na soud 200,- Kč, přijde s dokladem. Musí uhradit náklady trestního řízení. Doložil příspěvek na živobytí ve výši 3 410,- Kč
- Následující rok při schůzce bylo zjištěno, že obviněný ztratil občanku. Už žije sám, spolubydlící odešel. Chtěl mít v místnosti teplo, což se panu K. zdálo zbytečné, topí na 13-15 °C. Ptá se na amnestii. Bylo mu sděleno, že dohled musí absolvovat do

rozhodnutí soudu.

- Rozhodnutí doručeno – byl amnestován

15. kazuistika

Jméno: sl. B.

Rok narození: 1994

Průběh situace:

27. 10. 2012 zasílá Městský soud v Brně pravomocné meritorní rozhodnutí soudu pro mládež, kterým byl nařízen trest obecně prospěšných prací ve výměře 120 hodin. Pověřuje PMS ve Znojmě nad výkonem. Současně žádají o předložení návrhu na druh a místo výkonu. Byly ji nařízeny úklidové a pomocné práce. Ze spisu se dozvídám, že: dne 30. 5. 2009 společně s 8 přáteli úmyslně fyzicky napadly poškozenou Moniku Ch, a to na veřejném místě. Zezadu ji chytila za vlasy, strhla ji na zem, dala jí facku. Přičemž ji napadla i slovně. Při útěku Moniky Ch. ji obviněná přepadla podruhé, opět ji strhla na zem a předstírala dupnutí na hlavu, přičemž šlápla vedle jejího ucha, pokoušela se jí šlápnout dvakrát na nohu a opakovaně ji do noh kopala. Tímto jednáním způsobila prosáknutí měkkých tkání na temeni hlavy na 2 místech a podvrtnutí a natažení krční páteře. Spáchala tak provinění ublížení na zdraví dle §221 odst. 1, písm. 1 trestního zákoníku a provinění výtržnictví podle §202 odst. 1 trestního zákoníku. Obviněná uvedla, že se to stalo proto, že Monika Ch k nim přišla a posmívala se a začala urážet její rodinu. V průběhu incidentu chodili kolem lidé, nikdo poškozené nepomohl. Obviněná je v 8. třídě.

Další provinění nastalo o dva měsíce později. Napadla poškozenou J. ročník 1996, uhodila ji a chytila ji pod krkem. Vyhržovala, že poškozené zabije rodinu a ustříhla jí její cop. Druhý den napadla poškozenou D., ročník 1994 a to tím způsobem, že poté co ji poškozená odmítla odpovědět na otázky o sestře podezřelé, vyhržovala ji, že ji podpálí vlasy. Poté ji uhodila do tváře a pěstí do nosu. Poškozená D. byla stržena k zemi a začala zvracet krev. Vyhržovala, že pokud to někomu řekne, zabije ji. Tento incident nahlásila kolemjdoucí paní. Ze školy zjišťujeme, že obviněná má 14 neomluvených hodin. Má nevhodné chování a je vulgární vůči učitelům. Chování a docházka byly osobně projednány s matkou a ředitelem.

Bylo zjištěno, že OPP nevykonává, nenastoupila k výkonu tohoto trestu. V červenci roku 2011 bylo zjištěno, že obviněná B. je umístěna v diagnostickém ústavu v Brně. PMS v Brně byla upozorněna místní etopedka, že obviněná musí vykonávat OPP. Probační úředník musí zareagovat tak, aby ji byl trest OPP přeměnit na trest odnětí svobody. Sl. B. však z diagnostického ústavu utekla. Soud rozhodl, že odsouzená za druhý přečin bude odsouzena na 12 měsíců trestu odnětí svobody s podmíněným odkladem na 30 měsíců a dohledem, ukládá rovněž výchovná opatření. Etopedka poté sděluje, že sl. B. zadrželi a je převezena do Výchovného ústavu v Moravském Krumlově.

Na PMS byl doručen dopis z tohoto ústavu, obviněná je zde umístěna od 4. 8. 2011 na základě předběžného opatření. Nebyly s ní větší problémy. K pedagogickým pracovníkům se chová slušně a bezkonfliktně. Byla na výletu ve Vrchlabí, kde se na dění podílela velmi aktivně a společensky. Druhý den po návratu, tj. 15. 8. 2012, však utekla, spolu s další dívkou. 22. 8. 2012 se sama vrátila se slovy, že matka ji dala peníze na cestu zpět. Soud dle zprávy PMS ji OPP prodloužil o 6 měsíců s nutností dohledu.

Spis se postupuje do Znojma z důvodu místní příslušnosti. Má tedy uloženy dva tresty. První je 120 hodin obecně prospěšných prací s dohledem a další je podmíněný trest 30 měsíců s dohledem a výchovným opatřením.

V listopadu roku 2012 se probační úřednice dostavila do výchovného ústavu, kde bylo zjištěno, že její matka je těhotná. Nyní má 4 sourozence, se sestrou obývají společný pokoj. Školní docházku si plní. OPP bude vykonávat po škole v místě areálu ústavu. Bylo sepsáno projednání podmínek, poučení o výkonu dohledu. Na PMS bylo doručeno usnesení o změně výkonu OPP ve výchovném ústavu.

- V lednu roku 2012 probíhá konzultace v ústavu v Moravském Krumlově. Oba případy byly projednány. Mladistvá nemá problémy, učí se vcelku dobře. OPP vykonává, ale teď v zimních měsících je to problematické. Přítomný byl i pan ředitel a zástupce ředitele. Vypovídají o obviněné vcelku pozitivně. Má již odpracováno 12 hodin. K matce jezdí na víkendy stále.
- 28. 2. 2012 přichází od Dětského domova v Moravském Krumlově velmi kladné ohodnocení. Pracuje velmi dobře a zodpovědně. Nejméně 6 hodin týdně.
- 23. 4. 2012 byla provedena další schůzka přímo v ústavu. Mladistvá se vcelku dobře učí, studuje první ročník, obor kuchař. Je bezproblémová chovankyně ústavu. Nyní má odpracováno 79 hodin. Je jí již 18 let a nadále chce zůstat v ústavu, což je

tzv. dobrovolný pobyt a to i v příštím roce. V realizaci trestu OPP nadále pokračuje.

- V červnu se uskutečňuje telefonát, ředitel domova sděluje, že vychovatel, který má sl. B. na starosti si s ní velmi užil. Musel ji do práce přemlouvat a nutit. Zbývá jí prý cca 7 hodin, neví přesně.
- 27. 6. 2012 se nečekaně ozývá ředitel a sděluje, že obviněná „zvlčila“ - v jeho podání to znamená, že se děvče na všechno vykašlalo. Trest OPP nedodělala, chybí jí cca 20 - 30 hodin. Dále byla s ústavem domluvena na dobrovolný pobyt v příštím roce. Po narozeninách definitivně odešla.
- Vedení domova však neví kam. Prý má o hodně staršího zřejmě čtyřiceti letého přítele a nastěhovala se k němu. Pan ředitel zaslal harmonogram a má neodpracováno 21 hodin.
- Probační úředník zasílá návrh na přeměnu obecně prospěšných prací na trest odnětí svobody. - 9. 1. 2013 byla vydána amnestie

16. kazuistika

Jméno: pan B.

Ročník narození: 1969

Průběh situace:

9.8.2012 Okresní soud ve Znojmě zasílá Probační a mediační službě ve Znojmě pověření k výkonu probační činnosti. Jeho přílohou je rozsudek, opis rejstříku trestu, návrh na potrestání a protokol o výsledku podezřelého. Pan B. byl obviněn z neplacení výživného, dlužná částka činí 13 100,- Kč, čímž se dopustil přečinu zanedbání povinné výživy dle §196 odst. 1 a 3 písm. b) tr. zák. Byl odsouzen k trestu odnětí svobody v délce trvání 13 měsíců, s podmíněčným odkladem na dobu 18 měsíců s dohledem.

Obviněný si je vědom neplnění vyživovací povinnosti, svých třech dcer.

PMS zasílá panu B. pozvánku ke konzultaci. Ten se na sjednaný termín dostavil, je poučen z následků neplnění svých povinností. Nyní žije s přítelkyní, v jejím domě. Klient již dříve odpracoval obecně prospěšné práce. Doložil úhradu výživného ve výši 1 500,- Kč a 500,- Kč. Dle slov probačního úředníka je s ním velmi špatná komunikace, byl upozorněn, že návštěvy PMS nesmí vykonávat pod vlivem alkoholu.

- V listopadu si zažádal o celý invalidní důchod, neuhradil nic z dlužného výživného. Z testu alkoholu, kterému se podrobil dobrovolně, bylo zjištěno, že je pozitivní. Jeho výše byla 1,25 ‰.
- V únoru roku 2013 byla sepsána zpráva o průběhu dohledu, za posledního půl roku uhradil na výživném 2 000,- Kč
- 13. 2. 2013 se dostavil pan B. opět na dohledovou kontrolu. Bylo zjištěno, že jeho výše alkoholu je velmi vysoká 2,86‰. Prý slavil narozeniny své dcery a při odjezdu z domu si dal víno.
- 21. 3. 2013 jsem byla přítomna u rozhovoru s probační úřednicí. Z mého pohledu byl pan B. zprvu útočný. Uvádím jeho slova: *„Kamarádi mi říkali, že podle rozsudku vůbec tady nemusím dýchat do testeru. Nechápu, co to má být. A taky bych měl být amnestován, takže nechápu, proč jste tu schůzku neodvolala.“* Byl poučen, že usnesení o amnestii musí být zasláno na středisko Probační a mediační služby ve Znojmě, s vyznačenou doložkou právní mocí, poté je možno dohled za dané situace ukončit. Za dané situace ale musí pokračovat ve schůzkách.

Samozřejmě s tím, že dlužné výživné musí uhradit, pouze nebude každý měsíc pod dohledem. Povinnost podrobení se alkoholovému testu sice není dáno rozsudkem, ale jednalo se o vzájemnou domluvu. Byl uklidněn, že se nebude k jeho porušení úmluvy o abstinenci alkoholu brát zřetel, soud si tyto informace nevyžádal. Ale je velmi nutné splácet výživné, neboť je to „začarovaný kruh“, nyní splácí pouze dlužné výživné a narůstá mu dluh na běžné výživné ve výši 1 700,- Kč měsíčně.

- Pan B. si před rokem vzal půjčku na 20 tisíc korun. Momentálně nemá na splátky a výše dluhu stoupla na 58 tisíc včetně úroků. Pobírá sociální dávku ve výši 2 200,- Kč, tento měsíc dlužné výživné ve výši 500,- Kč zaplatil. Vše dokládá. Stále bydlí u své přítelkyně, již sdělil její jméno. Přítelkyně se stará o svého postiženého otce, oba dva mají důchod a svoji finanční situaci podporují pana B. Práci si nehledá, má zdravotní problémy s nohama, jež dokládá chirurgickým vyšetřením, má otevřené hnisavé rány. S dcerami má celkem dobrý vztah, občas si zatelefonují. Dvě studují střední školu, další čeká miminko a bude se vdávat.

Bude rovněž amnestován, jak jsem výše uvedla.

5.4 Vyhodnocení praktické části

V tomto kvalitativním výzkumu je použito 16 kazuistik. V první kazuistice je popsán příběh pana D., žárlivost v kombinaci s alkoholem byla příčinou fyzického a slovního napadení manželky a to opakovaně. Soud žádal o zjištění aktuálního stavu oběti. PMS tedy musela zjistit majetkové, bytové a sociální poměry obviněného. Bylo zjištěno, že TDV není možný z důvodů nejisté bytové situace, proto navrholo OPP s povinností zdržet se požívání alkoholu. Okresní soud na základě toho návrhu vydal rozhodnutí o podmíněném odkladu s dohledem. Obviněný však nesouhlasil, zaslal odpor a obdržel nepodmíněný trest. Myslím si, že výchovná stránka justice byla pozitivní. Jelikož byl pan D. již vícekrát trestán a jeho činy by se opakovaly dále, souhlasím s udělením nepodmíněného trestu.

V dalším příběhu řešíme pana L. Okresní státní zastupitelství ve Znojmě (dále OSZ) žádalo o zahájení mediace. Chce navrhnout TDV za trestný čin ublížení na zdraví. Kazuistika popisuje postup PMS při šetření možnosti uložení trestu TDV. Obviněný má doma 2 děti, o které se vzorně stará a s trestem souhlasí. Uznává svou chybu, TDV vykoná bez problémů.

Ve třetí kazuistice je pokračování příběhu pana L. Zde je již TDV uskutečňován a díky hladkému průběhu ukončen. Uznává svou chybu, TDV vykoná bez problémů. Toto je vzorná ukázka kvalitního přínosu trestu domácího vězení, kdy obviněný způsobil škodu, ale snažil se ji napravit a svůj trest přijal a vykonal. Pokud by obviněný pan L., mu byl vyměřen nepodmíněný trest neměl by se kdo starat o jeho děti, přišel by o zaměstnání a tím pádem i o jediný zdroj financí.

Trest domácího vězení a jeho porušení je hlavním tématem u dalšího klienta. Pan K. měl soudem vyměřený trest domácího vězení s tím, že se musí zdržet užívání alkoholu. Při namátkových kontrolách byla zjištěna přítomnost alkoholu. Zde je ukázáno, jak musí PMS jednat při porušení podmínek. Dle sdělení probačních úředníků je pan K. nadále problematický. Vždy kdy požije alkohol jsou s ním problémy. Půl roku při kontrolách byl však v pořádku, po uklidnění rodinné situace a rozvodu manželů se snad pan K. uklidní.

Další případ trestu domácího vězení je u pana H., který byl však amnestován před dokončením trestu. TDV však jednou porušil.

U pana V. byl poprvé vyzkoušen elektronický monitoring, jeho instalace trvala cca půl hodiny. Po pěti měsících byl pan V. amnestován. Elektronický monitoring své očekávání splnil.

7. kazuistika se zabývá trestem obecně prospěšných prací. Tento průběh byl zcela v pořádku, pan K. spolupracoval, a tudíž svůj trest vykonal s pozitivním výsledkem. Stejně jako další případ pana S.

Klient pan M. byl z důvodů trestného činu krádeže odsouzen ke 200 hodinám OPP, splnil však jen část. Probační úředník vyhotovil zprávu, kde navrhl přeměnu za neodpracovaných 178 hodin OPP na 178 dní trestu odnětí svobody. Soudem bylo toto rozhodnutí přeměněno. Zde je ukázán následek porušení výkonu trestu.

Následující situace je řešena alternativním trestem, tzv. parolí. Kdy si vězeň žádá o ukončení nepodmíněného trestu na podmíněný s dohledem. Probační úředník má na starosti zjištění stavu odsouzeného, jeho sociálních a bytových poměrů. Dokládá soudu skutečnosti buď s doporučujícím či nedoporučujícím stanoviskem. V tomto případě bylo nedoporučující. Na rozdíl od kazuistiky č. 11. Pan T. byl shledán jako jedinec, který má připraveno zázemí po propuštění a ze svého trestu si již vzal poučení.

Z důvodů dlouhodobého týrání své družky byl pan B. odsouzen k trestu odnětí svobody v délce trvání 2,5 roků, podmíněně byl odložen na zkušební dobu 4 let. PMS tedy zahájila spolupráci, klient však nespolupracoval. Došlo tedy k závažnému porušení podmínek a soud rozhodl k dříve vymezeným 2,5 letem trestu odnětí svobody nepodmíněně.

V další kazuistice je blíže specifikován dohled, jedná se o muže, který již byl propuštěn z výkonu trestu. Dostal však dohled po dobu 3 let a 6 měsíců s tím, že se musí zdržet požívání omamných a psychotropních látek. Pan B. dodržoval tyto podmínky rok, poté opět začal brát drogy. V březnu roku 2013 obdržel amnestii.

Pan K. ze 14. zpracované kazuistiky byl odsouzen za maření výkonu rozhodnutí s podmíněným odkladem na 2 roky a zákazem požívání alkoholu v nadměrné míře. Tento případ byl spíše sociální, měl problémy s finanční situací. Ale 10 let je již nezaměstnaný a stav mu vyhovuje, je schopen žít z 500,- Kč měsíčně. Alkohol při schůzkách s probačními úředníky byl naměřen. V konečném důsledku byl amnestován.

Probační a mediační služba má na starosti i mladistvé. Uvedla jsem zde i případ mladistvé sl. B., která pro neplnění trestu OPP byla umístěna v Dětském domově v Moravském Krumlově. V polovině spisu jsem doufala ve zdárný osud a poučení z jejího chování. Nestalo se tomu tak. V DD jí bylo nabídnuto dostudovat i po dovršení 18-ti let. Sl. B. souhlasila a o tzv. dobrovolný pobyt měla zájem. Chybělo ji odpracovat 21 hodin, z ústavu však odešla před odpracováním. Probační úředník navrhoval přeměnu trestu OPP na trest odnětí svobody. Byla však amnestována.

V poslední kazuistice se zaměřuji na pan B. U schůzky s probačním úředníkem a klientem jsem byla osobně přítomna. Byl odsouzen za neplacení výživného, a to na trest odnětí svobody v délce trvání 13 měsíců s podmíněným odkladem na dobu 18 měsíců s dohledem. Při rozhovoru si byl vědom, že na dcery musí platit, ale jeho finanční situace mu tento čin neumožňuje. Tento trest je opět amnestován.

Všechny tyto případy jsem studovala s velkým zaujetím. Bylo pro mě velmi zajímavé sledovat osudy klientů. Myslím si, že Probační a mediační služba má vliv nejen výchovný, ale také ekonomický. Pokud náklad na jednoho vězně je cca 1 000,- Kč na osobu, náklad na TDV je 50 Kč, které je povinnen si obviněný uhradit. V případě uložení trestu OPP přispívá obviněný tím, že jeho činnost pomáhá zvelebovat okolí. Sníží tím rovněž náklady

obci, nebo organizací u které práce vykonává, jelikož nemusí zaměstnávat více zaměstnanců.

ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývá postavením a úkoly Probační a mediační služby v České republice. Záměrem této práce je podat co možná nejvíce ucelený přehled o celkové podstatě institutu Probační a mediační služby, o jeho činnostech, poslání, úkolech i organizaci, jaké místo v právním systému zaujímá a jak je hodnocena nejen veřejností. Práce využívá případových studií a rozhovorů s pracovníky Probační a mediační služby, a také poznatky z vlastní praxe autorky na středisku Probační a mediační služby ve Znojmě. Jednotlivé kapitoly se blíže zabývají principem restorativní justice, pojmy probace, mediace a samotným zákonem o Probační a mediační službě. Závěr patří zhodnocení institutu Probační a mediační služby a její roli v trestním řízení.

Probační a mediační služba je organizační složkou České republiky, která v trestním řízení provádí úkony probace a mediace. Dohled nad její činností provádí Ministerstvo spravedlnosti. Její právní úprava je obsažena v zákoně č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. Probační a mediační služba ČR představuje novou instituci na poli trestní politiky, vychází ze součinnosti dvou profesí – sociální práce a práva, zejména trestního. Vyváženým propojením obou se vytváří nová multi-disciplinární profese v systému trestní justice. PMS jako složka ministerstva spravedlnosti přispívá k efektivnímu řešení věci projednávaných soudy.

Činnost služby se rozlišuje na probační a mediační. Probační je organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrola výkonu těch alternativních trestů, ve kterých byly uloženy nějaké povinnosti nebo omezení, dále sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, jakož i individuální pomoc obviněnému a působení na něj ve smyslu vedení řádného života a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů. V rámci probace vytváří předpoklady k tomu, aby trestní věc mohla být projednána v některém ze zvláštních druhů trestního řízení, aby vazba byla nahrazena jiným opatřením, případně aby mohl být uložen a vykonán trest nespojený s odnětím svobody. Proto obviněnému poskytuje odborné vedení a pomoc, sleduje a kontroluje jeho chování a spolupracuje s rodinným a sociálním prostředím, ve kterém žije a pracuje, s cílem, aby v budoucnu vedl řádný život.

Mediací je pak mimosoudní zprostředkování řešení sporu mezi obviněným a poškozeným řízené prostředníkem, mediátorem, za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným. Činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením. Mediáci lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného

Cílem mé práce bylo pak podat ucelený přehled o zaměření činnosti Probační a mediační služby ČR, osvětlení základních pojmů a principů, z nichž tento institut vychází a celkově zhodnotit efektivnost při výkonu alternativních trestů. V průběhu mé praxe jsem se přesvědčila, že mezi cíle a poslání Probační a mediační služby vždy patří úsilí o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a současně organizování a zajišťování efektivního a důstojného výkonu alternativních trestů a opatření s důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality.

Při procesu integraci pachatele, který směřuje k obnovení respektu obviněného k právnímu stavu společnosti, jeho uplatnění a seberealizaci usilují pracovníci probační a mediační služby o začlenění obviněného resp. pachatele do života společnosti bez dalšího porušování zákonů. Jejich činnost zahrnuje i participaci poškozeného, ve všech směrech se snaží se o zapojení poškozeného do procesu vlastního odškodnění, o obnovení jeho pocitu bezpečí, integrity a důvěry ve spravedlnost. Pomocí Probační a mediační služby se posiluje aktivní role poškozeného, přičemž má možnost v trestním řízení dosáhnout satisfakce za aktivní účasti pachatele a posílení jeho odpovědnosti.

Pracovníci střediska svým úsilím přispívají k ochraně společnosti účinným řešením konfliktních a rizikových stavů spojených s trestním řízením a efektivním zajištěním realizace uložených alternativních trestů a opatření. Během pozorování jsem měla možnost seznámit se s mnoha informacemi a získat nové zkušenosti, které jsou pro mě velmi podnětné a přínosné a se kterými jsem dosud neměla možnost se bezprostředně setkat. Pracovníci střediska projevují mimořádný zájem o svou pracovní profesi. Jejich činnost, která mnohdy přesahuje povinné úkony, se odráží ve vytvoření pozitivních vztahů k jejich klientům. Neustálé vzdělávání a snaha o pomoc zvyšuje standard jejich pracoviště.

Mezi hlavní přínos jejich práce patří zejména zrychlení, zefektivnění a zjednodušení trestního řízení a snížení zatížení soudů. Pomocí jejich činností se posiluje individualizace přístupu k pachateli a poškozenému a zvyšuje se účinnost trestní sankce. Služba státu nachází své uplatnění v rámci mnoha institutů trestního práva hmotného i procesního a bez jejího působení by řada z nich nemohla efektivně fungovat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BECCARIA, C. *O zločinech a trestech*, Praha: J.Otta, 1893.

COYLE, A. *Annual Report 2001*. International Centre for Prison Studies. London: Kings College, 2001.

JELÍNEK, J. a kolektiv autorů. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges, 2009. ISBN 80-7201-533-8.

JELÍNEK, J., a kolektiv autorů. *Trestní zákon a trestní řád*. Praha: Linde Praha, 2005. ISBN 80-7201-560-5.

KALVODOVÁ, V. *Domácí vězení - jedna z možných alternativ odnětí svobody?* Brno: Masarykova univerzita. Právnická fakulta, 2007. ISBN 978-80-210-4430-2.

KARABEC, Z. *Restorativní justice*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. ISBN 80-7338-021-8.

KRATOCHVÍL, V. a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-2985-4.

MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2003, ISBN 978-80-7367-818-0.

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-226-2.

MOTEJL, O., VARVAŘOVSKÝ, P., BLECHA, M. a kolektiv. *Sborník stanovisek veřejného ochránce práv – vězeňství*. Praha: Wolter Kluwer ČR, 2010, ISBN 978-80-7357-606-6.

MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. Praha: C.H.Beck, 2003, ISBN 978-80-7400-042.

ROZUM, J., KOTULAN, P., TOMÁŠEK, J. *Účinnost dohledu u osob podmíněčně propuštěných*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008, ISBN 978-80-7338-073-1.

ROZUM, J., KOTULAN, P., a kolektiv. *Uplatnění mediace v systému trestní justice II.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, ISBN 978-80-7338-097-7.

RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu.* Praha: C.H.Beck, 2004, ISBN 978-80-7338-100-4.

SOKOL, H. *Moc, peníze a právo.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2001, ISBN 978-80-7380-066-6.

SOTOLÁŘ A., PŮRY, F., ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi.* 2000, Praha: C. H. Beck, ISBN 80-7179-350-7.

SOTOLÁŘ, A., VÁLKOVÁ, H. a kolektiv. *Soudnictví pro mladistvé v Kanadě a v České republice.* Praha: Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2000, ISBN 80-902656-1-8.

ŠÁMAL, P. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému.* Praha: Kodex Bohemia, 1999, ISBN 978-80-7400-043-0.

ŠÁMAL, P., PŮRY, F., RIZMAN, S. *Trestní zákon I+II a dodatek ke komentáři.* Praha: C.H. Beck, 2005, ISBN 80-7179-896-7.

ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D., *Probace a mediace.* Praha: Portál, 2010, ISBN 978-80-736-757-2.

VÁLKOVÁ, H., ŠÁMAL, P., SOTOLÁŘ, A. *Restorativní justice a česká reforma trestního práva mládeže.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. ISBN 80-7338-021-8 .

VANDUCHOVÁ, M., *K novému trestu obecně prospěšných prací.* Praha: Codex 1996.

VŮJTĚCH, J., HANÁK, V., KARABEC, Z. *Výzkum institutu obecně prospěšných prací.* Praha: Institut kriminologie a sociální prevence, 1998 ISBN 80-7338-042-0.

ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice.* Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. ISBN 80-902998-1-4.

Zákony

zákon č. 257/2000 Sb. zákon o Probační a mediační službě

zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník

zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

zákon č. 218/2003 Sb. zákon o soudnictví ve věcech mládeže

Jiné zdroje

Manuál práce s oběťmi trestných činů a domácího násilí

Metodický postup střediska PMS ČR v rámci přípravného řízení a řízení před soudem.

Metodický postup střediska PMS v rámci zajištění možností ukládání a výkonu trestního opatření obecně prospěšných prací.

Metodický postup úředníků a asistentů PMS ČR v oblasti zajištění podkladů pro možnost uložení a výkonu kontroly trestu domácího vězení.

Instrukce ředitele č. 2/2008 upravující způsob postupování PM spisů v elektronické i tištěné podobě, č. 602/2008.

Doporučený metodický postup PMS v oblasti náhrady vazby dohledem.

DURDA, M., právnická fakulta Masarykovy univerzity, vedoucí doc. JUDr. Kalvodová, 2009, diplomová práce na téma Efektivita alternativních trestů.

Internetové zdroje

www.pmscr.cz

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

PMS Probační a mediační služba ČR.

OPP Obecně prospěšné práce.

TDV Trest domácího vězení.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P1: Pozvánka ke konzultaci OPP

Příloha P2: Poučení o výkonu trestu OPP

Příloha P3: Stanovisko obviněného k uložení OPP

Příloha P4: Sdělení o předchozí spolupráci s PMS

Příloha P5: Záznam o provedení testu zjišťujícího přítomnost alkoholu v těle

PŘÍLOHA P I: OPP POZVÁNKA KE KONZULTACI

adresa střediska

..PM .../20..-....

V ..... dne

.....

Jméno a příjmení ods.:

Adresa:

Pozvánka ke konzultaci

Pane/paní .....

v současné době je proti Vám vedeno u Okresního soudu/státního zastupitelství v ..... pod č.j. .... trestní řízení pro trestný čin ..... dle § ..... trestního zákona.

Ve Vašem případě soud / státní zástupce zvažuje uložení / návrh na uložení alternativního trestu obecně prospěšných prací.

Jako úředník/asistent PMS ČR jsem byl/a proto soudem/státním zastupitelstvím pověřen/a **zjištěním Vaší zdravotní způsobilosti tento trest vykonat a také zjištěním Vašeho stanoviska k uložení tohoto trestu.**

Dostavte se proto na jednání se mnou dne ..... v ..... **hodin** do kanceláře střediska Probační a mediační služby ČR v ..... (adresa).

V případě, že Vám určený termín nevyhovuje, kontaktujte mne na telefonním čísle ..... , kde s Vámi sjednám náhradní termín. Na tomto telefonním čísle Vám také mohu sdělit také případné další informace.

S pozdravem

.....
probační úředník /asistent

PŘÍLOHA P II: POUČENÍ O VÝKONU TRESTU OPP

Příloha č. 2

adresa střediska

..PM .../20..-...

POUČENÍ O VÝKONU TRESTU OBECNĚ PROSPĚŠNÝCH PRACÍ

Klient/ka (obviněný/á, odsouzený/á):

Datum narození:

Trest obecně prospěšných prací spočívá v povinnosti vykonat obecně prospěšné práce (dále OPP) osobně a bezplatně ve svém volném čase nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy soud nařídil výkon tohoto trestu (§ 65 odst. 1 trestního zákoníku).

V rámci výkonu trestu OPP jste podle § 65 trestního zákoníku a § 336 trestního řádu povinen/na:

- dostavit se do 14ti dnů od oznámení rozhodnutí soudu o druhu a místě výkonu OPP na středisko Probační a mediační služby v obvodu okresního soudu, kde má být trest OPP vykonán, za účelem projednání podmínek výkonu trestu OPP,
- dostavit se v den stanovený probačním úředníkem/asistentem na obecní úřad nebo instituci, kde budete OPP vykonávat, za účelem nástupu výkonu trestu (*uzavření dohody o realizaci výkonu trestu OPP a harmonogramu výkonu trestu OPP*),
- vykonávat obecně OPP osobně a bezplatně, v souladu s dohodou uzavřenou s poskytovatelem OPP a podle stanoveného harmonogramu výkonu trestu OPP,
- vykonat OPP v souladu s uzavřenou dohodou s poskytovatelem OPP, nejpozději však do jednoho roku ode dne, kdy byl výkon tohoto trestu nařízen,
- informovat probačního úředníka/asistenta o všech okolnostech, které by Vám bránily OPP vykonávat (*nemoc, služební cesta, úraz apod.*) a tyto probačnímu úředníkovi/asistentovi doložit,
- plnit, pokud byly soudem stanoveny, přiměřené povinnosti a omezení,

- během výkonu trestu OPP spolupracovat s probačním úředníkem/asistentem (*dostavovat se na sjednané konzultace za účelem zajištění výkonu trestu OPP: výběru vhodného poskytovatele prací, stanovení data nástupu k výkonu OPP, doložení závažných důvodů bránících ve výkonu trestu OPP, kontroly plnění soudem uložených přiměřených povinností, přiměřených omezení*),
- přebírat poštu na adrese, kterou jste probačnímu úředníkoví/asistentovi sdělil/a, v případě změny bydliště ihned nahlásit probačnímu úředníkoví/asistentovi novou adresu, informovat probačního úředníka/asistenta o zřízení/zrušení datové schránky,
- vést řádný život, tj. dodržovat právní řád, plnit si své povinnosti vůči státu a společnosti, (*např. vyživovací povinnost*), nezneužívat svých práv, nenarušovat občanské soužití, nedopouštět se přestupků, jiných deliktů a trestných činů.

Jestliže v době od odsouzení do skončení výkonu trestu OPP nepovedete řádný život, budete se vyhýbat nástupu trestu, bez závažného důvodu porušíte sjednané podmínky výkonu trestu OPP, budete jinak mařit výkon tohoto trestu a nebo zaviněně nebudete ve stanovené době (*určené dohodou s poskytovatelem OPP*) vykonávat uložený trest, může soud přeměnit, a to i během doby stanovené pro jeho výkon, trest OPP nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody, přičemž každá i jen započatí jedna hodina nevykonaného trestu OPP se počítá za jeden den odnětí svobody (§ 65, odst. 2 trestního zákoníku).

Probační úředník/asistent je v rámci zajištění výkonu trestu OPP (§ 335 až § 340b trestního řádu) oprávněn:

- kontrolovat výkon trestu OPP (*ve spolupráci s poskytovatelem OPP*),
- kontrolovat, zda odsouzený vede řádný život a plní přiměřená omezení, přiměřené povinnosti uložené soudem a to v případě potřeby i ve spolupráci s Policií ČR (*např. ověření informací, jež o sobě a o své situaci odsouzený sdělí probačnímu úředníkoví/asistentovi*) a také provádět úkony směřující k tomu, aby odsouzený vedl/a řádný život,
- v souladu se zákonem o PMS č. 257/2000 Sb. a se zákonem č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů opatřovat si v rámci kontroly výkonu trestu potřebné informace o odsouzeném a jeho aktuální životní situaci a to nejen od něj, ale i z jiných zdrojů (*např. od orgánů státní správy a samosprávy, orgánů činných v trestním řízení a jiných institucí*) a to zejména tehdy, pokud požadované informace sám odsouzený nedoloží,
- sdělovat soudu rozhodné skutečnosti týkající se trestu OPP včetně skutečnosti, že odsouzený neplní stanovené povinnosti, nebo bez závažného důvodu poruší sjednané podmínky výkonu trestu OPP, zaviněně nevykonává ve stanovené době uložený trest nebo jinak maří výkon tohoto trestu (§ 337 trestního řádu). Tyto okolnosti sdělují soudu prostřednictvím probačního úředníka/asistenta také obce či instituce, u kterých se vykonávají (*nebo mají vykonat*) uložené OPP,
- podat návrh na přeměnu trestu OPP na trest odnětí svobody (§ 337, § 340b, odst. 1 trestního řádu), popř. (*dle § 65, odst. 3 trestního zákoníku*) návrh na stanovení

dohledu, uložení dosud neuložených přiměřených povinností a omezení, nebo některého z výchovných opatření *(je-li odsouzený ve věku blízkém věku mladistvých)*,

- kontaktovat poškozeného, nabídnout mu základní právní poradenství a pomoc v činnostech směřujících k náhradě škody způsobené trestným činem *(nabídnout mediaci, zprostředkovat jednání s odsouzeným apod.)*
- informovat soud o způsobu náhrady škody poškozenému *(zda škoda byla či nebyla uhrazena, zda byla uzavřena dohoda o její náhradě apod.)*
- vykonávat poradenskou a výchovnou činnost spojenou s poskytováním potřebné pomoci.

Další informace o trestu OPP:

- do doby výkonu trestu OPP se nezapočítává doba, po kterou odsouzený nemohl OPP vykonávat pro zdravotní nebo zákonné překážky, nebo byl ve vazbě nebo vykonával trest odnětí svobody (§ 65 odst. 1 trestního zákoníku),
- výjimečně může soud vzhledem k okolnostem případu a osobě obviněného ponechat trest OPP v platnosti nebo prodloužit dobu výkonu tohoto trestu až o 6 měsíců, i když odsouzený zavdal příčiny k přeměně trestu a stanovit nad ním dohled, uložit mu dosud neuložená přiměřená omezení či povinnosti, popř. výchovná opatření, jde-li o pachatele věkově blízkého věku mladistvých (§ 65, odst. 3 trestního zákoníku),
- o odkladu, přerušení a upuštění od výkonu trestu rozhoduje předseda senátu (§§ 339 – 340a trestního řádu) a to pouze ze zákonem vymezených důvodů: o odkladu a přerušení výkonu trestu OPP z důvodu přechodného zhoršení zdravotního stavu, u těhotné ženy a matky novorozeného dítěte, z jiných důležitých důvodů a z důvodu výkonu vojenské činné služby a o upuštění od výkonu trestu pouze z důvodu změny zdravotního stavu dlouhodobě bránícího výkonu OPP.
- na pachatele, kterému byl uložen trest OPP, se hledí, jakoby nebyl odsouzen, jakmile byl trest vykonán nebo bylo o výkonu trestu nebo jeho zbytku pravomocně upuštěno (§ 65, odst. 4 trestního zákoníku).

V .....dne .....

.....

klient

.....

probační úředník/asistent

PŘÍLOHA P III: POUČENÍ O VÝKONU TRESTU OPP

adresa střediska

OKRESNÍ SOUD (OSZ) V ..

V .....dne.....

Stanovisko obviněného k uložení trestu obecně prospěšných prací (§ 64 trestního zákoníku)

Jméno a příjmení:

Nar.:

Č. OP:

Bytem:

Dnešního dne jsem byl/a probačním úředníkem/asistentem poučen/a o trestu obecně prospěšných prací (viz příloha) a o svém právu vyjádřit se, zda mi má být trest obecně prospěšných prací uložen.

Prohlašuji, že mé stanovisko k případnému uložení trestu obecně prospěšných prací ve prací ve smyslu § 64 trestního zákoníku je kladné⁷⁰.

Dále prohlašuji, že k dnešnímu dni mi nejsou známa žádná zdravotní omezení, která by mi bránila ve výkonu trestu obecně

---

⁷⁰ V odůvodnění uvede obviněný důvody bránící ve výkonu OPP (např. zdravotní důvody, pracovní důvody apod.), záporné stanovisko nemusí být ale obligatorně odůvodněno, pracovník však s tímto tématem pracuje v rámci vyhodnocení rizik

prospěšných prací⁷¹. Pokud mi tento trest bude rozhodnutím soudu uložen, budu jej řádně vykonávat dle dohodnutého časového harmonogramu.

Prohlašuji, že mé stanovisko k případnému uložení trestu obecně prospěšných prací ve smyslu § 64 trestního zákoníku je záporné a to z důvodu⁷²:

-----
podpis

---

⁷¹ V případě existence zdravotních omezení je nutné jejich doložení lékařskou zprávou, a to i při negativním stanovisku obviněného.

⁷² V odůvodnění uvede obviněný důvody bránící ve výkonu OPP (např. zdravotní důvody, pracovní důvody apod.), záporné stanovisko nemusí být ale obligatorně odůvodněno, pracovník však s tímto tématem pracuje v rámci vyhodnocení rizik

PŘÍLOHA P IV: SDĚLENÍ O PŘEDCHOZÍ SPOLUPRÁCI PMS S OBINĚNÝM

Obviněný/á:

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Bydliště:

Ve věci obviněného ....., nar..... bytem..... vám sděluji, že⁷³:

- a) Obviněný neprochází evidencí PMS. Se jmenovaným nemá PMS žádnou předchozí zkušenost. V případě potřeby dalších informací, vypracování zprávy probačního úředníka obsahující zjištění o možnostech výkonu tohoto trestu a o zdravotní způsobilosti obviněného, včetně stanoviska obviněného k uložení tohoto druhu trestu (*dle § 314 e, odst. 3 trestního řádu*) mne prosím kontaktujte na tel., popř. písemně na adrese střediska.

-
- b) Jmenovaný prochází evidencí PMS. Spis byl evidován v rámci (*doplnit agendu*) a zkušenosti PMS s výkonem (*doplnit agendu*) u obviněného jsou⁷⁴:

- negativní (*popis, např. obviněný byl nekontaktní, neplnil stanovení povinnosti, alternativní tresty byly ukládány opakovaně ...*), proto nedoporučuji uložení trestu OPP
- pozitivní (*popis, např. obviněný řádně plnil povinnosti v rámci dohledu*), proto doporučuji soudu (*nařít ve věci hlavní líčení, poskytnout lhůtu pro vypracování zprávy probačního úředníka obsahující zjištění o možnostech výkonu tohoto trestu a o zdravotní způsobilosti obviněného, včetně stanoviska obviněného k uložení tohoto druhu trestu, jiné.*⁷⁵)

-----
probační úředník/asistent

---

⁷³ Probační úředník/asistent vybere jednu z variant

⁷⁴ Probační úředník/asistent vybere jednu z variant

⁷⁵ Probační úředník/asistent může doporučit např. také provedení předběžného šetření pro uložení trestu domácího vězení atp. dle situace

PŘÍLOHA P V: ZÁZNAM O PROVEDENÍ TESTU ZAJIŠŤUJÍCÍHO PŘÍTOMNOST ALKOHOLU V TĚLE

Záznam o provedení testu zjišťujícího přítomnost alkoholu v těle (dechová zkouška)

Jméno a příjmení testovaného (klienta): .....

Datum a čas provedení testu: dne: ..... v ..... hodin

Místo uskutečnění testu: Středisko PMS .....

Jméno a příjmení probačního úředníka (vedoucího případu): .....

Jméno a příjmení přizvané osoby (pracovníka PMS): .....

Záznam o průběhu testu: *)

Test na přítomnost alkoholu v dechu byl proveden, neboť rozhodnutím OSZ/OS v .....
sp....zn.... byla výše uvedenému obviněnému / odsouzenému uložena přiměřená
povinnost / omezení spočívající v .....

nebo

S ohledem na ujednání v probačním plánu / záznamu o úkonu ze dne ....., kdy klient
vyjádřil dobrovolný souhlas s namátkovým testováním přítomnosti alkoholu v těle (v

dechu) *po dobu trvání zkušební doby s dohledem / výkonu trestu OPP*. Byl použit digitální detektor alkoholu AL7000.

Pracovník PMS, provádějící test byl proškolen v používání testeru a vyhodnocování výsledků testu.

Klient byl před zahájením testu úředníkem PMS, provádějícím test, poučen o potřebě poskytnutí potřebné součinnosti při testování.

Použití testeru se klient: *)

a) dobrovolně podrobil

b) odmítl podrobit

Vyjádření klienta v případě, že se testování odmítl podrobit:

Výsledek provedeného testu – zachycení přítomnosti alkoholu v těle: *)

ANO – naměřená hodnota alkoholu ..... **NE** – alkohol nezjištěn

Vyjádření klienta v případě pozitivního výsledku (tj. zjištění přítomnosti alkoholu v těle):

Podpis klienta: .....

.....

Podpis přizvané soby

.....

Podpis úředníka provádějícího test

---

*) Vyberte jednu z variant

